

Bill No. 3/07-08

146.

2008-0311

शुभमन्त्रालय of
King Madanapala - Edited
and published by श्री श्री
श्री at श्री संस्कृत प्रेस - title
page damaged. Lithoprint edn.,
Benares, 1943 Vikram era.

51

✓

Information Technology
DOEACC '0', 'A' & 'B' Level

Mana
Curric

s • 12 ye
A' & 'B' le
Quality stat
ion • Wel
ddition to
Academ

Eligibility	Equivalence	Course
10+2 (any stream)	Foundation	DOEACC '0' Level
Graduate / 10+2	Advanced Diploma	DOEACC 'A' Level
Graduate in any di	MCA	DOEACC 'B' Level
BE / B.Tech. / MCA / M	M.Tech. Level	DOEACC 'C' Level

ICFAI
Institute for Manag

Admission

Flowship Program

Leading to the aw

3 Year Full-time P

f Chartered Financial Analysts

nt Teachers (IIMT) at Hyderabad

with the knowledge and skills

researchers. In this context, IIM

ent (FPM) leading to the awa

6 semesters spread over 3 year

portunity to simultaneously

aid of Rs.9 lakhs consisting of:

Year : Rs.12,000 per month

Year : Rs.15,000 per month

ME/MTech/MA(Eco)/MCom/MSc
(Maths)/MSc (Statistics)/MSc (Social
Sciences)/MSc (Psychology) etc.
All the candidates should have obtained
first division in their graduation and
postgraduation.

DATA ENTERED

Date: 02/07/08

9

KALANIDHI

Rare Book Collection

ACC No: R-311

Date: 05-3-08

श्रीगणेशाय नमः

SANS

मदनपालकृते ॥

615-536

MAD

सर्वौषधीनामगुणानां निघण्टुः

कीजंश्रुतीनां सुधनं सुनीनां जीवंजडानां महदादिकानाम् ॥ आ
 नियमस्त्रं भवपातकानां किञ्चिन्महः श्यामलमाश्रयामि ॥ १ ॥
 लुब्धाकपोलमधुवारिमधुव्रतालोकुम्भस्थलीमधुविभूष
 णलोहिताङ्गी ॥ माणिक्यमौलिविराजतियस्यमौलोविघ्नस
 धूनयतुविघ्नपतिः सदानः ॥ २ ॥ यो ध्वान्तसन्ततिगभीरपयोधि
 मध्यान्निष्काशयत्यशरणं भुवनं निमज्जत् ॥ दन्वाजगन्नयहितः
 स्वकरावलम्बं वाञ्छासवीदिनकरः सफलीकरोतु ॥ ३ ॥ मिथ्या
 शनादिकृतदोषचयेन कोपान्नद्यम्बुवर्हित उपद्रवनक्रभीमे ॥ रो
 गाम्बुधो भवजनस्य निमज्जतोयः पोतः प्रयच्छतु शुभानि सका
 शिराजः ॥ ४ ॥ केचित्सन्निनिघण्टवोऽतिलघवः केचिन्महान्तः प
 रे केचिद्दुर्गमनामकाः कतिपयेभावाः स्वभावोच्छ्रिताः ॥ त
 स्मान्नातिलघुर्नचातिविपुलः ख्यातादिनामासतां प्रीत्यैद्रव्यगु
 णान्वितोऽयमधुनाग्रन्योभयावध्यते ॥ ५ ॥ सर्वकायेन संसा
 ध्यंतस्यायुःस्थितिकारणम् ॥ आयुर्वेदोपदेशस्तु कस्य न स्यात्
 फलावहः ॥ ६ ॥ तत्रापि पूर्वज्ञातव्याद्रव्यनामगुणागुणाः ॥ अ
 तस्तएव वक्ष्यन्ते तज्ज्ञाने हि क्रियाक्रमः ॥ ७ ॥ रहस्यं भवने जाता
 हरिताचस्वभावतः ॥ हेरयेत्सर्वरोगांश्च तेन प्रोक्ता हरीतकी ८
 जीवनीपूतनापश्चाद्मृताविजयाभया ॥ रोहिणीचेतकी सत्य
 भद्रभिन्ना हरीतकी ॥ ९ ॥ जीवनी जीवनोद्योगात्पावनात्पूत
 नामृता ॥ सुखावद्मृताज्ञेयाविजयाविजयप्रदा ॥ १० ॥ नृणाम
 भयदायस्माद्भयात्प्रकीर्तिता ॥ रोहिणीतु गुणारोहाचेतना
 चेतकीमता ॥ ११ ॥ जीवनीस्वर्णवर्णाभापूतनास्थिमतीमता ॥
 अमृतात्रिदलाप्रोक्ताविजयातुम्बूरूपिणी ॥ १२ ॥ पञ्चाङ्गीत्व
 भयाज्ञेयामृतावृतातुरोहिणी ॥ चङ्गीतुचेतकीज्ञेयाकर्मतासाम

थोच्यते ॥ १३ ॥ सर्वरोगेषु जीवन्ती प्रलेपे पूतनाहिता ॥ श्रद्धार्थं
 ममृता प्रोक्ता विजया सर्वरोगहृता ॥ १४ ॥ अक्षिरोगोऽभयाशस्ता
 रोहिणी व्रणरोहिणी ॥ चेतकी चूर्णयोगे स्यात्सप्तधैव प्रकीर्तिता
 ॥ १५ ॥ नवास्त्रिधा घना वृत्ता गुर्वीक्षिमा च याम्भसि ॥ निमज्जेत्सा
 प्रशस्ता स्याद्रोगघ्नीति गुणप्रदा ॥ १६ ॥ शोणाच्छिन्ना गुडनिभा कि
 ज्वित्वा कषायणी ॥ स्थूलत्वकूसरसात्वत्ववीजा गुर्वीहरीतकी
 ॥ १७ ॥ चर्विता वर्द्धयत्यग्निपेषिता मलशोधिनी ॥ सिन्नासङ्ग्राहि
 णी प्रोक्ता भ्रष्टापथ्या न दोषनुत् ॥ १८ ॥ ग्रीषोतुल्यगुडांसुसैन्धवतां
 मेघावनह्योऽम्बरे तुल्यां शर्करया शरद्यमलया शुराख्या तुषाराग
 मे ॥ १९ ॥ पिप्पल्याशिशिरेव सन्न समये सौद्रेण संयोजिता ॥ राजन्
 प्राप्य हरीतकीमिव रुजो नश्यन्ति तेश्च वः ॥ २० ॥ हरीतकी नाम गु
 णाश्च ॥ शिवा हरीतकी पथ्या चेतकी विजया जया ॥ प्रमथ्या प्रम
 थ्या मोघा कायस्था प्राणदा मृता ॥ जीवनीया हैमवती पूतना वृत्तना भया
 वयस्थानन्दिनी ज्ञेया श्रेयसी रोहिणी तथा ॥ २२ ॥ हरीतकी पञ्चर
 सालवणानुवरोत्करा ॥ रूक्षोष्णा दीपनी मेघास्वादुपाकारसाय
 नी ॥ २३ ॥ सरा बुद्धिप्रदा वृष्या च सुष्या च हृणी लघुः ॥ श्वासकास
 प्रमेहार्शः कुष्ठशोफोदरान् रुमीन् ॥ २४ ॥ वैश्वर्यग्रहणी दोषवि
 बन्धविषमज्वरान् ॥ गुल्माध्मानव्रणार्च्छर्दिहिक्राकण्डूहृदामया
 न् ॥ २५ ॥ कामलां शूलमानाहंती हानं चापकर्षति ॥ मधुराम्लत
 या वातं कषायस्वादुभावतः ॥ २६ ॥ पित्रहन्ति कफं हन्ति कटुकं
 न हरीतकी ॥ हरीतकी नाम गुणाः ॥ आंवले नाम गुणाः ॥ धात्री
 फलामृतफलामलकं श्रीफलं शिवम् ॥ २७ ॥ तद्वृद्धात्रीफलं वृ
 ष्यं विशेषाद्द्रुपितजित् ॥ अम्लत्वात्पवनं हन्ति पित्तमाधुर्यं
 शैत्यतः ॥ २८ ॥ कफं रूक्षकषायत्वात्तस्मात्किमधिकं फ
 लम् ॥ आवले नाम गु. वहेडाना गु. ० ॥ विभीतकः कर्षफलोभू
 तावासः कलिद्रुमः ॥ २९ ॥ वासन्तोक्षो वृद्धजातः सम्बर्त्तस्ति
 लपुष्पकः ॥ विभीतकः स्वादुपाकः कषायः कफपित्तनुत् ॥
 ३० ॥ उष्णा वीर्यो हिमस्य शोभेदनः कासनाशनः ॥ रूक्षो ने
 त्रहितः केश्यो मज्जातो यदकारकः ॥ ३१ ॥ त्रिफलानां गु.
 ॥ हरीतक्या स्वयोभागा शिवाद्वादशभागिका ॥ षड्भागाः स्यु

विभीतस्यत्रिफलेयंप्रकीर्तिता ॥ ३२ ॥ पित्तमाधुर्यशैत्यनु क
 फंरूक्षकषायनुत् ॥ त्रिफलैतत्रयेणस्याद्वराश्रेष्ठाफलेत्तमा
 त्रिफलाकुष्ठमेहार्शः कफपित्तविनाशिनी ॥ ३३ ॥ वक्षुष्यारोप
 णीहृद्यावयसः स्यापिनीपरा ॥ भुङ्क्ते आमलेना० गु० ॥ भूधात्री
 बहुपत्रीस्यादमृतामलकाशिवा ॥ ३४ ॥ भूधात्रीवातकृत्तिका
 कषायामधुराहिमा ॥ पिपासाकासपित्तास्त्रकृमिपाण्डुस्तपा
 हा ॥ ३५ ॥ पाणिआवलेना० गु० ॥ प्राचीनामलकीप्राचीनाग
 रंरक्तकंमतम् ॥ तत्पक्वपित्तकफकृत् उष्णंगुरुसमीरजित्
 ३६ ॥ अरूशाकेनाववासावृषासिंहमुखीभिषग् ॥ उत्पाताद
 रूषकः ॥ सिंहपणीवृषीवासासिंहकोत्पादरूषकः ॥ ३७ ॥ वा
 सकोवातकृत्सर्प्यः कफपित्तास्त्रनाशनः ॥ श्वासकासज्वरच्छर्दि
 मेहकुष्ठक्षयापहः ॥ ३८ ॥ अरुसेनामगुणाः ॥ गुरूचीनामगु
 णाः ॥ गुडूचीकुण्डलीच्छिन्नावयस्थामृतवह्वरी ॥ छिन्नोद्भवा
 छिन्नरुहामृताज्वरविनाशिनी ॥ ३९ ॥ वत्सादनीचन्द्रहासा
 जीवनीचक्रलक्षणा ॥ गुडूचीकटुकालघ्वीस्वादुपाकारसाय
 नी ॥ ४० ॥ संग्राहिणीकषायोष्णावल्यात्तिकाग्निदीपिनी ॥
 कामलाकुष्ठवातास्रज्वरपित्तकृमीन्जयेत् ॥ ४१ ॥ घृतेनवातं
 सगुडाविवन्धंपित्तंसिताढ्यामधुनाकफज्व ॥ वातास्रमुग्रंरु
 बुतैलमिश्राशुण्ठ्यामवातंशमयेद्गुडूची ॥ ४२ ॥ विल्वना
 मानि ॥ विल्वः शलादुःशैलूषोमालूरश्वसदाफलः ॥ लक्ष्मी
 फलोगन्धगर्भः शाण्डिल्यः कण्टकीमतः ॥ ४३ ॥ विल्वंग्राहि
 कषायोष्णंकटुदीपनपाचनम् ॥ हृद्यंबालंलघुस्निग्धंतिक्तं
 वातकफापहम् ॥ ४४ ॥ वृष्यंगुरुत्रिदोषस्यादुर्जरंप्रतिमारु
 तम् ॥ विदाहिविष्टम्भकरंमधुरंवन्दिमान्द्यकृत् ॥ ४५ ॥ ग्रह
 णीकफवातामशूलघ्नीविल्वपेषिका ॥ ४६ ॥ अग्निमन्थोमथः
 केतुररणिर्वैजयन्तिका ॥ ४७ ॥ अग्निमन्थश्वयथुहृदीर्योषा
 कफवातनुत् ॥ इरणिनामगुणाः ॥ पाटलाकामदूतिः स्यात्कुं
 क्षिकाकालवृत्तिका ॥ ४८ ॥ स्वल्पमेघामधोर्दृतीताम्रपुष्पा
 म्बुवाशिनी ॥ अन्याफलेरुहाश्वेताकुम्भिकाकृष्णापाटला
 ४९ ॥ पाटलारुचिशोथाश्चश्वासतृट्छर्दिनाशिनी ॥ अन्याफले

रुहाश्वेताकुम्भिकाकाष्टपाटला॥ पाटलारुविशोफार्शःश्वासत्
 ट्छर्दिनाशिनी॥ ५०॥ अत्युष्णानुवरंस्वादुतस्युष्णकफरक्तनुत्॥
 ॥ ५१॥ पित्तातिमारदाहघ्नफलंहिक्कास्वपित्तनुत्॥ पाटलिनामगु०
 ॥ काश्मरीनामगु० ॥ काश्मरीसर्वतोभद्राश्रीपर्णीकृष्णाचनिका
 ५२॥ कम्भारीकाश्मरीहीराकाश्मर्याभद्रपर्णिका॥ काश्मरीज्वर
 शूलघ्नीवीर्योष्णामधुरागुरुः॥ ५३॥ तस्युष्णवातलंग्राहिपित्ता
 स्तृक्प्रदरापहम्॥ फलंरसायनंकेश्यंरंहणंशुक्रलंगुरु॥ ५५॥ वा
 तपित्तस्यसृष्णारक्तमूलविवन्धनुत्॥ इतिशिवनाकनामगुणाः
 ॥ श्योनाकःपृथुशिम्बिःस्यात्शुकनाशःकुटंनटः॥ ५६॥ भूतवृ
 क्षश्रकद्वङ्गःदुदुकःशह्वकोरलुः॥ मयूरजङ्घोभल्लुकःप्रियजी
 वःकटम्बरः॥ ५७॥ श्योनाकोदीपनःपाकेकटुस्तुवरकोहिमः॥
 ग्राहीतित्तोःनिलश्लेष्मपित्तकासविनाशनः॥ ५८॥ टण्डुकस्य
 फलंवालंरूक्षंवातकफापहम्॥ हृद्यंकषायमधुरंलघुरोचनदी
 पनम्॥ ५९॥ श्योनाकना०गु०॥ विल्वादिभिःपञ्चभिरेतत्
 स्यात्पञ्चमूलंमहदम्बिकारि॥ लघूष्णानिक्तंरसतःकषायमेदःक
 फश्वाससमीरहारि॥ ६०॥ इतिमहत्पञ्चमूलनामगुणाः॥ त्रिक
 एटकःकण्टफलोगोशुरःस्वादुकण्टकः॥ गोकण्टकोभक्ष्यटकः
 त्रिकण्टोव्यालदंष्ट्रकः॥ श्वदंष्ट्रास्थूलशृङ्गाटःषडङ्गःसुरकस्त्रि
 कः॥ गोशुरःशीतलःस्वादुर्बलकृद्दस्तिशोधनः॥ ६२॥ प्रमेहश्वाम
 काशास्त्रकृच्छ्रहृद्रोगघातजित्॥ गोशुरना०गु०॥ शालपर्णीध्रुवा
 सौम्यात्रिपर्णीपीतनिस्थिरा॥ ६३॥ विदारिगन्धातिगुहादीर्घमू
 लांशुमत्यपि॥ शालपर्णीगुरुःछर्दिज्वरश्वासातिसारनुत्॥ ६४॥
 शोषदोषत्रयहरावृहत्युष्णारसायनी॥ शालपर्णीना०गु०॥ पृष्ट
 पर्णीकोष्टुच्छ्राधावनीकलशीरुहा॥ ६५॥ शृगालवृत्ताहिनिला
 पृथक्पर्णीचपर्णिका॥ पृष्टपर्णीलघुर्वृष्यामधुरोष्णाविनाशये
 त्॥ ६६॥ रक्तानिसारदाहत्तृदोषत्रयवमिज्वरान्॥ पीठवनना
 मगु०॥ वृहतीस्थूलभण्टाकीविषदाचमदोक्तटा॥ ६७॥ वृत्ताकी
 महतीसिंहीकण्टकीराष्ट्रकाकुर्ली॥ वृहतीग्राहिणीहृद्यापाचनी
 कफघातजित्॥ ६८॥ उषाकुष्टज्वरश्वासशूलकासाग्निमान्द्यजि
 त्॥ इतिवडीभट्टकटाईनामगुणाः॥ कण्टारिकाकण्टकिनीकण्टका

रिनिदिग्धिका ॥ ६९ ॥ दुःस्पर्शाधावनीक्षौद्रास्याद्याघ्रीदुःप्रदर्शिनी
 शिताशुद्राचन्द्रहासालक्ष्मणास्वेददूतिका ॥ ७० ॥ कण्टकारीसरा
 जिक्ताकटुकादीपनीलघुः ॥ रुक्षौष्णापाचनीकासश्वासज्वरक
 फानिलान् ॥ ७१ ॥ निहन्तिपीनसंपार्श्वपीडाकृच्छ्रहृदामयान् ॥
 तहृत्प्रोक्ताशिताशुद्राविशेषान् गर्भकारिणी ॥ ७२ ॥ इतिश्वेतक
 टाईनामगुणाः ॥ ह्रस्वाख्यंपञ्चमूलंस्यात्पञ्चभिर्गोशुरादिभिः ॥
 बल्यपित्तानिलहरंनान्येषांस्वादुवृंहणम् ॥ ७३ ॥ लघुपञ्चमूलः
 एताभ्यांपञ्चमूलाभ्यां दशमूलमुदाहृतम् ॥ दोषत्रयश्वासकास
 शिरःपीडापतत्रकान् ॥ ७४ ॥ तन्द्रास्वेदज्वरनाहारुचिपार्श्वरुजो
 जयेत् ॥ दशमूलनामगुणाः ॥ ऋद्धिःसुरवंयुगंलक्ष्मीःसिद्धिःसर्वजनप्रिया ॥
 ऋषिसृष्टारथांगस्यान्नाद्भ्यंश्रावणीवसुः ॥ योग्यंयुग्यानुष्टिराशिवृद्धि
 रप्येतदाह्वया ॥ ७६ ॥ ऋद्धिर्वल्यात्रिदोषघ्नीशुक्रलामधुरागुरुः
 वृद्धिर्गर्भप्रदाशीतावृष्याकासक्षयास्त्रनुत् ॥ ७७ ॥ ऋद्धिवृद्धिनाम
 गुणाः ॥ काकोलीमधुरावीरकायस्थाक्षीरशुक्लिका ॥ ध्वांक्षोली
 वापसोलीस्यात्स्वादुमांसीपयस्विनी ॥ ७८ ॥ द्वितीयाक्षीरकाको
 लीसूराह्वाक्षीरिणीसता ॥ पीवरोसदृशस्कन्धःसक्षीरःससुग
 न्धकः ॥ क्षीरकाकोलिकारव्यातःपित्तदोषज्वरापहः ॥ ७९ ॥ का
 कोलीयुगलंशीतंशुक्रलंमधुरंगुरु ॥ जयेत्समीरदाहास्त्रपि
 त्तशेषतृषाज्वरान् ॥ ८० ॥ इतिकाकोलीक्षीरकाकोलीनामगु
 णाः ॥ मेदाज्ञेयाशालपर्णीवृष्यामेदोभवाधरा ॥ ८१ ॥ महा
 मेदावसुच्छिद्रात्तदन्नादेवतामणिः ॥ मेदायुगंगुरुस्वादुवृष्य
 स्तन्यकफापहम् ॥ ८२ ॥ वृंहणंशीतलंरक्तंपित्तक्षयसमीरनुत् ॥
 मेदामहामेदानामगुणाः ॥ जीवकोमधुरःशृङ्गीह्रस्वाङ्गःकूर्वशी
 र्षकः ॥ ८३ ॥ ऋषभोवीरदन्द्राक्षोविषाणीदुर्दूरोवृषः ॥ जीवक
 र्षभकोबल्योशीतौशुक्रकफापहौ ॥ ८४ ॥ हरतःपित्तदाहास्त्रका
 सवातक्षयामयान् ॥ जीवकःऋषभकनामगु ॥ अष्टवर्गोऽष्टभिर्द्रवैरैतैः
 शीतोऽतिशुक्रलः ॥ ८५ ॥ वृंहणंपित्तदाहास्त्रशेषघ्नस्तन्यगर्भकृ
 त् ॥ अष्टवर्गगुणाः ॥ जीवनीजीवनीजीवाजीवनीयायशस्करि ८६
 शाकश्रेष्ठाजीवभद्रामाङ्गल्याजीववर्द्धनी ॥ जीवनीशीतलास्वादु
 स्त्रिग्धादोषत्रयापहा ॥ ८६ ॥ रसायनीबलकरीचक्षुष्याग्राहिणी

लघुः ॥ जीवनीना० गु० ॥ मधुयष्टीक्तीतनकंयष्टीमधुमधु
 लिका ॥ ८८ ॥ यष्ट्याह्वमधुकंपष्टिमधुकंजलजामधू ॥ मधुय
 ष्टीगुरुः शीतावल्यात्तृच्छदिपित्तजित् ॥ ८९ ॥ इतिमुलहठीना
 मगुणाः ॥ माषपर्णीकृष्णावृत्ताकाम्बोजीहयपच्छिका ॥ मांस
 माषासिंहमुखीस्वादुमाषामहासहा ॥ मुद्गपर्णीसुद्रमहा
 सूर्यपर्णीकुरङ्गिणी ॥ वनजारिङ्गिणीशिंबीसिंहीमार्जारग
 न्धिका ॥ ९१ ॥ माषपर्णीहिमातितारूक्षाशुक्रवलासकृत्
 मधुराग्राहिणीशोषवातपित्तज्वरास्त्रनुत् ॥ ९२ ॥ तद्द्वेनु
 द्गपर्णीत्रिदोषार्शोहरालघुः ॥ इतिमाषपर्णीमुद्गवनीना
 मगुणाः ॥ जीवनीसूर्यपर्णीसुककाकोल्योजीवकर्षभौ ॥
 मेदोयष्टीतिमधुरोजीवनीयगणोगुरुः ॥ शुक्रकृद्द्वंद्वणः
 शीतः स्तन्यगर्भकफप्रदः ॥ रक्तपित्ततृषाशोषज्वरदाहस
 तापहः ॥ जीवनीयगुणाः ॥ एरण्डोदीर्घदण्डः स्यात्तरुणो
 वर्द्धमानकः ॥ ९३ ॥ चित्रः पञ्चाङ्गलोव्याघ्रः पुच्छोगन्धर्व
 हस्तकः ॥ रक्तैरण्डोहस्तिकर्णोव्याघ्रोव्याघ्रतरोलघुः ॥ उ
 तानपत्रउरुवातवैरीचुच्युला ॥ एरण्डगुग्ममधुरमुष्णां
 गुरुविनाशयेत् ॥ शूलशोफकटीवस्तिशिरःपीडोदस्ज्वरा
 न् ॥ ९५ ॥ ब्रह्मश्वासकफानाहकासकुष्ठाममारुतान् ॥ त
 त्फलंभेदनंस्वाडुसारमुष्णांसमीरजित् ॥ ९६ ॥ इति एरण्ड
 रक्तैरण्डनामगुणाः ॥ शारिवाशारदास्फोतागोपकन्याप्र
 तानिका ॥ गोपाङ्गनागोपवल्लीलताक्वाकाष्ठशारिवा ॥ ९७
 शारिवान्याकृष्णमूलीभद्राचन्दनशारिवा ॥ भद्राचन्दनगो
 पाचचन्दनाकृष्णवह्यपि ॥ ९८ ॥ सारिवायुगलंस्वादुस्ति
 ग्धंशुक्रकरंगुरु ॥ अग्निमान्यारुविश्वासवमिकासत्रिषा
 पहम् ॥ ९९ ॥ दोषत्रयास्त्रप्रदस्ज्वरातीसारनाशनम् ॥ शा
 रिवाह्वनामगुणाः ॥ इतिकाष्टशारिवाकृष्णशारिवा ॥ या
 सोमरुद्रवोऽननोदीर्घमूलोयवाशकः ॥ १०० ॥ बालपत्रंसमु
 द्रान्नोदूरमूलोऽतिकण्टकः ॥ धन्वयासस्ताम्रमूलीदुस्स
 र्शास्यादुरलभा ॥ यासकः कछुराताम्रमूलीधन्वयासकः
 यासः स्वादुरसस्तिक्तोहिमःपित्तहरोलघुः ॥ १०२ ॥ हन्तिरक्त

कफभ्रान्नीस्तद्दहन्ययवासकः ॥ इतियवासाधमास्तानाम
 गुणाः ॥ मुण्डाभिः सुः परिव्राजीपावनीस्यात्तपोधना ॥ १०३
 श्रावणीश्रीम तौमुण्डातिक्ताश्रावणशीर्षका ॥ मुण्डातिक्ता
 कटुः पाकेवीर्याणामधुरालघुः ॥ १०४ ॥ मेध्यागण्डापचीकृ
 च्छकृमियोन्यर्त्तिपाण्डुजित् ॥ इतिमुण्डानामगुणाः ॥ महामु
 ण्डालोभनीयास्त्रिन्नग्रन्थीनिकास्मृता ॥ १०५ ॥ भूतवृक्षकुल
 हलोलम्बुशालुकदम्बकः ॥ कदम्बपुष्यमुण्डीवत्गुणैर्भूमि
 कदम्बकः ॥ ६ ॥ इतिकोटिमुण्डीभुद्रकदम्बनामगुणाः ॥ अपा
 मार्गस्तुशिरवरीकिणहीखरमज्जरी ॥ १०६ ॥ अधःशल्यः शैखि
 रिकः प्रत्यक्षुष्मीमयूरका ॥ अपामार्गः सरस्तीक्ष्णोदीपनः क
 फवातजित् ॥ १०७ ॥ निहनिदद्दुसिधुमार्शः कण्डूशूलोदरा
 रुचीः ॥ लटजीरानामगुणाः ॥ अयोरक्तोवृत्तफलोवशिरः क
 पिपिप्पली ॥ अपामार्गोऽरुणोवातविष्टम्भीकफनाशनः ॥ ऊ
 नं पूर्वगुणैरुक्षस्तत्पत्रं रक्तपित्तनुत् ॥ १०८ ॥ इतिरक्तलटजीरा
 नामगुणाः ॥ काम्पिल्योरेचनोरक्तचूर्णकोत्रणशोधनः ॥ १०९ ॥
 लोहितोरक्तशमनोरेचौरंजनकोद्यतः ॥ काम्पिल्यः कफरक्ता
 स्त्रिक्रिमिगल्मोदरव्रणान् ॥ ११० ॥ हनिरेचीकटूषणञ्चतच्छाकं
 ग्राहिशीतलम् ॥ इतिकपीलानामगुणाः ॥ दन्तीगुणप्रियाना
 गदन्तीशीघ्रानुकूलकः ॥ १११ ॥ उपचित्रानुकुम्भीस्याद्दिश
 ल्योदुम्बरच्छदा ॥ आसुपणीवृधैरण्डाद्रवनीसर्वरीमता ॥
 ११२ ॥ मूषकाह्लासुतश्रेणीप्रत्यक्षुष्णीचफज्जिका ॥ दन्ती
 ह्यसरंपाकरसयोः कटुदीपनम् ॥ तीक्ष्णोष्णंहन्तिपित्तासृ
 क्कफशोफोदरान्कमीन् ॥ दन्तीनामगुणाः ॥ जयपालोद
 निवीजंख्यातन्तत्तित्तिरीफलम् ॥ ११४ ॥ जयपालोगुरुस्त्रि
 ग्धोरेचीपित्तकफापहः ॥ जयपालनामगुणाः ॥ त्रिवृत्कुम्भो
 ऽरुणात्र्यस्रभण्डीकूटवाहिनी ॥ ११४ ॥ सर्वानुभूतिस्त्रिवृता
 त्रिपुरासरलासिता ॥ त्रिवृत्तिक्तासरारूसास्वादुउष्णासमीरकृ
 त् ॥ ११५ ॥ कटुः पाकेज्वरश्लेष्मपित्तशोफोदरपहा ॥ श्वेतनिसो
 त ॥ त्रिवृत्कालाकालमेषीकालपर्णर्द्धचन्द्रिका ॥ सुरवेनास्यान्मा
 लिविकामसूराविदलान्विता ॥ त्रिवृत्कालाहीनगुणानस्यास्तीव्र

विरोचनी ॥ मूर्च्छादाहमदभ्रानिवान्निकार्षणकारिणी ॥ १० ॥
 कालानिसोत ॥ इन्द्रवारुणपथेन्द्राह्ववृषभाक्षीगवादिनी ॥ ऐन्द्र
 वारुक्षुद्रफलाविषालैन्द्रीविषादिनी ॥ अन्येन्द्रवारुणीचित्रफ
 लाचित्रमहाफला ॥ आत्मरक्षानागदनीत्रपुसीगजचिर्भटी ॥
 श्वेतपुष्पीमृगाक्षीचतथापक्षसुरामता ॥ मरुद्रवाकृमिगुहा
 चित्रदेवीचकीर्तिता ॥ ११ ॥ ऐन्द्रवारुद्वयंतिक्तकटुपाकेश
 रंलघुः ॥ वीर्योष्णकामलापित्तकफप्रीहोदरापहम् ॥ १२ ॥
 इतिन्द्रवारुवृन्द्रावनद्वयंनारुफल ॥ आरग्वधोरजच
 क्षःशम्याकःकृतमालकः ॥ व्याधिघातःकर्णिकारःप्रग्रहज्व
 नुरज्जुलः ॥ १ ॥ अरोग्यसिम्बीस्वर्णारःकर्णोदीर्घफलोमतः ॥ कु
 ण्डलीहिमपुष्पाचकलिरव्यातो नृपट्टमः ॥ १२ ॥ स्वर्णशोफा
 लिकाश्यावाकुष्ठसूदननामतत् ॥ स्वर्णस्थाल्यापित्तलाच
 सुवर्णदुमर्दरितः ॥ १२२ ॥ आरग्वधोगुरुःस्वादुशीतलोमृदु
 रेचनः ॥ ज्वरहृद्रोगपित्तास्रवातोदावर्तेशूलजित् ॥ १२३ ॥
 तत्पुष्पंवातुलंघ्राहितिकं पित्तकफापहम् ॥ तन्मज्जामधुरापा
 केतिक्तःपित्तसमीरजित् ॥ १२४ ॥ इतिकीरवारोअमलतासनी
 लिनीनीलिकाग्राम्याश्रीफलाभारवाहिनी ॥ रञ्जनीकलि
 कामेलातूणीरूक्षाविशोधिनी ॥ १२५ ॥ नीलिनीरचनीति
 क्ताकेश्यामोहभ्रमापहा ॥ उष्णाहन्युदरप्रीहवातपित्तक
 फानिलान् ॥ नीलिनीनामगुणाः ॥ कटुकारोहिणीतिक्ता
 चक्राङ्ककटुरोहिणी ॥ मत्स्यपित्तापाराडुरुहाकृष्णभेदादि
 जाङ्गिका ॥ १२६ ॥ आशोकारोहिणीमत्स्यासकुलासकुला
 दिनी ॥ कटुकीकटुपाकेचित्कारूक्षासरा लघुः ॥ १२७ ॥
 हिमाहन्तिकृमिश्वासदाहपित्तकफज्वरान् ॥ कटुकीना
 मगुणाः ॥ अद्रोहकस्ताम्रफलःपीतसारोनिरोचकः ॥ २९
 गुमस्त्रेहोविरेचीस्यात्भूषितोदीर्घकीलकः ॥ अद्रोहलकः
 कटुस्त्रिग्वतीष्णोष्णस्तुवरोलघुः ॥ १३० ॥ रेचनःकृमिशू
 लामशोफश्लेष्मविषापहः ॥ तत्फलंशीतलंस्वादुश्लेष्मलं
 वृंहणं गुरु ॥ बल्यंविरेचनंवातपित्तदाहक्षयास्रजित् ॥ अ
 द्रोहकनामगुणाः ॥ सेहण्डोवज्रतुण्डस्तुगाण्डीरोवज्रक

ण्डकः ॥ १३१ ॥ सुहीसमज्वदग्धोऽसिपत्रोवज्जीमहातरुः
 सेहण्डोरेचनस्तीक्ष्णोदीपनोकटुकोगुरुः ॥ १३२ ॥ शूलामा
 ष्टीलिकाध्यानगुल्मशोफोदरानिलान् ॥ हन्तिदूषीविषघ्नीह
 कुष्ठोन्मादाश्मपाण्डुतान् ॥ १३३ ॥ सेहण्ड ॥ निम्बो नियमनोनेता
 रिष्टः स्यात्पारिभद्रकः ॥ सुतिक्तः सर्वतोभद्रः पित्रुमन्दः प्रभ
 द्रकः ॥ १३४ ॥ कुष्ठहादेवदत्तश्चरविसन्निभसूर्यकः ॥ निम्बः
 शीतोलघु ग्रीहीकटुपाकोऽग्निवातहृत् ॥ १३५ ॥ ब्रह्मपित्त
 कफच्छर्दिक्वृष्टहृत्त्रासमेहकृत् ॥ निम्बपत्रंस्मृतंनेत्र्यं
 कृमिपित्तविषप्रनुत् ॥ तत्फलंभेदनंस्निग्धमुष्णं कुष्ठ
 हरंलघु ॥ १३६ ॥ अपक्वंपाचयेन्निम्बः पक्वंचापरिशोष
 येत् ॥ निम्बनामगुणाः ॥ महानिम्बोनिम्बकरः कामुकोवि
 षमुष्टिकः ॥ १२७ ॥ रम्यकोगिरिकोद्रेकाक्षारः स्यात्केश
 मुष्टिका ॥ महानिम्बोहिमोरुसस्तिक्तोग्राहीकषायकः ॥
 १३८ ॥ कफपित्तकृमिच्छर्दिक्वृष्टहृत्त्रासरक्तजित् ॥ वका
 इननामगुणाः ॥ किराततिक्तः कैरातोभूनिम्बोरामसेनकः
 ॥ १३९ ॥ किरातकोऽन्योनैपालोनाडित्तो ज्वरान्तकः ॥ क
 ण्डुतिक्तोर्दतिक्तः स्यान्निद्रारिः सन्निपातहा ॥ १० ॥ किरा
 तोवातलोरुसः शीतलस्तिक्तकोलघुः ॥ सन्निपातज्वरश्वा
 सकासपित्तास्रदाहनुत् ॥ चिराद्रतानामगुणाः ॥ कुटजोम
 ल्लिकापुष्पकलिङ्गो गिरिमल्लिका ॥ वत्सजः कुटजः कोटि
 वृक्षकः शक्रभूरुहः ॥ १४२ ॥ कुटजः कटुकोरुक्षोदीपन
 सुवरोलघुः ॥ अर्शोऽतिसारपित्तास्रकफतृष्णामकुष्ठनु
 त् १४३ ॥ तत्पुष्पंवातलंशीतंतिक्तं पित्तातिसारजित् ॥ कुरै
 याकुडान् ॥ ऐन्द्रोयवस्तस्यफलं कालिङ्गः कौटजोमतः ४४।
 शक्राह्वः परुहूतश्चप्रोक्तोभद्रयवस्तथा ॥ ऐन्द्रयवस्त्रिदोषघ्नः सद्
 ग्राहीशीतलः कटुः ॥ १४५ ॥ ज्वरतिसाररक्ताशैलुमिवीसर्पकुष्ठनु
 त् ॥ ऐन्द्रयवनामगुणाः ॥ मदनः छर्दनः पिण्डिरारुपिण्डान्तकंफलम् ॥
 करहाटश्चतरगः शल्यकोविषपुष्पकः ॥ मदनोवपनस्तिक्तोवीर्यो
 षोलेखनोलघुः ॥ १४७ ॥ रूक्षः कुष्ठकफानाहशोफगुल्मव्रणापहः
 ॥ मदननामगुणाः ॥ कङ्कषकङ्काककुष्ठरेचनंरङ्गनामकम् ॥ शोधनं

पुलहं हासं वराङ्गं कुञ्जवालुकम् ॥ कङ्कुष्ठं रेचनं तिक्तं कटुषां व
 र्णकारकम् ॥ कृमिशोफोदराध्मानगुल्मानाहकफापहम् ॥ कंकु
 ष्टनामगुणाः ॥ हेमाह्वाकनकक्षीरीहेमपुष्पाहिमावती ॥ १४८ ॥
 क्षीरणीकाञ्चनक्षीरंकटुपर्णीविकर्षणी ॥ तिक्तदुग्धाहेमवतीपी
 तदुग्धाहिमाद्रिका ॥ हेमाह्वारेचनीतिक्तामन्दाग्न्युत्क्लेदकारिणी ॥
 कृमिकण्डूकफानाहविषकुष्ठविनाशिनी ॥ चोषनामगुणाः ॥
 सातलाविरलासारीसत्पलाबहुफेनका ॥ चर्मसाह्वाचर्मकासा
 फेनादीनाचनालिका ॥ सातलाकटुकापाकेवातलः शीतलोत्प्लुः
 तिक्ताशोथकफानाहपित्तोदावर्त्तरक्तजित् ॥ १५१ ॥ सातलानाम
 गुणाः ॥ अश्मन्तोमालुकापत्रोयुग्मपत्रोऽम्लपत्रकः ॥ श्लक्ष्णत्वग
 श्वयोनिः स्यात्कुशलीपापनाशनः ॥ १५२ ॥ अश्मन्तसुवरोग्राही
 शीतोष्णः कफवातजित् ॥ निहन्तिगण्डमालस्रगलगण्डगलामया
 न् ॥ १५३ ॥ ततफलं लेखनं ग्राहिगुरुश्लेष्मानिलापहम् ॥ अश्मंत
 कनामगुणाः ॥ काञ्चनारः काञ्चनकः पाकारीरक्तपुष्पकः ५४
 कोविदारोऽस्यभेदः स्यात्कुदालः कुण्डलीकुली ॥ आस्फोतोदाल
 कः स्वल्पकेसरश्चमरीमताः ॥ १५५ ॥ काञ्चनारोहिमग्राहीतूव
 र्श्लेष्मपित्तनुत् ॥ क्रिमिकुष्ठगुदभ्रंशगण्डमालाव्रणापहः ५६
 कोविदारोपित्तद्वत्स्यात्पुष्पं शीतं तयोर्लेद्यु ॥ रूक्षंसड् ग्राहिपि
 त्तं स्रप्रदरक्षतकासनुत् ॥ १५७ ॥ कचनार ॥ निर्गुण्डीश्वेतकुसु
 मः सिन्दुकः सिन्दुवारकः ॥ भूतकेश्यापरोनीलसिन्दुकः पुष्पनी
 लकः ॥ १५८ ॥ शोफालिकाशीतभीरुवनकोऽनिलमञ्जरी ॥ निर्गु
 ण्डीस्मृतिदातिक्ताकषायाकटुकालद्यु ॥ १५९ ॥ केश्यानेत्रहिताहं
 न्तिशूलशोथाममारुतान् ॥ क्रिमिकुष्ठरुचिः श्लेष्मव्रणानीलापित
 द्विधा ॥ १६० ॥ इति निर्गुण्डीद्वयनामगुणाः ॥ मेषशृङ्गीमेषवल्ली
 सप्तदंष्ट्राजशृङ्गिका ॥ अन्यानुदक्षिणावर्त्तावृश्चिकालीविषाणिका
 १६० ॥ मेषशृङ्गीरसेतिक्तावातलाकासनाशनी ॥ रूक्षापाकेकटुः
 पित्तव्रणश्लेष्माक्षिशूलनुत् ॥ १६२ ॥ मेढाशृङ्गीनामगुणाः ॥ पुनर्न
 वाश्वेतमूलाएर्षीकोदीर्घपत्रकः ॥ विषाददीर्घवर्षाभूपुनर्भूमंड
 लच्छुदा ॥ १६३ ॥ पुनर्नवासरातिक्तारूक्षोष्णामधुराकटुः ॥ पुनर्न
 वारुणातिक्तारक्तपुष्पाकटिल्लका ॥ १६४ ॥ कूरकः सुद्वर्षाभूर्व
 र्षकेतुः शिवाटिका ॥ शोफानिलव्रणश्लेष्महरारुच्यारसायनी ॥

१६५॥ पुनर्नवावरातिक्ता कटुपाका हिमालयुः॥ वातलाग्राहि
 णी श्लेष्मरक्तपित्तविनाशिनी॥ १६६॥ पुनर्नवाहृषनाम॥ रास्वारम्यायु
 क्तसारसनागन्धनाकुली॥ सुगन्धमूलानिरसाश्रेयसी सुवरा रसा॥ १६७
 रास्वामपाचनीतिक्तागुरुषणा श्लेष्मवातजित्॥ शोफश्वाससमीरास्ववा
 तशूलोदरापहा॥ १६८॥ रास्वानामगुणाः॥ अश्वगन्धात्तरङ्गह्वागोक
 र्णश्चावरोहकः॥ वराहकर्णीवरदावल्पावाजीकरीवृषा॥ १६९॥ अश्व
 गन्धानिलश्लेष्मशोफश्वित्रक्षयापहा॥ बल्यारसायनीतिक्ताकषायो
 ष्याऽतिशुक्रला॥ १७०॥ अश्वगन्धनामगुणाः॥ प्रसारणीराजबलाचा
 रूपणीप्रतानिका॥ शरणीसारणीभद्र पणीसुप्रसरसरा॥ प्रसारणीगुरु
 र्वेष्यासन्धानबलकृत्सरा॥ वीर्य्योष्णा वातनुत्तिक्तावातरक्तकफापहा
 १७२॥ प्रसारणीनामगुणाः॥ शतावरीदीपिशत्रुर्द्विपकाधरकण्टका॥ ना
 रायणीशतपदीशतपाद्दुपत्रिका॥ १७३॥ शतावरीगुरुः शीतास्वाद्दुः
 स्त्रिग्धारसायनी॥ शुक्रस्तन्यकरावल्यावातपित्तास्त्रशोफजित्॥ १७४
 शतावरीनामगुणाः॥ शतावरीर्य्यूर्ध्वकण्ठान्यापीवरीधीवरीवरी॥ अभी
 रुर्वद्गुपत्राचमहापुरुषदन्तिका॥ सहस्रवीर्य्याके शीस्यानुद्धिनीसू
 क्ष्मपत्रिका॥ महाशतावरीमेध्याहृद्यावृष्यारसायनी॥ १७५॥ शीत
 वीर्य्यानिहन्या र्शग्रहणीनयनामयान्॥ तदद्गुरस्त्रिदोषघ्नोलघुर
 र्शक्षयापहः॥ १७६॥ इतिशतावरीमहाशतावरीनामगुणाः॥ ब
 लावाह्यालकः शीतपाकीवाद्योदराहृषया॥ भद्रौदनीसमद्गास्यात्
 समांसारवरपष्टिका॥ १७७॥ खिरिहिटी॥ महाबलावीरपुष्पीस
 हदेवीवृहद्वला॥ वाद्यायनी देवसहावाद्यास्यात्पीतपुष्पिका॥ १७८
 सहदेवीनामगुणाः॥ बलाकातिबलाभारवाजीस्याहृषगन्धिनी॥
 पितारिणीनामगुणाः॥ गङ्गेरुकीनागवलाविश्वदेवागवेधुका॥ १७९
 गङ्गेरुकीनामगुणाः॥ बलाचतुष्टयं शीतंमधुरं बलकान्तिकृत्॥ स्त्रि
 ग्धं ग्राहिसमीरास्त्रपित्तास्त्रक्षतनाशनम्॥ १८०॥ आसां वृहद्वलाकृ
 च्छंहन्तिवातानुलोमनी॥ गुर्वीनागबलावृष्याविशेषाद्रक्तपित्तजि
 त्॥ बल्यारसायनीपुंस्त्ववर्द्धिनीचंद्रणीतथा॥ तस्याफलहिमंस्वाहृस
 म्भनंगुरुलेखनम्॥ विबन्धाध्मानजननंरक्तपित्तविबर्द्धनम्॥ बलाच
 तुष्टयं॥ ज्योतिष्मतीवह्निरुचिः कङ्कुणीकटुभीतथा॥ १८३॥ ज्योति
 ष्मतीकटुस्त्रिक्तासराकफसमीरजित्॥ अत्युष्णावामनीतीक्ष्णावह्नि
 बुद्धिस्मृतिप्रदा॥ १८४॥ इतिज्योतिष्मतीमालकागुलिनामगुणाः॥

तेजस्विनीतेजवतीतेजिव्यालघुवल्कला॥महौजसिपारिजाताशीता
 तित्कातिनेजिनी॥ तेजस्विनीकफश्वासकासशूलामवातजित्॥ पाच
 नुष्णाकटुस्तिक्तारुचिवह्निप्रदीपनी॥तेजवती॥ देवदारुसुराह्वास्या
 द्रुद्रदारुसुरद्रुमः॥भद्रकाष्ठस्त्रेहवृक्षःकृमिलंशकदारुच॥१८५
 देवदारुकटुस्त्रिगुणंतिक्तोष्णालघुनाशयेत्॥आध्मानज्वरशोथ्या
 महिक्काकण्डुकफानिलान्॥१८६॥ देवदारुनामगुणाः॥ सरलो
 नन्दनोब्रीडानमेरुद्विकवृक्षका॥पतिदारुपीतृक्षोमहादीर्घक
 लिद्रुमा॥१८७॥ सरलःकटुकःपाकरसयोर्मधुरालघुः॥उष्णास्त्रि
 ग्धासमीराक्षीकण्डकर्णामयापहा॥सरलानामगुणाः॥पौष्कराह्वं
 पद्मपत्रंपौष्करंपुष्कराह्वयम्॥काश्मीरंपुष्करजटामूलवीरंसुग
 न्धिकम्॥१८८॥पौष्करंकटुकंतिक्तमुष्णवातकफज्वरान्॥हन्ति
 शोफारुचिश्वासानविशेषात्पार्श्वशूलजित्॥१८९॥इतिपुष्करमू
 लनामगुणाः॥कुष्ठंरोगाह्वयंपद्विभ्यंकौर्वंपारिभद्रकम्॥पारिहाय्यं
 पारिभाव्यसुत्यलंपारिभद्रकम्॥१९०॥कुष्ठमुष्णंकटुस्वादुतिक्तं
 शुक्रप्रदंलघु॥हन्तिवातास्त्रवीसर्पकुष्ठकासमरुत्कफान्॥१९१॥
 कुष्ठनामगुणाः॥शृङ्गीकुलीरशृङ्गीस्याहक्राकर्कटशृङ्गिका॥
 कर्कटाक्षामहाघोषाशृङ्गीनाम्नीनताङ्गपि॥शृङ्गीकषायतिक्तो
 ष्णाहन्तिदिक्कावमिज्वरान्॥वृष्यावमिकफश्वासक्षयकासोर्ध्व
 मारुतान्॥१९४॥ककराशृङ्गीनामगुणाः॥कटुफलंकुमुदाकं
 म्भीश्रीपर्णीसोमपादपः॥सोमवल्कोमहाकुम्भीभद्राभद्रवतीशि
 वा॥१९५॥कटुफलंतुवरंतिक्तंकटुवातकफज्वरान्॥हन्तिश्वास
 प्रमेहार्शकासकण्ठामयारुचि॥कायफलनामगुणाः॥रोहिषं
 कत्तुणंभूतिर्भूतिकंसरलंतृणम्॥श्यामलंयुग्मकंपौरंब्यापकंदे
 वगन्धकम्॥१९७॥रोहिषंकटुकंपाकेतिक्तोष्णंतुवरंजयेत्॥ह
 न्तिमारुतपित्तास्रक्षणात्श्वासकफज्वरान्॥१९८॥इतिरोहिष
 नामगुणाः॥भार्गीभृगुभवापद्माकासघ्नीगन्धपर्वणी॥खरशाकं
 शुक्रमाताभञ्जीब्राह्मणयष्टिका॥१९९॥भार्गीरूक्षाकटुस्तिक्ता
 रुच्योष्णापाचनीजयेत्॥शोथकाशकफश्वासपीनसज्वरमारुता
 न्॥२००॥भार्गीनामगुणाः॥पाषाणभेदःपाषाणोऽश्मरीभेदोश्मभे
 दकः॥शिलाभेदोदृषद्वेदोनागभिन्नाङ्गभेदनः॥पाषाणभेद

सुवरः शीतलोवस्तिशोधनः ॥ २०१ ॥ सरस्तिक्तः प्रमेहार्शः रुच्छू
 श्मरीरुजो जयेत् ॥ पाषाणभेदनामगुणाः ॥ मुस्तं वारि धरो मुस्तो
 मेघारव्यः कुरुविन्दकः ॥ २०२ ॥ वराहोऽब्धो घनो भद्रमुस्तं राज
 कसेरुकः ॥ पिण्डमुस्तं विषध्वंसीनागरोऽन्यः प्रकीर्तितः ॥ २०३
 मुस्तं कटुहिमग्रा हीतिकं दीपनपाचनम् ॥ कषायं कृमिपित्तासृक्क
 फतृष्णाज्वरापहम् ॥ २०४ ॥ नागरमोथानामगु० ॥ धातकी कुञ्ज
 रासिन्धुपुष्पी प्रमदिनी मदा ॥ पार्वतीयाताम्रपुष्पी मुभिष्णामेघवा
 सिनी ॥ २०५ ॥ धातुकी कटुकाशीनामन्दोष्णा तु वरालघुः ॥ तृष्णा
 तीसारपित्तास्रविषकृमिविसर्पजित् ॥ २०६ ॥ धातुकी धापटीनामगु
 णाः ॥ माचिका बालिका म्वष्टा शठी दन्तशूठाम्बिका ॥ अम्बुषुकी सू
 चिमुखी कषायासाकण्ठमुखी ॥ माचिकोष्णारसे पाके कषायो शी
 तलोलघुः ॥ पक्वातीसारपित्तास्रकफकण्ठामयापहा ॥ मयनफ
 लनामगुणाः ॥ विदारिका वृक्षवल्ली वृक्षकन्दा विदालिका ॥ शृ
 ङ्गलिका कन्दवल्ली खादुकन्दा फलाशका ॥ २०७ ॥ अन्या शुक्ला
 क्षारशुक्लाक्षारवल्ली पयस्विनी ॥ इक्षुवल्ली महाश्वेताक्षीरकन्दे
 सुगन्धिका ॥ २०८ ॥ विदारी मधुरास्त्रिग्धारं हणीस्तन्यशुकदा ॥
 गुरुपित्तास्रपवनदाहान्हन्ति रसायनी ॥ २०९ ॥ इति विलार्ककन्द
 हयनामगुणाः ॥ वाराही माधवी गृष्टिः शैकरी बनमालिका ॥ त
 स्याः कन्दकिटिक्रोडनाम्नासम्बरकन्दकः ॥ ११० ॥ वाराही मधुरा
 कन्दे कटुस्तिक्ता ति शुकला ॥ बल्याशुककरनातकफमेहकृमीन्ज
 येत् ॥ २११ ॥ इति वाराही कन्दनामगुणाः ॥ पाठाम्बुष्ठा वृहत्तिक्ता प्रा
 चीनाम्बुष्ठाकारसा ॥ वरात्तिक्ता पापवेली श्रेयसी वृद्धकर्णिका ॥
 २१२ ॥ पाठोष्णा कटुकातीष्णा वातश्लेष्महरालघुः ॥ हनिशूल
 ज्वरहृर्दिकुष्ठातीसारहृद्भुजः ॥ दाहकण्डूविषञ्चासकृमिगुल्मग
 रत्रणान् ॥ पाठानामगुणाः ॥ मूर्वा देवी मधुरसादेवश्रेणी मधुश्रवा
 २१४ ॥ स्त्रिग्धपर्णी पृथक्पर्णी मोरटी पीलुपर्णिका ॥ मुरहरनामगु
 णाः ॥ मञ्जिष्ठा विजयारक्तारक्ताङ्गी कालमेषिका ॥ २१५ ॥ रक्तयष्टी
 ताम्रवल्ली समङ्गवल्लभूषणा ॥ मञ्जुला विकशा भङ्गी छद्मिका ज्व
 रनाशिनी ॥ २१६ ॥ मञ्जिष्ठा मधुरात्तिक्ता कषायास्र वर्याकृत ॥ गुरु
 रुष्णा विषश्लेष्मशोफयोन्यासि शूलनुत् ॥ रक्तातीसारकृष्णस्रविसर्प

ब्रणमेहजित् ॥ ताच्छकंदीपनंस्वादुस्त्रिगंधपित्तानिलापहम् २१८
 मज्जिष्ठानामगुणाः ॥ हरिद्रारजनीगौरीरज्जिनीवरवर्णिनी ॥ पिंडा
 पीतावर्णवतीनिशावर्णाविलासिनी ॥ हरिद्राकटुकातिक्तारुक्षोष्णा
 श्लेष्मपित्तनुत् ॥ वर्णात्वग्दाहमेहास्त्रशोफपापुव्रणापहा ॥ २२० ॥
 हरिद्रानामगुणाः ॥ अथवनहरिद्रा ॥ दार्वीदारुहरिद्राऽन्यापीतदारु
 चपञ्चधा ॥ कटंकरेरीपित्तदुःस्वर्णवर्णकटुद्वि ॥ २२१ ॥ दार्वीतद्वि
 शेषानुनेत्रकर्णास्यरोगनुत् ॥ दारुहरिद्रानामगुणाः ॥ प्रपुन्नाटस्वेद
 गजश्रक्रमर्दः प्रपुन्नटः ॥ २२२ ॥ दद्गुमोमर्दकोमेघकुसुमः कुष्ठकृत्
 यः ॥ प्रपुन्नाटोलघुः स्वादुःरूक्षः पित्तानिलापहः ॥ २२३ ॥ हृद्योहिमक
 फश्वासकुष्ठदद्गुमीजयेत् ॥ हन्युष्णान्तत्फलंकुष्ठकण्डूदद्गुविषानि
 लान् ॥ २२४ ॥ वातरक्तापहन्त्याः शकंकफकरंलघु ॥ चकवडनाम
 गुणाः ॥ वाकुचीचन्द्रिकासोमवल्लीपूतिफलावरा ॥ २२५ ॥ सोमराजी
 कृष्णफलावल्गुजाकालमेषिका ॥ चन्द्रलेखानथासोमः कुष्ठघ्रीसा
 मतापरा ॥ २२६ ॥ वाकुचीमधुरातिक्ताकटुपाकारसायनी ॥ विष्टम्भि
 नीहिमारुत्यासराहृद्याऽस्त्रपित्तनुत् ॥ २२७ ॥ रूक्षाह्निकफश्वासकु
 ष्ठमेहज्वरकृमीन् ॥ तत्फलंपित्तकृच्छ्रेतकुष्ठवातकफापहम् ॥ २२७ ॥
 वाकुचीनामगुणाः ॥ भृङ्गराजोभेकराजोमार्कवः केशरञ्जकः ॥ अ
 ङ्गरकोभृङ्गराजोभृङ्गाह्वः सूर्यबल्लभः ॥ २२८ ॥ भृङ्गराजः कटुस्ति
 क्तोरुक्षोष्णः कफवातकृत् ॥ दन्त्योरसायनंतच्यः कुष्ठनेत्रशिरोऽर्ति
 जित् ॥ २२९ ॥ भृङ्गराजगुणाः ॥ पर्पटः कवचोरेणुः पित्तहावरकण्टकः
 वरतिक्तः पर्पटकः पृथ्विकश्मर्मकण्टकः ॥ पर्पटोहन्तिपित्तास्त्रभ्रमत् ॥
 ष्णाकफज्वरान् ॥ संग्राहीशीतलस्तिक्तोदाहनुद्धानलोलघुः ॥ रक्तपु
 ष्योऽतिसारश्रवरकोज्वरनाशनः ॥ पर्पटः पित्तहृद्दाहज्वरजित्श्लेष्म
 शोषणः ॥ तिक्तशीतो ज्वरहरोलघुभूनिम्बपर्पटो ॥ २३२ ॥ पापडानाम
 गुणाः ॥ शणपुष्पीमाल्यपुष्पीधावनीशणघण्डिका ॥ दृहत्पुष्पीस्वल्प
 पण्डाघण्डाशब्दात्तपुष्पिका ॥ शणपुष्पीकटुः पित्तश्लेष्मजिच्छर्दिका
 रिणी ॥ त्रायमाणासुहृत्राणात्रायनीगिरसानुजा ॥ २३४ ॥ बलभद्राकृ
 तत्राणावार्षकत्रायमाणिका ॥ त्रायमाणाशरापित्तज्वरश्लेष्मास्त्रशू
 लनुत् ॥ २३५ ॥ त्रायमाणानामगुणाः ॥ महाजालनिकाचर्मरङ्गः स्या
 त्तिलपुष्पिका ॥ आवर्तकीविन्दुकिनीविभाण्डीरक्तपुष्पिका ३५

महाजालनिकातिकारेचनीकफपित्तजित् ॥ हन्निदाहोदरानाहशे
 फकुष्ठकृमिज्वरान् ॥ महाजालिनामगुणाः ॥ अतिविषाशुक्लकन्दा
 विषाप्रतिविषापरा ॥ श्यामकन्दाशिताशृङ्गीभद्रुरोपविषाणिका
 २३६ ॥ विषोष्णापाचनीतिक्ताश्लेष्मपित्तातिसारजित् ॥ अतिवि
 षानामगुणाः ॥ श्यामकन्दाचोपविषासाविज्ञेयाचतुर्विधा ॥ २३७ ॥ र
 क्ताश्वेताभ्रशंकृष्णापीतवर्णातथैवच ॥ यथापूर्ववद्विहेमाबत्याश्रे
 ष्टागुणोत्तमा ॥ २३८ ॥ सर्वदोषहराऽग्रन्वाह्वेपाच्छयथुनाशिनी ॥ श्ले
 ष्मजान्विंशतिरोगान्सद्योहन्यात्प्रसायनी ॥ २३९ ॥ काकमाची
 ध्वांसमाचीकामचीजघनीफला ॥ रसायनवरासर्वतिक्तास्यात्का
 मिनीकटुः ॥ २४० ॥ काकमाचीत्रिदोषघ्नीस्त्रिगुष्णास्वरशुक्रदा ॥
 हृद्यारसायनीशोफकुष्ठाशोऽज्वरमेहजित् ॥ ४१ ॥ काकमाचीनामगु०
 काकजंघानदीकान्ताकाकतिक्तासुलोत्तमा ॥ परावतपदीकाका
 मदान्याच्छर्दिकारिणी ॥ ४२ ॥ काकजंघाहिमाहन्निरक्तपित्तकफ
 ज्वरान् ॥ काकजंघानामगुणाः ॥ रोध्रस्तिरीटः कानीनस्तिलकः संत
 तोद्भवः ॥ ४३ ॥ अन्योघनन्वात्सावरकः श्वेतलोध्रोऽक्षिभेषजम् ॥ रो
 ध्रोविरेचकः शीतश्वसुष्यः कफपित्तनुत् ॥ ४४ ॥ कषायोरक्तशोफा
 र्गज्वरातीसारनाशनः ॥ तत्पुष्पंमधुरं ग्राहिसतिक्लंश्लेष्मपित्तजि
 त् ॥ ४५ ॥ लोध्रद्वयनामगुणाः ॥ रुद्रदारुर्महाश्यामाजाङ्गलोजीर्णव
 ल्कलः ॥ अन्याकोटरपुष्पीस्यादानेगीच्छागलान्यपि ॥ ४६ ॥ रुद्रिदारुः
 कषायोष्णः सरस्तिक्तोरसायनः ॥ रुद्रोवातामवाताशोफमेहकफा
 न्जयेत् ॥ ४७ ॥ रुद्रदारुद्वयनामगुणाः ॥ देवदालीचकौशोदेवताण्डो
 गरगिरी ॥ जीमूतस्तारकावेपीजालिन्याऽयुर्विषापहा ॥ ४८ ॥ देवदा
 लीरसेतिक्ताकफार्शः शोफपाण्डुताः ॥ नाशयेद्वाजनीतीक्ष्णास्यहि
 क्ताक्रिमिज्वरान् ॥ ४९ ॥ देवदालीचकटुकाप्रमेहाकामलापहा ॥ दे
 वदालीनामगुणाः ॥ हंसपादीहंसपदीरक्तपादीत्रिपादिका ॥ ५० ॥ प्र
 ल्हादिनीकीटमारीकीटमातामधुश्रवा ॥ हंसपादीगुरुः शीताहन्ति
 रक्तविषव्रणान् ॥ ५१ ॥ विसर्पदाहातीसारलूजभूताञ्ज्वरपणी ॥ हंस
 पादीनामगुणाः ॥ सोमवल्लीयज्ञनेतासोमक्षीरीहिजप्रिया ॥ ५२ ॥ सो
 मवल्लीत्रिदोषघ्नीकटुस्तिक्तारसायनी ॥ सोमवल्लीनामगुणाः ॥ अथ
 आकाशवल्ली ॥ आकाशवल्लीतुवधेः कथिताऽमरवल्ली ॥ खवल्ली

ग्राहिणीतिक्तापिच्छिलारव्याऽऽमयापहा ॥ इतिनामगुणाः ॥ नाकुली
 समहासर्पगन्धिनीगन्धनाकुली ॥ ५३ ॥ नकुलेष्टामहासर्पनेत्रारोचक
 पत्रिका ॥ नाकुलीज्वरतिक्ताकडकोष्णाविनाशयेत् ॥ ५४ ॥ विषलू
 तावृश्चिकारुसर्पाणाज्वक्रिमिषणान् ॥ नाकुलीनामगुणाः ॥ परपत्री
 मोहिनीस्याद्दीपनीरेचनीमता ॥ ५५ ॥ वटपत्रीयोनिगदान्कषायोष्णा
 विनाशयेत् ॥ तन्फलंस्लम्भनंशीतंवातलंकफपित्तजित् ॥ परपत्रीना
 मगुणाः ॥ ५६ ॥ लज्जालुर्मोहिनीस्येकाखदिरीगन्धकारिणी ॥ न
 मस्कारीसमीपन्नासमद्गारक्तपादिका ॥ ५७ ॥ लज्जालुः शीतलाति
 क्ताकषायश्लेष्मपित्तजित् ॥ रक्तपित्तमतीसारंयोनिरोगान्विनाशये
 त् ५८ ॥ लज्जालुनामगुणाः ॥ सुसलीखलिनीतालपत्रीकाज्वनपुष्पि
 का ॥ महावृक्षावृक्षकन्दः खर्जूरीतालमूलिका ॥ ५९ ॥ सुसलीमधु
 रावृष्यावीर्योष्णावृंहणीगुरुः ॥ तिक्तारसायनीहन्तिगुदजाननिलं
 तथा ॥ ६० ॥ सुसलीनामगुणाः ॥ कपिकच्छूः स्वपंगुमाकण्डूलादु
 रषप्रहा ॥ चण्डात्मगुमालाङ्गुलीमर्कटोस्यात्प्रहर्षणी ॥ ६१ ॥ कपि
 कच्छूः परंवृष्यामधुरावृंहणीगुरुः ॥ तद्दीजंवातशमनंवाजीकरण
 मुत्तमम् ॥ ६२ ॥ केवाचनामगुणाः ॥ पुत्रजीवोगर्भकरोयष्टीपुत्रो
 ऽर्थसाधनः ॥ पुत्रजीवोगुरुर्वृष्योगर्भदः श्लेष्मवातजित् ॥ ६३ ॥ पुत्र
 जीवानामगुणाः ॥ बन्ध्याकर्कोटकीदेवीकुमारीविषनाशिनी ॥
 मनोज्ञानागदमनीबन्ध्यायोगीश्वरीमता ॥ ६४ ॥ बन्ध्याकर्कोटकी
 लघ्वीकफनुहणशोधनी ॥ सर्पदंष्ट्रहरतीष्णाविसर्पविषनाशिनी
 ६५ ॥ बन्ध्यानामगुणाः ॥ विष्णुक्रान्तानीलपुष्पीजयावश्यापराजि
 ता ॥ विष्णुक्रान्ताकटुर्मेध्याक्रिमिषणकफाञ्जयेत् ॥ ६६ ॥ विष्णु
 क्रान्तानामगुणाः ॥ शंखपुष्पीशंखनाम्नीकिरीटीकम्बुमालिनी ॥
 शंखपुष्पीस्मृतिहितामेध्यावर्णविलासिनी ॥ ६७ ॥ शंखपुष्पीसरा
 मेध्यामताचेतोविकारिणी ॥ रसायनीकषायोष्णास्मृतिदामोहना
 शिनी ॥ ६८ ॥ शंखपुष्पीनामगुणाः ॥ दुग्धिकामधुपर्णीस्यात्क्षी
 रिणीस्वादुपुष्पिका ॥ दुग्धिकोष्णागुरूसावातलागर्भकारिणी
 ६९ ॥ स्वादुर्विष्टम्भिनीवृष्याकफकुष्ठक्रिमि नृजयेत् ॥ दुग्धीना
 मगुणाः ॥ अर्कपुष्पीकूरकन्दजलकामाभिरण्डिका ॥ ७० ॥ अर्क
 पुष्पीक्रिमिश्लेष्ममेहपित्तविकारजित् ॥ अन्धाहोलीनामगुणाः ॥

भस्त्रानकोनभोभस्त्रीवौरवृक्षोऽग्निवक्रकः॥आरुष्करस्तथारुष्कस्त
 पनोऽग्निमुखीधनुः॥भस्त्रानकःकषायोष्णःशुक्रलोमधुरेलघुः॥११
 वातश्लेष्मोदरानाहकुष्णार्शोग्रहणीगदान॥हन्तिगुल्मज्वरश्चित्रवन्दि
 मान्द्यक्रिमिज्वरान्॥१२॥भेलावानामगुणाः॥चरपोटादीर्घपत्राकुन्त
 लीतिक्तकामता॥चरपोटाहिमारुष्णाभेदिनीश्यासकासजित्॥१३॥च
 रपोटानामगुणाः॥द्रोणपुष्पीश्वसनकःपालिन्दीकुम्भयोनिक्ता॥छत्राणि
 कुत्रकोद्रोणाकौडिन्यौरुक्षसारकः॥द्रोणपुष्पीशुरूक्षास्वादूष्णावानपि
 त्तकृत॥भेदनीकामलाशोफकफक्रिमिहरकटुः॥१४॥द्रोणपुष्पीनामगु
 णाः॥ब्राह्मीसरस्वतीसोमासन्त्याह्वाब्रह्मचारिणी॥मण्डूकपर्णीमाण्डूकी
 त्वाष्ट्रीदिव्यामहौषधी॥१५॥कपोतविट्कामुनिकालावण्यासोमवह्वरी
 ब्राह्मीहिमासरास्वादुर्लघुर्मेध्यारसायनी॥१६॥स्वर्यास्मृतिप्रदाकुष्ठपा
 ण्डुमेहासकासजित्॥विषशोफज्वरहरातद्वन्मण्डूकपर्त्रिणी॥ब्रह्मीब्रा
 ह्ममण्डूकीनामगुणाः॥सुवर्चलाऽर्ककानास्यान्सूर्यभक्तामुखोद्भवा
 सूर्यावतीरविप्रीतात्वयाब्राह्मसुवर्चला॥१७॥सुवर्चलागुरुःशीतामू
 चलाकफवातजित्॥अन्योष्णःकुष्ठमेहाश्मकृच्छ्रज्वरहरालघुः॥१८॥
 सीचलब्रह्मसीचलनामगुणाः॥मत्स्याक्षीवालिकाप्रत्यगन्धीमत्स्या
 दनीतथा॥मत्स्याक्षीग्राहिणीशीताकुष्ठपित्तकफास्त्रनुत्॥१९॥माच्छ
 भीनामगुणाः॥तोयपिप्यल्पम्बुवह्वीपलूरःकज्वरक्षथा॥जलपिप्यल्प
 काहृद्यावक्षुष्याशुक्रलालघुः॥२०॥संग्राहिणीहिमारुष्णारक्तदाहव्र
 णापहा॥जलपिप्यलीनामगुणाः॥गोजिह्वागोजिकागोभीदार्विका
 खरपर्णिनी॥२१॥गोजिह्वावातलाशीताग्राहिणीकफपित्तनुत्॥हृ
 द्याप्रमेहकासास्त्रव्रणज्वरहरालघुः॥२२॥गोभीनामगुणाः॥नागाह्वा
 दमनीनागगन्धाभुजगपर्णिनी॥स्यान्नागदमनीवर्णालूतासर्पविधा
 पहा॥२३॥नागदमनीनामगुणाः॥गुञ्जाशिश्वण्डिकाताम्बारक्तिकाक
 कण्तिका॥श्वेतान्यावक्रिकाचूडाइर्मुखाकाकपीलुका॥२४॥गुञ्जा
 केश्याबलकरात्वचापित्तकफापहा॥नेत्रामयहरवृष्याहन्तिकण्डूग्रह
 व्रणान्॥२५॥क्रिमीन्प्रलुप्तकुष्ठानितद्वच्छ्रेतापिशस्यते॥गुञ्जानामगु
 णाः॥वेह्लन्तरोदीर्घपत्रोवीरदुर्बुद्धवारकः॥बेलन्तरोऽश्मनुद्ग्राहीकफ
 कृच्छ्रानिलार्तिजित्॥वखेलानामगुणाः॥वन्दाकंस्याहृस्वरुहाशेखरी
 कामरुक्षकः॥२६॥रसादनीकामतरःकामिज्यापदरोहिणी॥वन्दा

कः कफवातास्रवृक्षो व्रणविषापहः ॥ २८० ॥ वन्दानामगुणाः ॥ पिंडा
 रः करहाटः स्यात्तीक्ष्णकीलः कुरङ्गः कः ॥ पिण्डारो मधुरः शीतः शो
 थपित्तकफापहः ॥ ८१ ॥ पिण्डार नामगुणाः ॥ छिक्किका स्रवकः क्रू
 रोनासासंवेदनापटः ॥ छिक्किका पित्तलाकुष्ठक्रिमिवातकफापहा
 ८२ ॥ छिक्कनीनामगुणाः ॥ रोहितो दाडिमीपुष्पो रोहितः कूटशाल
 मलिः ॥ श्रीहारी रोहिणी रोहोरक्तघ्नः पारिजातकः ॥ ८३ ॥ रोहितकः
 सरोगुल्मपक्तप्रीहोदरापहः ॥ रुहेडोनामगुणाः ॥ मेचकः स्यान्
 मोचरसः शाल्मलीवैष्टकः स्मृतः ॥ ८४ ॥ मोचनिर्यासकः पिच्छामो
 चाश्रावीचवैष्टकः ॥ मोचकः शीतलो ग्राही गुरुवृष्योऽतिसारजित
 ८५ ॥ प्रवाहकासपित्तास्रकफदाहनिवर्हणः ॥ मोचरसनामगुणाः ॥
 अजगन्धावस्तुगन्धाकवरीपूतवर्वरः ॥ ८६ ॥ अजगन्धालघूरुच्या
 हृद्यातुकफवातनुत् ॥ ववईनामगुणाः ॥ सौरेयकः सहचरः सौरेयः
 किंकरातकः ॥ ८७ ॥ दासीसहचरः किण्टीशैर्षकोमृदुकण्टकः ॥ र
 क्तपुष्यः कुरुवकः पीतोद्देयः कुरण्टकः ॥ ८८ ॥ नीलआर्त्तगलः प्रोक्तो
 वाण्डोदनपाकपि ॥ सौरेयः कुष्ठवातास्रकफकण्डूविषापहः ॥ ८९ ॥
 तिक्तोष्णोमधुरः केश्यः सुस्निग्धः केशरञ्जनम् ॥ कटुशैरुवानामगुणाः
 श्वेतस्यन्दाश्वेतपुष्पाकटिभिर्गिरिकर्णिका ॥ ३०० ॥ सितापरातिताश्वे
 ताविषघ्नीमेहनाशिनी ॥ नीलस्यन्दाद्यक्तगन्धानीलपुष्पागवादिनी
 श्वेतस्यन्दाहृयं शीतं ग्रहघ्नं टष्टिकुण्डकृत् ॥ कुष्ठशूलत्रिदोषामशो
 फव्रणविषापहम् ॥ ३०२ ॥ गिरिकन्दानामगुणाः ॥ रसुरः सुरमेधाण्डः
 कोकिलासः सुरः स्मृतः ॥ नैलकण्डस्तिस्सरिस्तुर्वालिकाचेसुगन्धिका
 ३०३ ॥ सुरकः शीतलो वृष्योगुरुवातकफास्रजित ॥ माखुरेणनामगुणाः
 कर्पासकः पटशूलच्छादनीवादरः पित्तुः ॥ ३०४ ॥ कर्पासकोलघूकोष्णो
 मधुरो वातनाशनः ॥ तद्दीजंस्तन्यदं वृष्यं स्निग्धं कफकरं गुरु ॥ ३०५ ॥
 कर्पासनामगुणाः ॥ आराम शीतला देवी गन्धाकुक्कूरमर्दनः ॥ आ
 रामशीतला शीता कटुपित्तकफास्रजित ॥ ३०६ ॥ आरामशीतलाना
 मगुणाः ॥ कुक्कुरद्रुस्तान्त्रचूडः सूक्ष्मपत्रोमृदुच्छंदः ॥ कुक्कुरद्रुः कटुस्ति
 क्तोज्वररक्तकफापहः ॥ ३०७ ॥ कुक्कुरद्रु नामगुणाः ॥ वामीशंखधरा
 वारिवाट्टीचहिलमोचकः ॥ वामीशोफहराकुष्ठपित्तश्लेष्मानिलापहा
 ३०८ ॥ वामीनामगुणाः ॥ शरपुंरवाकालशाकं श्रीहारिकालकामतः ॥

शरपुंखायकृतश्रीहृदयव्रणविषापहा॥३०८॥तिकाकषायाकासास्र
 श्वासज्वरहरालघुः॥शरपुंखानामगुणाः॥बलामोटाजयासूक्ष्माप
 चाज्ञेयापराजिता३१०॥बलामोटाविषश्लेष्माकृच्छ्रनुद्दिजयप्रदा ॥
 बलामोटानामगुणाः॥सुदर्शनासोमवल्लीचक्राङ्गामधुपर्णिका॥
 सुदर्शनास्वादुरुष्णाकफशोफास्रवातजित्॥इतिसुदर्शननामगु०
 मयूराह्वाशिखाज्ञेयासाहस्रीमधुकच्छरा॥११मयूराह्वाशिखाल
 घ्वापित्तश्लेष्मानिसारजित्॥मयूरशिखानामगुणाः॥लक्ष्मणापुत्र
 दारक्ताविन्दुपत्राचनागिनी॥१२॥गोक्षीरसदृशंपुष्परोमवह्निसम
 न्वितम्॥रक्तविन्दुसमंपत्रंलक्ष्मणाकारमुच्यते॥लक्ष्मणागर्भदाशी
 तासगवृथात्रिदोषनुत॥लक्ष्मणा॥मांसरोहिण्यतिरुहाचृत्ताचर्मकसाकसा॥
 १३॥स्यान्मांसरोहिणीवृथाशरादोषत्रयापहा॥मांसरोहिणीनाम
 गुणाः॥अस्थिसंहारकोवज्रबल्लरीक्रोष्टुघण्टिका॥१४॥वज्राङ्गी
 ग्रन्थिमान्वज्रप्रोक्तास्यादस्थिशृङ्गलाः॥अस्थिसंहारकःशीतोवृष्यो
 वातहरोःस्थियुक्॥१५॥हरजीरनामगुणाः॥अर्कःसूर्योह्वयःक्षीरोस
 दापुष्योविकीरणः॥मन्दारोवसुकोलकोराजाहोदीर्घपत्रकः॥१६॥
 अर्कद्वयंशंखवातकुष्ठकण्डूविषव्रणान्॥निहन्तिश्रीहृदगल्माशोय
 कृतश्लेष्मोदरक्रिमिन्॥१७॥अर्कनामगुणाः॥करवीरोःश्वहाश्वेत
 पुष्यास्याच्छ्रुतपुष्पकः॥रक्तपुष्योपरश्वण्डोलगुडःकरवीरकः॥१८
 करवीरद्वयंनेत्रशोफकुष्ठव्रणापहम्॥लघूष्णकृमिकण्डूघ्नंभक्षितंवि
 षवन्मतम्॥१९॥करवीरनामगुणाः॥धत्तूरःकितवोधूर्जोदेवतामद
 नःशठः॥उन्मत्तोमातलस्तूरीतरकःकनकाह्वयः॥३२०॥धत्तूरोमद्व
 र्णाग्निवान्तिकुञ्जरकुष्ठनुत॥उष्णोगुरुव्रणश्लेष्मकण्डूक्रिमि
 विषापहः२१॥धत्तूरानामगुणाः॥कलिकाशिवन्दिमुखीलाङ्गुली
 गर्भपातिनी॥विशल्याहलिनीशीरीप्रभाताशुक्लपुष्पिका॥२२॥
 विद्युदुल्काऽग्निजिह्वाचकथितापुष्पसीभरा॥बन्दिशिखाग्निका
 ज्ञेयानलरन्धीवसास्मृता॥२३॥कलिकारीशराकुष्ठशोफाशोत्र
 णशूलजित्॥तीक्ष्णोष्णाक्रिमिनुल्लघ्वापित्तलागर्भपातिनी॥२४॥
 करिहारीनामगुणाः॥कुमारीमण्डलामातागृहकन्यातिपिच्छला॥
 रसायनीकरिकिनीसवराण्यावनोद्भवा॥कुमारीमेदनीसीतायकृत्सी
 हकफज्वरान्॥२५॥निहन्तिग्रन्थिविस्फोटपित्तरक्तत्वगामयान्॥धी

कुमारीनामगु०॥ भङ्गाङ्गजामातुलानीमोहिनीविजयाजया॥२६॥ भ
 ङ्गकफहरातिक्ताग्राहिणीदीपनीलघुः॥ तीक्ष्णोष्णपित्तलानाहम
 दकृच्चाग्निवर्द्धिनी॥२७॥ भंगनामगुणाः॥ काञ्चनी शोणफलि
 नीकाकायुःकाकवल्लरी॥ काञ्चनीस्तन्यदामूर्द्ध्वयथादोषत्रयापहा॥
 २८॥ काञ्चनीनामगुणाः॥ दूर्वाशस्याः शीतकरिगोलोमीशतपर्विका
 अन्याश्वेताश्वेतदण्डाभार्गवीदुर्मतारुहा॥२९॥ दूर्वाहिमाविसर्पास्यत्
 ड्विज्जकफदाहजित्॥ दूर्वानामगुणाः॥ गण्डदूर्वामत्स्यगन्धामत्स्याक्षी
 शकुलादनी॥३०॥ गण्डदूर्वाहिमालोह द्राविणीग्राहिणीलघुः॥ दाहन्
 ष्याबन्नासालकृष्टपित्तज्वरापहा॥३१॥ गण्डदूर्वानामगुणाः॥ काशः सु
 काण्डकाशेक्षुः ऋषीकः श्वेतवासरः॥ इक्ष्वारिकेक्षुः काशश्चसर्वेषु
 रसः स्मृतः॥३२॥ कासकृच्छ्राश्मदाहास्त्रपित्तक्षयहरोहिमः॥ काशनाम
 गुणाः॥ दर्भोवर्हिः कुशस्तीक्ष्णः सूच्यप्रोयज्ञभूषणः॥३३॥ दर्भकृच्छ्राश्म
 तदपित्तवस्तिनुत्कफरक्तजित्॥ कुशनामगुणाः॥ मुञ्जः क्षुरस्थूलदर्भो
 वाणाहोब्रह्ममेषलः॥३४॥ मुञ्जाऽनुष्णोविसर्पोस्त्रमूत्रवस्यसिरोगजि
 त्॥ मुञ्जानामगुणाः॥ नलोरन्ध्रीपुष्पमृत्युर्दमनोऽनन्तकःपित्तः॥३५॥ न
 लोमूत्रार्तिदाहास्रकफपित्तविसर्पजित्॥ नर्कटनामगुणाः॥ वंशोवेषुः
 कीचकः स्यात्कर्मारस्त्वचिसारकः॥३६॥ वंशः सरोहिमः पित्तकफदाहा
 स्त्रशोफजित्॥ तत्करीरोगुरुर्भेदीश्लेष्मलोवातपित्तजित्॥ तथावभेदको
 ऽत्युष्णः कफघ्नोवातपित्तजित्॥ वांसनामगुणाः॥ जवानीजवनीतीव्रानु
 रुष्कामदकारिणी॥३७॥ जवानीजीवनीरूक्षाग्राहिणीमादिनीगुरुः॥
 जवानीनामगुणाः॥ तिलभेदः खसतिलः शुभ्रपुष्पोलसत्फलः॥३८॥
 वृष्योवल्यः खसतिलः श्लेष्मलोवातजिदूगुरुः॥ वल्कलस्तम्बलोदूतो
 रूक्षोग्राहीविशेषकः॥३९॥ खसखसनामगुणाः॥ आफूकन्नद्रसो
 दूतमहिफेणंसफेनकम्॥ आफूकंशोषणंग्राहिश्लेष्मघ्नंवातपित्तल
 म्॥४०॥ अफीमनामगुणाः॥ छिलिहिण्टोमहामूलः पाताल गरुडाह्व
 यः॥ छिलिहिण्टापनं वृष्याश्लेष्मलापवनापहा॥४१॥ छिरिहटानाम
 गुणाः॥ पोम्राज्ञांमुखतिलकः कटारमद्वस्तेनश्रीमदनृपेणनिर्मितेऽ
 त्राग्रन्थेऽभूत्मदनविनोदनाम्निपूर्णेवर्गोऽयंललितपदाङ्किः तोयमादिः॥
 ३४३॥ प्रथमः॥ ॥ ॐ तद्रविराजितमध्यमनन्तश्रीरुचिपरंपरम
 ह्सरमेकम्॥ श्रीमदनक्षितिनाथसदातेविष्णुपदंविपदंविनिहन्तु॥१॥

शुण्ठीविश्वैषधंविश्वंकटुभद्रं कटूत्कटम् ॥ महौषधंशुद्धं वेरं नागरं वि
 श्वभेषजम् ॥ ४५ ॥ शुण्ठीरुच्यामवातश्रीपाचनी कटुकालघुः ॥ स्त्रि
 ग्धोष्णाकटुकापाकेकफवातविबन्धनुत् ॥ ४६ ॥ वृष्याश्वर्यावमिष्या
 सकासशूलहृदामयान् ॥ हन्तिश्लीपदशोफार्शमा नाहोदरमारु
 तान् ॥ ४७ ॥ शुण्ठीनामगुणाः ॥ कटूष्णं दीपनं वृष्यरुच्यमार्द्रकनाग
 रम् ॥ श्वासकासवमीहिक्कावातश्लेष्मविबन्धनुत् ॥ ४८ ॥ पाचनरो
 चनं वृष्यं कटूष्णं वह्निदीपनम् ॥ वातप्रकोपशमनं पाचनं शोथहृत्सर
 म् ॥ ४९ ॥ भोजनादौ सदापथ्यं जिह्वाकरुविशोधनम् ॥ अत्यक्तस
 र्पीर्यत्वात्परन्तुकफापहम् ॥ ५० ॥ काञ्चिकाद्रिसलवणं दीपनं पाच
 नं परम् ॥ वातप्रकोपशमनं हर्षणं लवणार्द्रकम् ॥ ५१ ॥ अन्योऽपि ॥
 आर्द्रकं शुद्धं वेरन्तमहौषधमुदाहृतम् ॥ आर्द्रकं नागरगुणं भेदनं दी
 पनं गुरु ॥ ५२ ॥ आर्द्रकनामगुणाः ॥ मरिचं वल्लिजं नीक्ष्यं मलिनं श्या
 मभूषणम् ॥ मरिचं कटुकं तीक्ष्णं दीपनं कफवातनुत् ॥ ५३ ॥ उष्णं पित्त
 करं रूक्षं श्वासशूलक्रिमीञ्जयेत् ॥ नदार्द्रमधुरं पाकेनात्युष्णं कटुकं गु
 रु ॥ ५४ ॥ किञ्चितीक्ष्णगुणं श्लेष्मप्रसेकी स्यादपित्तलम् ॥ मरीचाना
 मगुणाः ॥ पिप्यलीचपलाकृष्णामागधीमगधाकणा ॥ ३६ ॥ विश्वोप
 कुल्यावेदेही शोण्डिस्थानी क्षणतण्डुला ॥ पिप्यलीदीपनी वृष्यासादुपा
 करसायनी ॥ ५६ ॥ अत्युष्णाकटुकास्त्रिग्धाकफवातहरालघुः ॥ पि
 त्तलारेचनी हन्ति श्वासकासोदरज्वरान् ॥ ५७ ॥ कुष्ठप्रमेहगुल्मार्शश्री
 हशूलाभमारुतान् ॥ आर्द्रकफप्रदास्त्रिग्धाशीतलामधुरगुरुः ५८
 पिप्यलीनामगुणाः ॥ विश्वोपकुल्यामरिचैः शूषणं कटुकं कटु ॥ व्योषं
 कटुत्रयंतत्स्यात्सप्रस्थिचतुरूषणम् ॥ ५९ ॥ शूषणं दीपनं हन्ति श्वा
 सकासत्वगामयान् ॥ गुल्ममेहकफस्थौल्यमेदःश्रीपदपीनसान् ॥ ३६०
 शूषणं चतुरूषणं नामगुणाः ॥ कणामूलकटुप्रस्थिपिप्यलीमूलभूषण
 म् ॥ षट्प्रस्थिप्रस्थिकं मूलं मागधं चटिकाशिरः ॥ ६१ ॥ दीपनं पिप्यली
 मूलं कटूष्णं पाचनं लघु ॥ रूक्षं पित्तकरं भेदी कफवातोदरापहम् ॥ पिप्यलीमू
 चयंचवणसुच्छिष्टञ्चविकाकोलवह्निका ॥ पिप्यलीमूलवत्तस्या
 विशेषाद्गुदजापहम् ॥ ६३ ॥ चयपुष्पङ्गरश्वासकासहणविनाशनम् ॥
 चयनामगुणाः ॥ तत्फलं श्रेयसी हस्तिमागधागजपिप्यली ॥ गजरुष्णा
 कटुर्वातश्लेष्मनुहन्निवर्हिनी ॥ उष्णानिहन्यतीसारं श्वासकण्ठामय

क्रिमीन् ॥ ६४ ॥ गजपिप्पलीनामगुणाः ॥ चित्रको हुतभुग्ब्यालोदा
 रुणोदहनोऽरुणः ॥ अग्निमालीहविः पाचीवन्दिनामाविशेषतः ॥ ६५
 चित्रकः कटुकः पाके वन्दिहृत्पाचनो लघुः ॥ रूक्षो घ्नो ग्रहणी कुष्ठशो
 फार्शः कृमिकामजित् ॥ ६६ ॥ श्लेष्मानिलहरो ग्राही तच्छ्वाकं श्लेष्मवा
 तजित् ॥ चित्रकनामगुणाः ॥ पिप्पलीमगधामूलचयनागरचित्रकैः ॥
 पंचकोलंकफानाहगुल्मशूलारुचीज्जयेत् ॥ मरिचेभपुतंतनुषडूष
 णमुदाहृतम् ॥ ६७ ॥ पञ्चकोलषडूषणनामगुणाः ॥ शतपुष्पाशत
 व्योषाशताह्वाकारवीमिसिः ॥ अ वाक्पुष्पीत्वचिच्छत्राश्वेतिकामा
 गधीपरा ॥ ६८ ॥ शतपुष्पालघुस्त्रीष्णापित्तकृदीपनीकटुः ॥ उष्णाज्व
 रानिलश्लेष्मत्रणशूलान्निरो गजित् ॥ ३७० ॥ श तिकातदुणाप्रोक्ता
 विशेषाद्योनिशूलहृत ॥ शौण्डिपवडीशौफनामगुणाः ॥ मिश्रे धामिशि
 शालीनोशालीशीतशिवा मता ॥ ३७१ ॥ मिश्रे यादीपनीदृद्यावद्वि
 डुक्रिमिशुक्रतुत् ॥ रूक्षो घ्नो तत्फलं काशवमिश्लेष्मानिलाञ्जयेत् ॥
 ७२ ॥ मेथीनामगुणाः ॥ मेथकावस्तिकाशेलुरहित्योवनमेथिका ॥ अ
 हित्योऽत्यगुणास्तस्माद्वाजिनांसतुपूजितः ॥ ७३ ॥ वनमेथीनामगुणाः ॥
 अजमोदाऽत्यग्र गन्धामोदाहस्तिमयूरकः ॥ खराह्वाकारवीवल्लीवस्त
 मोदाचमर्कटः ॥ ७४ ॥ अजमोदाकटुस्त्रीष्णादीपनीकफवातनुत् ॥ उ
 ष्णाविदाहिनीहृद्यावृष्यावह्नमत्तलघुः ॥ ७५ ॥ नेत्रामयकृमिच्छर्दि
 हिध्ववस्तिरुज्जयेत् ॥ अजमोदानामगुणाः ॥ जीरकंदीर्घकंशुक्त
 मजाजीकणजीरकम् ॥ ७६ ॥ जीरकंजरणं कृत्स्नवर्षाकालीसुगन्धिक
 म् ॥ कालिकावाष्पिकाकुञ्चिकारवीचोपकुञ्चिका ॥ पृथ्वीकासुष
 वीपृथ्वीस्थूलजाज्युपकालिका ॥ ७७ ॥ जीरकं त्रितयं रूक्षं कटुं षांरी
 पनं लघु ॥ ७८ ॥ संग्राहियिनलं मेधंगर्भाशयविशुद्धिकृत् ॥ चक्षुष्यं प
 वनाध्यानगुल्मच्छर्दिवलासजित् ॥ ७९ ॥ श्वेनजीरकालजीरकलौञ्जी
 ॥ जवानीदीप्यकोदीप्योदीपनीयाजवानिका ॥ जवसाहोप्रगन्धास्या
 ज्जवाह्वाभूकदम्बकः ॥ ३८० ॥ जवानी पाचनीरूक्ष्यातीक्ष्णोष्णाकटु
 कालघुः ॥ वातश्लोष्मोदरानाहगुल्मशूलक्रिमीज्जयेत् ॥ जवारनना
 मगुणाः ॥ जवानीयाजवानौ स्याच्चोहारोज्जनुनाशनः ॥ चोहारस्तदुणः
 प्रोक्तो विशेषात् क्रिमिनाशनः ॥ ८१ ॥ चोहारीजव ॥ अजगन्धापूतिकी
 टावर्वरी पूतिवर्वरः ॥ कारवीखरपुष्पाचतुर्द्वीपूतिमयूरकः ॥ ८२ ॥ अज

गन्धाकटुस्तीक्ष्णारूक्षाहृद्याग्निवर्द्धिनी ॥ दृष्टिमान्यप्रदालघ्नी
 शुक्रवातकफापहा ॥ ८३ ॥ वचनामगुणाः ॥ वचोग्रगन्धागोलोमी
 षट्ग्रन्थाजटिलामता ॥ जटिलाशतपर्वाऽन्यालोमशा हेमवत्यपि ॥
 ८४ ॥ वचोष्णाकटुकानिक्तावामनीस्वरवह्निकृत ॥ अपस्मारकफोन्मा
 दभूतशूलानिलान्जयेत् ॥ ८५ ॥ वचानामगुणाः ॥ हृषुषावपुषावि
 श्वाविगन्धाविष्पगन्धिका ॥ हृषुषादीपनीतिक्ताकटूष्णानुवरागु
 रुः ॥ ८६ ॥ पित्तोदरसमीरशीग्रहणीशोफगुल्मजित् ॥ दालमीशोफ
 नामगुणाः ॥ विडङ्गंजनुहननंक्रिमिघ्नंस्तुद्रतण्डुला ॥ ८७ ॥ भूतघ्नीत
 ण्डुलाधोषाकरालामृगगामिनी ॥ विडङ्गं कटुतिक्तोष्णंरूक्षं वह्निकरं
 लघु ॥ ८८ ॥ गुल्माधानोदरश्लेष्मक्रिमिवातविवन्धनुत् ॥ विडङ्गना
 मगुणाः ॥ धान्याकंधान्यकंधान्यंधाने यंचवित्तत्रकम् ॥ ८९ ॥ कुसुंबु
 रुतदाद्रेनुधानीधानेयकालुकाः ॥ धान्यकंनुवरंस्निग्धमृष्यंमूत्रलं
 लघु ॥ ९० ॥ हृद्यंरूक्षं वद्विंस्कंस्वादुपाकेत्रिदोषनुत् ॥ पाचनंश्वा
 सकासासतृष्णामर्शः क्रिमौ न्जयेत् ॥ ९० ॥ आर्त्हीकान्तुणास्वादु
 विशेषान्तिनशिनी ॥ धनियाधाणानामगुणाः ॥ हिड्गुपत्रीपृथुस्त
 चीपृथ्वीकाचारुपत्रिका ॥ ९१ ॥ वाष्पिकाकारवीतन्दीविल्विकादी
 र्धिकातथा ॥ हिड्गुपत्रापरावेणुपत्रीहिड्गुशिवाटिका ॥ जनुकारामठी
 नाडीपिण्डाहिड्गुफलामता ॥ हिड्गुपत्रीहृद्यं हृद्यंतीक्ष्णोष्णं पाचनं क
 टु ॥ ९४ ॥ हृदस्तिरुग्विवन्धार्शः श्लेष्मगुल्मानिलापहम् ॥ हिड्गुपत्रीना
 मगुणाः ॥ हिड्गुवाल्मीकमत्युग्ररामठंभूतनाशनम् ॥ ९५ ॥ अगूढगन्धा
 जरणंजनुघ्नसूपभूषणम् ॥ हिड्गुष्णं पाचनंरुच्यंतीक्ष्णोष्णं कफवात
 नुत् ॥ ९६ ॥ शूलगुल्मोदरानाहक्रिमिजित्पित्तवर्द्धनम् ॥ हिङ्गुनाम
 गुणाः ॥ वंशजावैणवीक्षीरीत्वक्क्षीरीवंशरोचना ॥ ९७ ॥ तुगाक्षीरी
 तुगावंशीवंशक्षीरीशुभासिता ॥ वंशजावृंहणीवृष्याशीतलामधुराज
 येत् ॥ तृष्णाक्षयज्वरश्वासकासपित्तास्रकामलान् ॥ वंशलोचनना
 मगुणाः ॥ सैन्धवंसिन्धुजंशुद्धं पाणिमन्यपटूतमम् ॥ ९८ ॥ सैन्धवंमधुरं
 हृद्यं दीपनंशीतलं लघु ॥ चक्षुष्यं पाचनंस्निग्धं दृष्यं दोषत्रयापहम् ४००
 सैन्धवम् ॥ सौवर्चलं सुगन्धारयंरुच्यकंहृद्यगन्धकम् ॥ सौवर्चलं वह्नि
 करं कटूष्णं विशदं लघु १३ द्वारशुद्धिदं सूक्ष्मं विवंधानाहशूलजित् ॥ सौ
 चरना ॥ विडं कृत्रिमकंपाकं धूर्तेद्राविडमासुरम् ॥ २ ॥ विडं

लघुष्णविष्टमिश्रूलहृत्त्रैरवारुचीः॥हन्यानाहकफौश्रूल
मधोवाताऽनुलोमनम॥४॥विडनामगुणाः॥सामुद्रवारिसंभूत
मक्षीवमसुरंतथा॥सामुद्रंदीपनस्वादुनात्युष्णभेदनंकट॥५॥
श्लेष्मलंवातनुत्तिलमरूक्षंनानिपित्तलम्॥सामुद्रकनामगुणाः
॥श्रौद्रिदंभूमिजंभौमं पार्थिवंपृथिवीभवम्॥५॥श्रौद्रिदंरक्तं
सूक्ष्मंलघुवातानुलोमनम्॥श्रौद्रिदनामगुणाः॥गण्डारख्यरोम
लवणंरोमशाकम्भरीभवम्॥६॥गण्डारख्यंलघुवातघ्नमत्युष्णंभे
दिमूत्रलम्॥गण्डनामगुणाः॥क्षारंपांशुभवंतौषमौषरंपांशवंवसु
७॥क्षारंगुरुकटुस्त्रिगंधंश्लेष्मलंवातनाशनम्॥क्षारसोमनामगु॥का
चंत्रिकूटंपाक्वाह्वंलवणंकाचसम्भवम्॥८॥काचंदीपनमत्युष्णंरक्त
पित्तविवर्द्धनम्॥काचलवणनामगुणाः॥यवक्षारःसूक्ष्मपाक्योयव
सूक्ष्मकोयवाग्रजः॥९॥स्वर्जिकास्वर्जिकापाक्यसुखपाक्यसुवर्जिका॥य
वक्षारोऽग्निकृद्वातश्लेष्मश्वासगलामयान्॥४१०॥आमार्शोग्रहणीगुल्म
यकृतप्रीहरुजोजयेत्॥स्वर्जिकान्यगुणानस्मात्विशेषानगुल्मश्रूलनु
त्॥११॥यवाक्षारसाजीनामगुणाः॥टडूणोमालतीजातोद्रावैलोहवि
शुद्धिदः॥टडूणोऽग्निकरोरूक्षःकफघ्नोवातपित्तजित्॥१२॥सोहा
गानामगुणाः॥सुधाक्षयंसुधासौधभूषणंकटुशर्करा॥सुधाक्षारोऽ
ग्निसंकाशःपाकीक्लेदीविदारणः॥सुधाक्षारचूनानामगुणाः॥पला
शतिलनालश्वदंष्ट्रकाकदलीभवः॥अपामार्गोऽर्कसेहण्डामोक्षका
दिसमुद्रवः॥१४॥क्षारोवह्निसमाःसर्वपाचनाभेदिदारुणाः॥लघवः
क्लेदिनस्तीक्ष्णाःशुक्रजाट्टष्टिनाशनाः॥१५॥रक्तपित्तकराघ्ननिवि
चस्थानाहपीनसान्॥यकृतप्रीहबलासाधगुल्मार्शोग्रहणीक्रिमीन्॥
सर्वक्षारनामगुणाः॥योरज्ञामुखतिलकःकटारमह्लस्तेनश्रीमदन
नृपेणनिर्मितेऽप्राग्रंथोऽभून्मदनविनोदनाम्निपूर्णःशुण्ठादिःख
लुभिषजोहितायवगोहितीयः॥२॥आरोप्यपाणौनववह्यवीभिर्वालं
विनोदानरिबुम्बितास्यम्॥श्रौष्ठंपिवन्तंप्रतिवद्धदन्तमाश्चर्य्ययुक्तं
हरिमाश्रयामि॥१॥कर्पूरःस्फटिकश्चन्द्रःसिताभ्रोहिमवालुकः॥
हिमोपलःशीतलजोभूतिकस्तुहिमाह्वयः॥२॥हिमाभ्रोघनसारश्च
चन्द्रोह्वैश्चापिगीयते॥कर्पूरःशीतलोचृष्यश्चक्षुष्योलेखनोत्तघुः॥
कफदाहास्यवैरस्यभेदःशोफविषापहः॥३॥कर्पूरनामगुणाः॥

कस्तूरिकोमृगमदोवेदमुख्यामृगाण्डजः॥मृगनाभिरथाऽन्यास्या
 ह्यताकस्तूरिकामदः॥४॥कस्तूरीशुक्रलागुर्वीकटुकःकफशीत
 जित्॥उष्णाहन्तिविषच्छर्दिशोकदौर्गन्ध्यमारुतान्॥५॥लताक
 स्तूरिकातद्वेत्त्र्याशीतालघुस्तथा॥६॥कस्तूरिकाहृयं॥मार्ज
 रीपूतिकापूतिकचास्याङ्गन्धवेलिका॥मार्जरीवान्तिमाधत्तेच
 सुष्याकफवातजित्॥७॥जिवादि॥चन्दनंतिलपर्णस्यान्महार्ह
 श्रेतचन्दनम्॥भद्राश्रयंमलयजंगोशीर्षगन्धसारकम्॥८॥चन्द
 नंशीतलंरुस्रंतिक्तमाल्हादनंलघु॥हृद्यंवर्येविषाश्लेषात्ष्या
 पितास्त्रदाहजित्॥९॥चन्दन॥रक्तचन्दनमुद्दिष्टंलोहितंशुद्रच
 न्दनम्॥ताम्रसारंरक्तसारंज्योतिःसोमञ्चरञ्जनम्॥१०॥रक्तंशी
 तंगुरुस्वादुच्छर्दिष्यास्त्रपित्तनुत्॥तिक्तंनेत्रहितंरुष्यंज्वरब्र
 ह्मविषापहम्॥११॥रक्तचन्दन॥कालीयकंपीतसारंपीतनारायण
 प्रियम्॥कालीयकरक्तगुणंविशेषात्पवनापहम्॥१२॥मलेन्द्री॥
 कृष्णागुरुस्यादगुरुजार्हविश्वरूपकम्॥जोगकंशीतमलिनंक्रि
 मिजघ्नमनक्तकम्॥१३॥कृष्णागुरूष्णंकर्णाक्षिरोगनुत्पित्तलंलघु
 ॥कृष्णागुरु॥कुङ्कुमंचारुवाल्हीकंवर्षमग्निशिखंवरम्॥१४॥
 काश्मीरंपीतमन्नाहंसङ्गेचंपिशुनांशुकम्॥कुङ्कुमंकटुकंहिष्मा
 शिरोरुग्व्रणजन्तुजित्॥उष्णाहास्यकरंवल्यंब्यङ्गदाषत्रयापहम्॥
 कुङ्कुमम्॥सिंहकःकपिजोधूम्रसुररुष्कःपिण्डतःकपिः॥१५॥सिंह
 कःकुष्ठकर्पूरघ्नःस्निग्धोष्णःशुक्रकान्तिहृत्॥सिंहारसः॥एलवा
 लुकमैल्वालुवालुकंहरिवालुकम्॥१६॥एल्वालुशीतलंहन्तिकंडू
 कुष्ठकफक्रिमीन्॥तृच्छर्दिकफपितास्त्रहन्मूत्रगदजिह्वघुः॥१७
 एलवालुक॥जातीफलंजातीसृतंशालूकंमालतीसुतम्॥जातीफलं
 लघुस्वर्येहृद्यंदीपनपाचनम्॥१८॥उष्णांकफानिलच्छर्दिकिमि
 पीनसकासजित्॥१९॥जाडफल॥जातीपत्रीजातिपर्णीमालतीप
 त्रिकान्तथा॥जातीपत्रीलघूष्णास्यात्कफक्रिमिविषापहा॥२०॥जा
 तीपत्री॥लवङ्गशिरवरंदिव्यंलवंचन्दनपुष्पकम्॥श्रीपुष्पंदेवकुसु
 मंभृंगारंवारिसम्भवम्॥लवङ्गंलघुचमुष्प्यंहृद्यंदीपनपाचनम्॥शू
 लानाहकफश्वासकासच्छर्दिक्षयापहम्॥२२॥लवङ्ग॥कडूलेक
 टुकंकोलमारीचंमाधवोषितम्॥कडूलेमुष्णंहृद्योगकफवाताग्नि

मान्य जित ॥ २३ ॥ कङ्कोलम् ॥ एलात्रुटिश्चन्द्रवालावहलानिकु
 टित्विषा ॥ कपोतवर्णासूक्ष्मेलाकोनटिद्राविडीमदी ॥ २४ ॥ एलासू
 क्ष्माकफश्वासकासाशोमूत्रकृच्छ्रतुत् ॥ एला ॥ स्थूलैलात्रिपटाक
 न्याभद्रैलात्रिदिवोद्भवा ॥ स्थूलैलारोचनीतीक्ष्णालघूष्णाकफपित्त
 जित ॥ हृह्यासविषवस्त्यास्यशिरोरुग्बमिकासनुत् ॥ २६ ॥ स्थूलैला
 ॥ त्वचंवरङ्गसकलंत्वक्कोचंतनुकंवरम् ॥ लाटपण्यंघनंभङ्गं गुरुत्क
 स्वर्णभूमिकम् ॥ २७ ॥ त्वचंलघूष्णंकडुकंविषदंस्वादुपित्तलम् ॥ ह
 हृस्तिरोगवाताशः पीनसक्रिमिश्रुक्रनुत् ॥ २८ ॥ त्वचम् ॥ पत्रंदलाहृ
 न्नामूमन्तमालंरोमरोमशम् ॥ पत्रमुष्णंलघुश्लेष्महृह्यासाशोऽनि
 लापहम् ॥ २९ ॥ तेजपत्र ॥ नागकेशरकं नागंचाम्पेयंकेशरङ्गजम् ॥
 नागकेशरकरूक्ष्णमुष्णंलघ्वामपाचनम् ॥ दौर्गन्ध्यकुष्ठवीसर्पक
 फपित्तविषापहम् ॥ ३० ॥ नागकेशर ॥ एलाह्रिभिभिरुद्विष्टं त्रिजातं
 त्रिसुगन्धकम् ॥ चतुर्जातंसनागंततहयंवातकफाफहम् ॥ ३१ ॥ त्रि
 जातंचतुरजातम् ॥ तालीसपत्रंतालीसंधात्रीपत्रंसकोदनम् ॥ अप
 रंप्रथिकापत्रंपात्राढंतुलसीच्छदम् ॥ ३२ ॥ तालीसंलघुतीक्ष्णोसं
 श्वासकासकफानिलानिहन्तिरुच्यंगल्मामवह्निमान्यक्षयामयान्
 ३३ ॥ तालीसपत्रम् ॥ सरलोमदनश्रंदोनमेरुः पीतवृक्षकः ॥ सरलः
 कण्ठकर्णाक्षिगदघ्नोष्णो लघुः कटुः ॥ ३४ ॥ सरल ॥ श्रीवासोवेषुको
 दासीश्रीनिवासः कलिद्रुमः ॥ श्रीवासः कफमूर्च्छाक्षिरोगवातहरः
 सरः ॥ ३५ ॥ श्रीवास ॥ चालकंवारिहीवेरमिङ्गमाचमनकचम् ॥ उ
 दीचं वज्रमन्याह्वरिष्ठङ्गन्धमूलकम् ॥ ३६ ॥ चालकंशीतलंरूक्षं
 लघुदीपनपाचनम् ॥ रक्तपित्तज्वरश्लेष्मदाहत्स्मात्रणापहम् ॥ ३७
 बालकं ॥ मांसीजटाभूतकेसीक्रव्यादानलदंशिरवा ॥ कृष्णान्या
 पूतनाकेशीगन्धमांसीपिशाचिका ॥ ३८ ॥ मांसीहिमात्रिदोषास्रदा
 हवीसर्पकुष्ठजित ॥ छडा ॥ उशीरमभयंसेव्यंवारंवीरणिमूलिका
 ३९ ॥ उशीरंपाचनंशीतंस्तम्भनंकफपित्तजित ॥ तृष्णास्त्रविषवीस
 र्पदाहकृच्छ्रत्रणापहम् ॥ ४० ॥ उशीर ॥ रेणुकाकपिलाकोन्तीपांडु
 पत्रीहरेणुका ॥ रेणुकापित्तलामेध्यावह्निकृद्गर्भपातिनी ॥ ४१ ॥ रे
 णुका ॥ प्रियदुःफलिनीश्यामाकान्ताह्वानन्दनीलता ॥ प्रियदुःशीत
 लावान्तिदाहपित्तज्वरस्रजित ॥ ४२ ॥ मुखकान्तिप्रजननंगात्रदौर्ग

म्यनाशनम् ॥ ४३ ॥ प्रियङ्गु ॥ पारिपेलप्रबन्धन्यं शुका हंपरिपेल
 कम् ॥ परिपेलं हिमं कण्डूकुं घासकफपित्तजित् ॥ ४४ ॥ परिपेलु ॥
 शैलेयं स्य विरं वृद्धे शिलापुष्पं शिलोद्भवम् ॥ शैलेयं शीतलं हृद्यं क
 फपित्तहरं लघु ॥ ४५ ॥ शैलेयं ॥ लामज्जकं जलाधारं दीर्घमूलं ज
 लाशयम् ॥ इष्टकापथकं शीघ्रं मृणालं सुनालकम् ॥ ४६ ॥ लामज्ज
 कं हिमं कच्छदाहदोषत्रयास्त्रजित् ॥ वजा ॥ कुन्दरुमेवकः कन्दः
 खपुरो भीषणो बली ॥ कुन्दरुः खेदपवनश्लेष्मत्रध्मज्वरापहः ॥
 ४७ ॥ कुन्दरु ॥ गुग्गुलुः कालनिर्यासो महिषासुः पलङ्कषः ॥ जटायुः
 कौशिको धूर्तो देवधूपः शिवः परः ॥ ४८ ॥ गुग्गुलुर्विशदस्तिक्तो वी
 र्योष्णो मधुरः सरः ॥ भग्नसम्भानकृद्वृष्यः सूक्ष्मः स्वर्णारसायनः
 ४९ ॥ दीपनः पिच्छलो बल्यः कफवातत्रणापची ॥ मेदोमेहास्रवा
 तास्रक्लेदकुष्ठाममारुतान् ॥ ५० ॥ पिटिकाग्रन्थिशोफार्शो ग्रन्थि
 गंड क्रिमीन्जयेत् ॥ सनवो वृंहणो वृष्यः पुराणस्त्वतिलेखनः ॥ ५१
 गुग्गुलु ॥ रत्नसर्ज्जरसोयश्धूपसर्जोऽग्निवल्लभः ॥ क्षणकः साल
 निर्यासोलासास्याल्लनोरवः ॥ ५२ ॥ रत्नाहिमागुरुस्तिक्ता कषा
 याग्राहिणी जयेत् ॥ ग्रहास्रस्वेदवीसर्पविषव्रणविपादिका ॥ ५३ ॥
 रत्न ॥ स्थोणेयकं बर्हिचू उंशुकवर्णं शुकच्छदम् ॥ स्थोणेयं शीतलं
 वृष्यं मेघन्दीषत्रयास्त्रजित् ॥ ५४ ॥ शुणेरा ॥ चौरकः कितवश्चन्द्रो
 दुष्यत्रः शङ्खितोरिपुः ॥ चौरः स्वादुर्लघुः शीतः कुष्ठवातकफास्त्रजि
 त् ॥ चौरक ॥ सुरागन्धवती देव्यागन्धाढ्यासुरभिः कुटिः ॥ सुराशीता
 लघुः कुष्ठग्रहपित्तानिलास्त्रजित् ॥ ५६ ॥ सुरा ॥ कर्चूरो द्राविडोगं
 धमूलको दुर्लभः शटी ॥ कर्चूरो दीपनोरुच्यः कुष्ठाशोत्रणकाश
 जित् ॥ ५७ ॥ उष्णो लघुर्जयेच्छूणसगुल्मवातकफक्रिमीन् ॥ कर्चूर ॥
 शटीपलाशीषड्ग्रन्थासुव्रतागन्धमूस्तिनी ॥ शटीशीताज्वरामास्रका
 सजिद्राहणीलघुः ॥ ५८ ॥ शटी ॥ स्फक्का स्फग्राहणी देवी निर्म्या
 ल्याकुटिका बधुः ॥ स्फक्का स्वादुहिमावृष्याकुष्ठालक्ष्मीत्रिदोषनुत् ॥
 ५९ ॥ स्फक्का ॥ ग्रन्थिपर्णो नीलपुष्पः शुकपुष्पं शुकच्छदम् ॥ ग्रन्थि
 पर्णो लघुस्तिक्तोरुच्योष्णः कफवातजित् ॥ ६० ॥ गरिष्ठवना ॥ नलि
 कानर्नकी शून्यानिर्मलाधमनीनटी ॥ नलीपित्तास्त्रजिच्छीता च
 क्षुध्याकुष्ठकृच्छ्रजित् ॥ ६१ ॥ नली ॥ पद्मकंसयलश्चारुपीतरक्त

अमुप्रभः ॥ पद्मकंदाहविस्फोटकुष्ठश्लेष्मास्रपित्तहृत् ॥ ६२ ॥ गर्भसं
 स्थापनंशीतं तृष्णावीसर्पदाहजित ॥ पद्मक ॥ प्रपुण्डरीकः पौण्ड्राहः
 शतपुष्पं सुपुष्पकम् ॥ पुराद्वाहं शुक्रलंशीतं चक्षुष्यं श्लेष्मपित्तजित
 ६४ ॥ पुण्डरीकम् ॥ तगरं वहिणं जिह्वं वक्राहं नहुषं नतम् ॥ अपरं पिं
 डतगरं चीनं कदुमहोरगम् ॥ ६५ ॥ तगरं मधुरं स्त्रिगंधं तिक्तोष्णं लघुभूतजित
 विषापस्मारमूर्धाक्षिरोगदोषत्रयापहम् ॥ ६६ ॥ तगरं ॥ गोरोचनारुचिर्गोरी
 रोचनापिङ्गुलामता ॥ मङ्गल्यागोतमीमेध्यावन्ध्यागेपित्तसंभवा ॥ ६७ ॥ रो
 चनाशीतलावश्यागर्भस्त्रावग्रहास्रजित ॥ गोरोचना ॥ नखाहो नखरं शु
 क्ति हनुर्नागहनुः खरः ६८ ॥ शुक्तिशंखो व्याघ्रनखमन्यद्याघ्रतलपदम् ॥ न
 खद्वयं ग्रहश्लेष्मवातास्रज्वरकुष्ठजित ॥ ६९ ॥ लघूष्णं शुक्रलम्बल्यं हृद्यं स्वा
 दुविषापहम् ॥ नखद्वयं ॥ पतङ्गं पटरागं स्यादक्तकाष्ठं कुचन्दनम् ॥ ७१ ॥
 सुरङ्गकंजगत्याहं पतूरं पटरज्जकम् ॥ पतङ्गं मधुरं शीतं पित्तश्लेष्म
 व्रणास्रजित ॥ ७१ ॥ पतङ्गं ॥ लाक्षानिर्भत्सरोरक्ताद्रुमव्याधिपलंकषा
 क्रिमिजाजनुदीप्राह्वाजावकोलककोमतः ॥ ७२ ॥ लाक्षावर्णाहिमा
 बल्यास्त्रिगंधाश्लेष्मास्रपित्तजित ॥ ब्रणोरः शतवीसर्पक्रिमिकुष्ठग्र
 हापहा ॥ ७३ ॥ अलक्तकोगुरौस्तद्विदिशेषाद्यङ्गनाशनः ॥ लाक्षा अल
 ता ॥ पर्पटी रजनी कृष्णा जनुकाजननीजनी ॥ ७४ ॥ पर्पटी वर्णदाशीता
 कफपित्तास्रकुष्ठजित ॥ पापडी ॥ पद्मिनी विशिनी ज्ञेयानलिनी सूर्य
 बल्लभा ॥ ७५ ॥ कुमुदती कैरविणी कुमुदित्युडुपप्रिया ॥ पद्मिनी शीत
 लागुर्वीपित्तश्लेष्माविषास्रजित ॥ ७६ ॥ रूक्षाविष्टभर्जा स्वाहुस्तद्व
 कुमुदिनीमता ॥ पद्मिनी कैरविणी ॥ पद्मचारिरायतिचरापद्माहाशर
 टीमता ॥ पद्माहिमालघुश्लेष्मकृच्छ्रजित्सनदाहकृत ॥ पद्मचारि
 णी ॥ कमलं श्वेतमम्भोजं सारसं सरसीरुहम् ॥ ७७ ॥ सहस्रपत्रं श्रीगे
 हं शतपत्रं कुशेशयम् ॥ पङ्केरुहनामरसंराजीवं पुष्कराह्वयम् ॥ ७८ ॥
 अजमम्भोरुहं पद्मपुण्डरीकं चपंकजम् ॥ नलं सरोजं नलिनमरवि
 न्दं महोत्पलम् ॥ ७९ ॥ श्वेतकमल ॥ रक्तोत्पलं कोकनदं हल्लकरक्तस
 थिकम् ॥ रक्तोत्पल ॥ वालोत्पलं कुवलयं भद्रमिन्दीवरं मतम् ॥ ८० ॥
 एतदेवसितं किञ्चित्कुमुदं कैरवंकुमुत् ॥ नीलोत्पल ॥ कमलं शीतलं
 वरुणं मधुरं कफपित्तजित ॥ तृष्णादाहास्रविस्फोटविषवीसर्पनाशन
 म् ॥ तस्मादलगुणं किञ्चिदन्यद्रक्तोत्पलादिकम् ॥ ८३ ॥ कमल ॥ ॥

। कल्हारं ह्रस्वपाथोजंसौम्यंसौगन्धिकं महत् ॥ कल्हारं ग्राहिवि
 ष्टम्भिरुजंगुरुमुशीतलम् ॥ ८४ ॥ कल्हारः ॥ किञ्जल्कः केशरंगौरमा
 पीतं काञ्चनाह्वयम् ॥ किञ्जल्कः शीतलोयाहीरत्तार्शः कफपित्तजि
 त् ॥ ८५ ॥ केसहा ॥ पद्मबीजंतकालेयंपद्माक्षंपद्मकर्कटी ॥ पद्मबी
 जंहिमंस्वाङ्गुर्भसंस्थापनंगुरु ॥ ८६ ॥ कफवातहरंबल्यंग्राहिवि
 तास्त्रदाहजित् ॥ पद्मबीजम् ॥ मृणालं विषमम्भोजं नालञ्चनलि
 नीरुहम् ॥ ८७ ॥ पद्मादिमूलं शालूकं शालीनेकरहाटकम् ॥ मृणा
 लं शीतलं वृष्यपित्तदाहास्त्रजिद्गुरु ॥ ८८ ॥ संग्राहिमधुरं रूक्षं शा
 लूकमपित्तदुग्णम् ॥ विशशालूकम् ॥ जातीप्रियम्बदारहीमाल
 तीसुमनामता ॥ ८९ ॥ पीताजात्यपरापीतपुष्याकाञ्चनपुष्पिका
 जातीलघूष्णामूर्द्धाक्षिदन्तार्तिव्रणरक्तजित् ॥ ९० ॥ इतिजातीस्व
 र्णजातीचम्बेली ॥ मल्लिकामोदिनीमुक्तवन्धनामदयनिका ॥ म
 ल्लिकोष्णालघुर्वृष्यावातपित्तासुरोगजित् ॥ ९१ ॥ मालती ॥ यू
 थिकाहरिणीबालापुष्यगन्धाशिसृण्डिनी ॥ स्वर्णयूथापरापीताग
 णिकास्वर्णपुष्पिका ॥ ९२ ॥ यूथीहिमास्त्रमूर्द्धाक्षिरोगजित्कफवात
 रुत् ॥ यूथिका ॥ कुजकाभद्रतरुणीवृहत्पुष्यामहासहा ॥ ९३ ॥ श
 तपत्रीतरुण्युक्ताकर्णिकाचारुकेशरा ॥ रक्तापराक्तपुष्यालाक्षापु
 ष्याऽतिमञ्जुला ॥ ९४ ॥ शतपत्रीहिमाहद्याग्राहिणीशुकलालघुः ॥
 शेषत्रयास्त्रजिद्गर्णकुञ्जकोऽपिचतद्गुणः ॥ ९५ ॥ कुञ्जसेवतीशु
 क्त्वाव ॥ केतकीसूचिकापुष्पोजम्बूकः क्रकचच्छदः ॥ सुवर्णकेतकीवा
 न्यालघुपुष्पासुगन्धिनी ॥ ९६ ॥ केतकीकटकास्वाङ्गुर्लघुस्तिक्ताक
 फापहा ॥ केतकीस्वर्णकेतकी ॥ वासन्तीसारणीकुन्दाग्रहसन्तीव
 सन्नजा ॥ वासन्तीशीतलालघ्वीतिक्तादोषत्रयास्वनुत् ॥ ९७ ॥ वा
 सन्ती ॥ नैपालीत्रैष्णिकास्तूतालापिनीवनमल्लिका ॥ वार्षिकीत्रिपु
 टात्वन्याश्रीमतीषट्पदप्रिया ॥ ९८ ॥ नैपालीशीतलातिक्तालघ्वी
 दोषत्रयापहा ॥ कर्णाक्षिमुखरोगशीतद्गुणावार्षिकीमता ॥ ९९ ॥
 वननैपालीत्रिपुटावेल ॥ माधवीमण्डपः कामीपुष्पेन्द्रोऽभीष्टगंध
 कः ॥ माधवीमधुरशीतालघुर्दोषत्रयापहा ॥ १०० ॥ माधवी ॥ च
 म्पकः काचोरम्यश्राव्येयः सुरभिश्चलः ॥ चम्पकः शीतलः रुच्छक
 फपित्तास्त्रवातजित् ॥ १०१ ॥ चम्पक ॥ पुत्रागः पाटलीपुष्यकेशरः ॥

दूपालयः ॥ पुत्रागोमधुरः शीतो रक्तपित्तकफापहा ॥ १०२ ॥ पुत्राग।
 वकुलः केशरोमध्यगन्धः सिंहो विशारदः ॥ वकुलः शीतलः श्लेष्मपित्तद
 न्तमदापहः ॥ १०३ ॥ तत्फलं वातलं ग्राहिकफपित्तहरं हिमम् ॥ मौलसि
 री ॥ बुधोवुकः स्थूलपुष्पो वसुकश्चिबसोधकः ॥ १०४ ॥ वकः शीतो वि
 षश्लेष्मपित्तकृच्छ्राश्मदाहहृत् ॥ इति बगदुल ॥ कुन्दः शुक्लः सदा
 पुष्पो भृङ्गवन्धुर्मनोरमः ॥ १०५ ॥ कुन्दः शीतो लघुः श्लेष्मशिरोरुग्विष
 पित्तजित् ॥ कुन्द ॥ मुचुकुन्दः क्षेत्रवृक्षश्चिबुकः प्रतिविषुषः ॥ १०६ ॥ मु
 चुकुन्दः शिरः पीडापित्तास्रमुखनाशनः ॥ मुचुकुन्दः ॥ भूमण्डली वि
 चच्छिन्नो द्विपदाष्टपदी तथा ॥ शीतो लघुर्विचच्छिन्नकफपित्तविषा
 पहः ॥ १०७ ॥ वेलु ॥ तिलकः सुरकः श्रीमान् विचित्रो मुखमण्डनः ॥
 तिलकः कफवृत्कृच्छ्रहरोऽत्युष्णो रसायनः ॥ १०८ ॥ तिलक ॥ गणेरु
 कः कर्णिकारः कर्णश्रवणकारिका ॥ गणेरुः शोधनी शोफश्लेष्मा
 स्रवणकुष्ठनुत् ॥ १०९ ॥ गणियारी ॥ बन्धुजीवः शरत्पुष्पो बन्धुवन्धु
 करक्तकः ॥ बन्धुकः कफकृद्ग्राही वातपित्तहरो लघुः ॥ ११० ॥ बन्धु
 कपुष्प ॥ जपापुष्पं जपारक्तं त्रिसन्ध्यात्वरुणासिता ॥ जपासंग्राहिणी
 केशात्रिसन्ध्याकफपित्तजित् ॥ १११ ॥ जपापुष्प ॥ सिन्दूरी रक्तबीजास्या
 द्रक्तपुष्पासुकोमला ॥ सिन्दूरी कफपित्तास्रतृष्णावान्निहरा हिमा १२
 सिन्दूरी ॥ तुलसी सुरसागौरी भूतघ्नी वडुमज्जरी ॥ तुलसी कटुकान्तिका
 हृद्योष्णादाहपित्तकृत् ॥ १३ ॥ दीपनी कुष्ठकृच्छ्रास्यपार्श्वरुक्कफवा
 तजित् ॥ तुलसी ॥ मरुर्मरुवकस्तीक्ष्णो रवरपुष्पः फणिञ्जकः ॥ १४
 महदग्निप्रदो हृद्यस्तीक्ष्णोष्णः पित्तलो लघुः ॥ वृश्चिकादिविषश्लेष्म
 वातकुष्ठकृमीज्जपेत् ॥ १५ ॥ मरुवा ॥ मदनो मदनादानो दमो मुनिसु
 तो मुनिः ॥ गन्धोत्कटो मदनको विनीता कुलपुत्रकः ॥ १६ ॥ मदनोऽक्षि
 प्रकुष्ठास्त्रभेदकपट्टुत्रिदोषजित् ॥ मदना ॥ वर्वरी वर्जकः कुण्डो वैकुण्डः
 स्यात्कुण्डेरकः ॥ १७ ॥ कपित्यार्जक इत्यन्यो वटपत्रः कटिञ्जरः ॥ कृ
 ष्णार्जकः कालमासः करालः कृष्णमल्लिका ॥ वर्वरी त्रितपंरुसंशी
 तं कटुविदाहिव ॥ पित्तलंकफवातास्रदडुक्रिमिविषापहम् ॥ १८ ॥
 वर्वरी त्रीणि ॥ योराज्ञां मुखतिलकः कटारमल्लस्तेन श्रीमदनृपेण
 निर्मितेऽत्र ॥ ग्रन्थेऽभूमदनविनेदनाग्निपूर्णाः कर्पूरप्रभृतिसुगन्धि
 द्रव्यवर्गस्तृतीयः ॥ ३ ॥ यद्वाञ्छया विश्वकृतोऽपि देवा ब्रह्मादयो यान्ति

मुहुर्भवन्ति ॥ अचिन्त्यकृत्यं पुरुषं पुराणं गोपत्वमाप्रतमुपाश्रयामि ॥
 १ ॥ सुवर्णकाञ्चनं हे महाटकं तत्र काञ्चनम् ॥ चामीकरं शानकुम्भं
 तपनीपंचरुक्मकम् ॥ जाम्बूनदं हिरण्यं च स्वरलं जातरूपकम् ॥ सुव
 र्णं शीतलं वृष्यं वल्यं गुरुरसायनम् ॥ ३ ॥ कान्तिकारं विषोन्मादत्रिदो
 षज्वरशोधजित् ॥ कषायं तिक्तमधुरं सुवर्णं गुरुलेखनम् ॥ ४ ॥ सुव
 र्णम् ॥ रूप्यकरं जतरूप्यतारं श्वेतं वसूतमम् ॥ रूप्यं शीतं सरं वातपि
 तहारिरसायनम् ॥ ५ ॥ लेपनञ्च कषायाम्बुविपाके चापरं रसम् ॥ व
 यसः स्थापनं स्निग्धं धातूनां हितमुच्यते ॥ ६ ॥ रूपा ॥ ताम्रं म्लेच्छमुखं
 शुल्बनैपालं रविनामकम् ॥ उदुम्बरं सूर्यप्रियं रक्तजं रक्तधातुकम् ॥
 ७ ॥ ताम्रं सरं लघुस्वादुशीतं पित्रकफापहम् ॥ रोपणपाण्डुकुष्ठाशः
 श्वयद्युश्वासकासजित् ॥ ८ ॥ ताम्बा ॥ कांस्यलोहं निजं घोषं पञ्चलो
 हं प्रकाशकम् ॥ कांस्यं गुरुषुष्णं च सुषुष्णं कफपित्तहरं सरम् ॥ ९ ॥ कांस्य
 पीतलोहं सिंहलकं कपिलं सौ क्यमारकम् ॥ वज्रलोहं त्रिलोहञ्च रा
 जरीतिर्मेहेश्वरी ॥ १० ॥ पीतलोहं हिमं रूक्षं कटूष्णं कफपित्तनुत् ॥ पी
 तलं ॥ रङ्गकस्तोरकं वङ्गं त्रपुस्यात्करटीघनम् ॥ ११ ॥ रङ्गं लघुसरं रू
 क्षमुष्णं मेहकफक्रिमीन् ॥ निहन्ति पाण्डुसश्वासदृश्यमीषतुपित्तल
 म् ॥ १२ ॥ रङ्गं ॥ जसदं रङ्गं सदृशं दिति हेतुश्च तन्मतम् ॥ जसदं तु वरं ति
 क्तं शीतलं कफपित्तहृत् ॥ च सुषुष्णं परमं मेहान् पाण्डुश्वासञ्च नाश
 येत् ॥ १३ ॥ जस्तासीसा ॥ सीसं धातुमलं नागमुरगं परिपिष्टकम् ॥ ज
 वनेष्टं च भुजगो विसृष्टं कृष्णकं विदुः ॥ १३ ॥ सीसरं रङ्गं ज्ञेयं विशेषे
 षान्मेहनाशनम् ॥ सीसम् ॥ लोहं शस्त्रमयं कुष्ठं व्यङ्गं पारावतं घन
 म् ॥ कृष्णापस्तनमलं किट्टं मण्डुरो लोहजं रजः ॥ लोहं सरं गुरुस्वादु
 कषायं कफपित्तनुत् ॥ १५ ॥ शीतनेत्रहितं रूक्षं बलदं वातलं सरम् ॥
 शोफकुष्ठप्रमेहाशौगरपाण्डुक्रिमीञ्जयेत् ॥ १६ ॥ तत्किट्टं तद्वृणं ज्ञे
 यं विशेषात् पाण्डुनाशनम् ॥ लोहम् ॥ पारदश्च पलोहे मनिधिः सूतो
 रसोत्तमः ॥ त्रिनेत्रो रेषणः स्वामी हरवीजरसः प्रभुः ॥ रसेन्द्रश्च दति
 ख्यातरसलोहं महारसः ॥ पारदः क्रिमिकुष्ठश्च सुषुष्णो रसायन
 म् ॥ १८ ॥ पारा ॥ अभ्रकं स्वच्छं माकाशं पटलं वरपीतकम् ॥ अभ्रं गु
 रुहिमं बल्यं कुष्ठमेहत्रिदोषनुत् ॥ अभ्रकं ॥ गगनं कृमिकुष्ठमेहहा
 विशदं शुक्रकरञ्च दीपनम् ॥ १९ ॥ कथितं मुनिभिश्च पूर्वजैः बलकृत

शुक्रकरञ्चसेवितम् ॥ गन्धः सौगन्धकोलेखी गन्धारमागन्धपी
 तकः ॥ २० ॥ लेलीतकोवलि वसावैगन्धोगन्धकोवलिः ॥ गन्धकः
 कटुकः पाकेवीर्योष्णः पित्तलः सरः ॥ २१ ॥ हन्तिकुष्ठक्षयप्रीहक
 फवातरसायनम् ॥ गन्धकः ॥ माक्षिकं धातुमाक्षीकं ताप्यं तापीज
 मुच्यते ॥ २२ ॥ माक्षिकंतुवरं च ष्यं स्वर्णं लघुरसायनम् ॥ चक्षुष्यं कु
 ष्टशोफार्शोमेहवस्यर्तिपाण्डुताम् ॥ २३ ॥ व्यायिकटकं हन्तिकुष्ठे
 रविषहयान् ॥ सुवर्णमाक्षिकं ॥ मनःशिलाशिलागोलानैपालीकु
 नटीकुला ॥ २४ ॥ दिव्योषधीर्नागमातामनोगुप्तामनोऽम्बिका ॥ मनः
 शिलाकृच्छ्रहरसरोष्णालेखनीकटुकः ॥ २४ ॥ तिक्तास्त्रिग्धाविपश्चा
 सकासभूतकफास्त्रजित् ॥ मनःशिला ॥ हरितालमलंतालं गोदंतं
 नटभूषणम् ॥ २५ ॥ हरितालं कटुस्त्रिग्धं कषायोष्णं विषज्जयेत् ॥ क
 ण्डुकुष्ठासरोगांश्च कफपित्तकचग्रहान् ॥ हरितालं ॥ गैरिकं रक्तपा
 षाणं गिरिमृच्चगवेधुकम् ॥ स्वर्णवर्णं परं स्वर्णमण्डलं स्वर्णगैरिक
 म् ॥ २७ ॥ गैरिकं दाहपित्तास्रकफहिक्काविषापहम् ॥ चक्षुष्यम
 न्यतद्वच्चविशेषा हान्तिनाशनं ॥ २८ ॥ गेरुतुत्यं कर्पूरिकातुत्यममृतास
 न्द्रमुच्यते ॥ मयूरग्रीवकंचान्यच्छिविकण्ठचतुत्यकम् ॥ २९ ॥ तुत्य
 कं लेखनं भेदिकण्डुकुष्ठविषापहम् ॥ कफक्रिमिहरंतद्वदन्यच्चक्षु
 ष्यमुत्तमम् ॥ ३० ॥ लीलाथोथा ॥ कासीसंधातुकासीसंखेचरंतमलो
 मशम् ॥ अपरंपुष्पकासीसंतुवरं वस्त्ररागधृक् ॥ ३१ ॥ कासीसूदपुष्प
 म्लोष्णातिक्तकेशंहशेहितम् ॥ हन्तिकण्डूविषश्चैत्रमूत्रकृच्छ्रक
 फानिलान् ॥ ३२ ॥ कोसीस ॥ हिङ्गुलंदरदं म्लेच्छं सैकतं चूर्णपारदम् ॥
 हिङ्गुलंपित्तकफतुच्चक्षुष्यं विषकुष्ठहृत् ॥ ३३ ॥ हिङ्गुल ॥ सिन्दूरनाग
 जेरकं श्रीमच्छङ्करभूषणम् ॥ बसन्तमण्डनं नागरं कंठरजस्तथा ३४
 सिन्दूरमुष्णावीसर्पकुष्ठकण्डूविषापहम् ॥ भग्नसन्धानजननं ब्रण
 शोधनरोषणम् ॥ ३५ ॥ सिन्दूर ॥ सौवीरमज्जनं कृष्णं कालनीलं सुवीर
 जम् ॥ स्त्रोतोऽज्जनं तु स्त्रोतो जेनदी जया मुनं वरम् ॥ ३६ ॥ सौवीरं ग्राहिम
 धुरं चक्षुष्यं कफवातजित् ॥ सिध्नाक्षपास्त्रतुच्छीतं स्त्रोतोऽज्जनमपीह
 शम् ॥ ३७ ॥ सौवीर ॥ रसाज्जनं सोदूतं तार्क्ष्यं शैलञ्च तार्क्ष्यजम् ॥ रसा
 ग्रं कृत्रिमं तार्क्ष्यं दावीरसोदुबम् ॥ ३८ ॥ रसाज्जनं कटुश्लेष्मसु
 खनेत्रविकारजित् ॥ उष्णं रसायनं तिक्तं क्षेदनं ब्रगादोषजित् ॥ ३९ ॥ र

साञ्जन॥ पुष्याञ्जनं पुष्यकेतुरीति जं कुसुमाञ्जनम्॥ पुष्याञ्जनं
 क्षारमुष्णं काचार्मपटलापहम्॥ ४०॥ पुष्याञ्जन॥ शिलाजतूष्णं
 शैलं निर्पासो गिरिशाह्वयम्॥ शिलाह्वं गिरिजं शैलं शैलेयं गिरिज
 त्वपि॥ ४१॥ शिलाजतूष्णं कटुकं योगवाहिरसायनम्॥ हृदि प्रमेह
 वातार्शः कुष्ठास्योदरपाण्डुतान्॥ ४२॥ हनिष्ठासस्योन्मादरक्त
 शोफकफक्रिमीन्॥ शिलाजतु॥ बोलंगन्धरसंवीरं निर्लोहं वर्वर
 ज्वलम्॥ ४३॥ सुगन्धिनालिकापिण्डं रसगन्धं च तद्विधा॥ बोलं रक्त
 हरं शीतं मेघं दीपनपाचनम्॥ ४४॥ ज्वरापस्मारकुष्ठग्रं गर्भाशय
 विशेषधनं॥ बोरस्फटिकाख्यामृतावाष्ठीकाक्षीसौराष्ट्रसम्भवा ४५॥
 आढकीतुवरात्वन्याभृतिकासुरमृत्तिका॥ स्फटिकाख्याकषायो
 ष्णाकफपित्तविषव्रणान्॥ ४६॥ निहन्ति श्वित्रवीसर्पं सुवरीतद्
 गुणामता॥ फटिकडी॥ समुद्रफेनोडिण्डीरः फेनोवारिकफोद्विजः
 ४७॥ समुद्रफेनश्चक्षुष्योलेखकः शमनः सरः॥ समुद्रफेनः॥ प्रबालं
 विद्रुमंसिन्धुलताग्रं रक्तवर्णकम्॥ ४८॥ प्रबाल॥ पुष्टिकान्तिबलं वी
 र्यवर्द्धनं वलशुक्रयोः॥ मौक्तिकं नौतिलासुक्ताफलं सुक्ताचशुक्तिज
 म्॥ ४९॥ मौक्तिक॥ मौक्तिकं मधुरं शीतं रोगघ्नं विषनाशनम्॥ रा
 जयश्मापरिकोपिताङ्गनामादिकं भवति पुष्टिदम्॥ माणिक्यं पद्म
 रागस्याहसुरत्नं सुरत्नकम्॥ माणिक॥ ५०॥ सूर्यकान्तः सूर्यमणिः
 सूर्यामोदह्नोपलः॥ सूर्यकान्तमणि॥ चन्द्रकान्तश्चन्द्रमणिः स्फ
 टिकः स्फटिकोपलः॥ ५१॥ चन्द्रकान्तमणि॥ गोमेदं सुन्दरं पीतं
 रत्नतृणचरंतथा॥ गोमेद॥ हीरकं भिदुरं वज्रं सूचीवक्रं वरार्धकम्
 ५२॥ हीरा॥ नीलरक्तं नीलमणिः वैदूर्यं बालवायजम्॥ नीलवैदू
 र्यं॥ गारुत्मतं मारकतं दृषद्गर्भहरिन्मणिः॥ ५३॥ मरकतमणि॥
 मुक्तास्फोटोऽधिमण्डुकीशुक्तिर्मौक्तिकमन्दिरम्॥ मोतीसीप॥ मु
 क्तिकान्तिकटुकान्तिदीपणीयम्विनाशिनी॥ मुक्तिमुक्ता॥ प्रबाल
 मुक्तिमाणिक्यसूर्यशीतकरोपलाः॥ ५४॥ गोमेदवज्रवैदूर्यनी
 लगारुत्मतादयः॥ चक्षुष्याः लेखनीः शीताः कषायामधुराः सराः॥
 ५५॥ माङ्गल्याधारणादाह दुष्टग्रहविषापहाः॥ प्रवालादयः॥ शं
 खकम्बुर्जलधरो वारिजो दीर्घनिःस्वनः॥ शंखो हिकटुकः पाके क
 षायो मधुरो लघुः॥ ५६॥ चक्षुष्यो लेखनः पक्तिशूलपित्तविनाश

नः॥ शंखेनेत्रहितः शीतोलघुपित्तकफास्त्रजित्॥ शंख॥ शंखोलघुः
 शंखनकः शम्बूकावारिशुक्तपः॥ ५६॥ कपर्दीः क्षुल्लकोक्षेपाश्चराच
 रवरारकाः॥ लघुशंखादयः शीतानेत्ररूक्स्फोटनाशनाः॥ ५७॥ लघु
 शंखकौडी॥ खटीकपोलः खटिनीश्वेतानाडीतरङ्गकः॥ तद्देदोगो
 डपाषाणः क्षीरपाकउदाहतः॥ ५८॥ खटीदाहासनुच्छीतागौडग्रा
 वापित्तद्रुणः॥ खटीगोल॥ पङ्कः कर्दमकोक्षेपोबालुकाः सिकतास्तथा
 ५९॥ पङ्कोदाहासपित्तार्तिशोथघ्नः शीतलः सरः॥ बालुकालेखनीशी
 तावणोरः क्षतनाशिनी॥ ६०॥ कीचबालु॥ चुम्बकः कान्तपाषाणोऽप
 स्कान्तोलोहकर्षकः॥ चुम्बकोलेखनः शीतोमेदोविषगरापहः॥ ६१॥
 चुम्बकपाषाण॥ काचः कृत्रिमरत्नस्याद्द्विगुणः काचभाजनम्॥ काचो
 विदारणोव्रण्यश्चक्षुष्योलेखनोलघुः॥ ६२॥ काच॥ योराज्ञामुखतिल
 कः कटारमल्लस्तेनश्रीमदनृपेणनिर्मितेऽत्राग्रन्येऽभून्मदनविनोद
 नाम्निपूर्णश्चित्रोऽयंललितपदैः सुवर्णवर्गश्चतुर्थः॥ ६३॥ करेणसंगृ
 ह्यकृचौमहिष्याः पयःपिवन्नंपुरुषंपुराणम्॥ विचित्रलीलंपरिशुद्धशी
 लंतमालनीलंशि शुमाश्रयामि॥ १॥ वटोरक्तपदाक्षीरवृहपादेव
 नस्यतिः॥ यक्षवासः पदारोहीन्यग्रोधः स्कन्धजोध्रुवः॥ २॥ वटः शी
 तोगुरुर्ग्राहीकफपित्तव्रणापहः॥ वडनाम॥ पिप्लः श्यामलोऽश्व
 त्यः क्षीरवृक्षोजजाशनः॥ ३॥ हरिवासश्चरुलोमङ्गल्योबोधिपादपः॥
 पिप्लोदुर्जयंशीतः पित्तश्लेष्मव्रणास्त्रजित्॥ ४॥ सीमल॥ परिश्लेप्य
 फलीशः स्यात्कपिनूतकपीतनः॥ पारिशाश्वत्यकोवृष्यः स्निग्धः श्ले
 ष्मक्रिमिप्रदः॥ ५॥ पारिषपीपल॥ उदुम्बरः क्षीरवृक्षोजनुवृक्षः स
 दाफलः॥ हेमदुग्धकृमिफलोपज्ञाङ्गः शीतवल्कलः॥ ६॥ उदुम्बरोहि
 मोव्रण्योकफपित्तास्त्रजिद्रुः॥ उदुम्बर॥ काकोदुम्बरिकाः फलुर्म
 लायूश्चित्रभेषजम्॥ ७॥ काकोदुम्बरिकानद्द्विशेषाच्छिन्ननाशि
 नी॥ काकोदुम्बरी॥ प्लक्षः प्रवश्वारुवृक्षः सुपार्श्वोर्गर्भभाण्डकः॥
 ८॥ वटीकमण्डलु रूपाः पिप्लिश्चारुदर्शनः॥ प्लक्षः शीतोव्रणश्लेष्मपि
 त्तशोथविसर्पजित्॥ ९॥ पिलाखनाम॥ न्यग्रोधोदुम्बरोश्वत्यपरिप्ल
 क्षश्चपादपः॥ पञ्चैतेक्षीरिणः प्रोक्तास्तेषांत्वक्पञ्चवल्कला॥ १०
 त्वक्पञ्चकंहिमंयाद्द्विव्रणशोथविसर्पजित्॥ केचिन्पारिशस्थाने
 शीरीषंवेतसम्परे॥ ११॥ क्षीरवृक्षाहिमव्रणायोनिदोषव्रणापहाः॥

शोफपित्तकफास्रघ्रास्रन्याभग्नास्थियोगदाः॥१२॥तेषांपत्रंहिमं
 ग्राहिकफवातास्रनुल्लघुः॥फलंविष्टम्भिसंग्राहिरक्तपित्तकफाप
 हम्॥१३॥पञ्चक्षीरवृक्षः॥नन्दीवृक्षोऽश्वत्थभेदःप्ररोहीगजपादपः
 नन्दीवृक्षोऽश्वत्थगुणोत्तूष्णो गरुत्तपुनः॥१४॥नन्दीवृक्षः॥क द
 म्बोगन्धवत्सुष्यःप्रावृषेण्योमनोन्नतिः॥अन्योधूलिकदम्बःस्यान्नीपो
 राजकदम्बकः॥१५॥कदम्बःशीतलःश्लेष्मपित्तरक्तगदापहः॥क
 दम्बः॥ककुभोऽर्जुननामास्यान्नदोमञ्जुःशठदुमः॥१६॥ककुभःशी
 तलोभग्नक्षतक्षयविषास्रजित्॥ककुभार्जुननामः॥शिरिषःप्रवगोवि
 प्रःशुकवृक्षःकपीतनः॥१७॥मृदुपुष्यःश्यामवर्णोभण्डीरःशंखिनी
 फलः॥शिरिषःशीतलोवर्णोविषवीसर्पशोथजित्॥१७॥शिरिषः॥
 आर्जटःस्यादार्जगलोबहुकण्ठःप्रघर्षणः॥अर्गीटस्तुवरःशीतोव्रण
 शोधनरोपणाः॥१८॥आर्जगलः॥वेतसोमञ्जुलोमन्नीवानीरोदीर्घ पत्र
 कः॥नादेयोमध्यपुष्योऽन्यस्तोयकामो निकुञ्जकः॥२०॥वेतसः॥ज
 लौकासम्भृतोभ्रोजेनिचुलो जलवेतसः॥जलवेतसः॥इज्जलोहिज्ज
 लो गच्छःपलास्यात्कच्छपोलिका॥२१॥जलद्रुः॥वेतसःशीतलोदाह
 शोफार्शोयो निरुग्ब्रणान्॥हनिवीसर्पकृच्छ्रास्रपित्तश्लरीकफा
 निलान्॥जलजोवेतसःशीतःसंग्राहीवातकोपनः॥इज्जलस्तदुणाः
 प्रोक्ताविशेषादिषनाशनः॥२३॥वेतसादयः॥श्लेष्मानकःकर्तुदारः
 शिञ्जलोभृत्पादपः॥शैलुशैलुश्चशैलूकःशैलुकोहिजकुत्सिकः॥
 २४॥श्लेष्मानकोविषस्फोटव्रणवीसर्पकुष्ठजित्॥केशोष्णस्तत्फ
 लं वृष्यंवातपित्तक्षयास्रजित्॥२५॥लसोडा॥पीलुःशतसहस्रांशीती
 ह्यं लु करभप्रियः॥सहस्राङ्गीगुडफलस्तत्फलंपीलुपीलुजम्॥२६
 पीलूष्णांशीपनंभेदीरक्तपित्तकरंलघुः॥गुल्मार्शःघ्नीहवाताश्लकफ
 हारीरसापनम्॥२७॥पीलुः॥शाकःखरच्छदोभूमीरुहीदीर्घच्छदो
 मतः॥शाकश्लेष्मानिलास्त्रघ्नो गर्भसन्धानदोहिमः॥२८॥शाकः॥
 शालःसर्जरसःसर्जःश्रीकृन्मारिचपत्रकः॥शालो ग्राहीव्रणश्लेष्मद
 ग्धरुग्विषनुहिमः॥२९॥शालः॥तमालउक्तस्तापिच्छःकालस्कन्धो
 मितदुमः॥तमालस्तदुणःशोथदाहविस्फोटहृत्पुनः॥३०॥तमालः।
 खदिरोरक्तसारःस्यात्गायत्रीवालपत्रकः॥खदरःश्वेतसारोःन्यकार्मु
 कःकुञ्जकण्ठकः॥३१॥खदिरःशीतलोदन्यःकृमिमेहज्वरव्रणान्॥

चित्रशोथामपित्तास्रपाण्डुकुष्ठकफान्जयेत्॥३२॥निर्घ्रासस्य
 मधुरोबल्यः शुक्रविवर्द्धनः॥सारसुविशदोबल्यो मुखरोगकफास्रजि
 त्॥३३॥खदिरिमेदोविद्वरदि रोगोधास्कन्धोऽरिमेदकः॥इरिमेदः
 कषा योष्णमुखदन्तगदास्रनुत्॥३४॥हन्तिकंदुविषश्लेष्मकि
 मिकुष्ठव्रणान्जयेत्॥इरिमेद॥ववूलःकिङ्कःरालःस्यात्पीतकःपी
 तपुष्पकः॥३५॥ववूलःकफनुद्ग्राहीकुष्ठकृमिविषापहः॥ववूर
 रक्तपित्तकषायेणपिवन्तिदिनसप्तकं॥वीजकोशनकःसौरिप्रियःका
 म्योऽलकप्रियः॥वीजकःकुष्ठवीसर्पश्वित्रमेहज्वरकिमीन॥३६॥
 हन्तिश्लेष्मास्रपित्तानित्वच्यःकेशपोरसायनम्॥३७॥वीया॥तिनसः
 स्यन्दनोनेमीसर्वसारोऽश्मगन्धकः॥तिनसःश्लेष्मपित्तास्रमेदःकुष्ठ
 प्रमेहनुत्॥३८॥तिनस॥भूर्जोभुजोबहुपुटोमृदुत्वग्लेख्यपत्रकः
 भूर्जोभूतग्रहश्लेष्मकर्णरुप्रक्तपित्तजित्॥३९॥भूर्जपत्र॥पलाशः
 किंशुकःकिमीयाज्ञिकोब्रह्मपादपः॥क्षीरश्रेष्ठोरक्तपुष्पःतृचतः
 समिदुत्तमः॥४०॥पलाशोदीपनोवृष्यःसरोष्णाव्रणगुल्मजित्॥भ
 नसन्धानकृदोषग्रहण्यर्शःकिमीनहरेत्॥४१॥तस्युष्मकफपित्ता
 स्रकृच्छ्रजिद्ग्राहिशीतलम्॥फललघूष्णामेहार्शःकिमिदुष्टक
 फापहम्॥४२॥पलाश॥धवोनन्दितरुर्गौरःशकराक्षोधुरन्धरः॥ध
 वःशीतप्रमेहास्रपाण्डुपित्तकफापहः॥४३॥धव॥धन्वनोगोत्रविटपी
 धर्मणोगोत्रपुष्पकः॥धन्वनःकफपित्तास्रकासजित्तुवरोलघुः॥४४॥
 धामण॥सर्जोऽजकर्णःस्वेदघ्नोलतावृक्षःकुदेहकः॥सर्जोव्रणपः
 कफस्वेदमलपित्तकिमीनजयेत्॥४५॥सर्ज॥शाखोटःस्यात्पीतफ
 लश्ल्हागीक्षीरविनाशनः॥शाखोटोवातरक्तास्रकफवातातिसा
 रजित्॥४६॥शहेडा॥वरुणोवरुणःश्वेतःशाकवृक्षःकुमारकः॥
 वरुणःपित्तलोभेदोश्लेष्मकृच्छ्रास्रमारुतान्॥४७॥निहन्तिगुल्म
 वातास्रकृमीन्शोथाऽग्निदीपनम्॥वरुण॥जिङ्गिणीजिङ्गिणीजि
 ङ्गीमुनिर्यासाचमोटकी॥४८॥जिङ्गिणीव्रणहृद्रोगवातातीसारजि
 त्कृदुः॥उष्णा तस्यासुनिर्यासोनस्याद्वाहव्यथापहः॥४९॥जिङ्गि
 णी॥सह्यकीवल्लकीमोचोगजभक्षामहास्र॥गन्धवीराकुंदुरुकीसु
 स्वावावनकर्णिका॥५०॥सह्यकीव्रणपित्तास्रश्लेष्मपित्तानिसार
 जित्॥सलई॥रडुदोभल्लकोवृक्षःकरटकस्तापसडुमः॥रडुदः

कुष्ठभूतादिग्रहव्रणविषक्रिमीन् ॥ ५१ ॥ ह न्यु षाः श्वित्रशूलघ्नः तत्फलं
 कफवातजित् ॥ ५१ ॥ इडुद ॥ कटम्बरश्चारुशृङ्गीकटभीतणशैण्ड
 कः ॥ कटम्बरः प्रमेहास्त्रनाडीव्रणविषक्रिमीन् ॥ ५२ ॥ ह न्यु षाः कफ
 कुष्ठघ्नः तत्फलं कफशुक्रनुत् ॥ निर्यासोऽस्य गुरुर्वृष्यो बलकृद्वातना
 शनः ॥ ५४ ॥ कटम्बर ॥ मुष्ककोमोक्षकोघुण्टीशिरवरीक्षुद्रपाटला ॥
 मोक्षकः कफवातघ्नीयाहीगुल्मविषक्रिमीन् ॥ ५५ ॥ ह न्यु षाः वस्तिरुक्
 कण्डून्तुष्यं कफपित्तजित् ॥ निर्यासोऽस्य परं वृष्यः शोषपित्तानिला
 पहः ॥ मोरवा ॥ पारिभद्रो निम्बवृक्षोरक्तपुष्पप्रभद्रकः ॥ कण्टकी पारि
 जातः स्यान्मन्दारः कटिकिंशुकः ॥ ५७ ॥ पारिभद्रः क्षमिस्लेष्मवेदः कफ
 निलापहः ॥ पारिभद्र ॥ शाल्मलीतूलिनीमोचाकुक्षुटीरक्तपुष्पिका
 कण्टकाढ्यास्थूलफलापिच्छुलाचिरजीवनी ॥ ५८ ॥ शाल्मलीशीत
 लावृष्यावृंहणीरक्तपित्तजित् ॥ निर्यासोऽस्य परं वृष्यः शोफपित्तानि
 लास्रजित् ॥ रसायनवरास्त्रिग्धातुष्यं ग्राहिपित्तजित् ॥ ५९ ॥ शा
 ल्मली ॥ तुण्डिः कुठेरन्नापीतस्तनुकोनन्दिपादपः ॥ तुण्डि श्रीहीहिमो
 वृष्यो व्रणकुष्ठास्रपित्तहा ॥ ६० ॥ तुण्डिः ॥ सप्तपर्णो गुच्छपुष्पः क्षत्री
 शाल्मलिपत्रकः ॥ सप्तपर्णो व्रणस्लेष्मवातकुष्ठहरः सरः ॥ ६१ ॥ स
 प्तपर्ण ॥ हारिद्रकः पीतवर्णः श्रीमान्गैरद्रुमोवरः ॥ हारिद्रकः कफ
 हरो व्रणशोधनरोपणः ॥ ६२ ॥ हलदी ॥ करञ्जो नक्तमालः स्यात्तन
 काह्वोद्यतवर्णकः ॥ पूतीकोऽन्यः पूतिवर्णः प्रकीर्णश्चिरविल्वकः ॥
 ६३ ॥ करञ्जः कटुकस्तीक्ष्णो वीर्योष्णो योनिदोषजित् ॥ कुष्ठोदाव
 र्तगुल्मार्शो व्रणकृमिकफापहः ॥ ६४ ॥ तत्फलं कफवात प्रमेहा
 र्शः कृमिकुष्ठजित् ॥ तत्पत्रं कफवातार्शः कृमिशोथहरं परम् ॥ ६५ ॥
 करञ्जीकाकतिक्तावपस्यङ्गारवह्वरी ॥ करञ्जिकोष्णवातार्शः
 कृमिकुष्ठप्रमेहनुत् ॥ ६६ ॥ करञ्जी ॥ तिरिगिच्छिर्गजकारुः क
 रञ्जीक्षीरिणीद्विपः ॥ तिरिगिच्छिर्वलासार्शकृमिकुष्ठप्रमेहहृत् ॥
 ६७ ॥ तिरिगिच्छि ॥ शमीतुङ्गाशंकुफलापवित्राकेशहृत् फला ॥
 लक्ष्मीशिवान्याधिमतीभूशमीशंकराह्वया ॥ ६८ ॥ शमीशीताल
 घुश्वासकुष्ठार्शः कफहृत्सरा ॥ तत्फलं पित्तलंरूक्षं मेध्यं केशवि
 नाशनम् ॥ ६९ ॥ शमी ॥ शमीषिकाटिणिकादुर्वलाम्बुशिरी
 षिका ॥ टिण्ठणीकफकुष्ठार्शः सन्निपातविषापहा ॥ ७० ॥ टिण्ठि

णी॥ अरिष्ट को गर्भपाती कुम्भवीर्यश्च फेनिलः॥ कृष्णावीजोरक्तवी
जः पीतफेनोऽर्थसाधनः॥ ७१॥ अरिष्ट कस्त्रिदोषघ्नः उष्णो गर्भग्र
हापहः॥ रीठीनाम॥ शिंशपाकपिलाकृष्णासारमण्डलपत्रिका॥
७२॥ अन्याकुशिंशपाभस्मपिङ्गलास्याहसादनी॥ शिंशपोष्णाहरे
मेहान्कुष्ठशिवत्रवमिहमीन्॥ ७२॥ वस्तिरुग्ब्रणदाहास्मगर्भ
मूढनिपातिनी॥ शिंशपा॥ अगस्त्यवङ्गसेनाह्वः मधुशिगुर्मुनिदुमः॥
७४॥ अगस्त्यपित्तकफजित्निदाघशमनोहिमः॥ तस्युष्णीलमश्ले
ष्मपित्त--- नक्ताभ्यनाशनः॥ ७५॥ अगस्त्यः॥ योराज्ञां मुखतिल
कः कटारमल्लस्तेन श्रीमदनृपेण निर्मितेऽत्र॥ ग्रन्थेऽभून्मदनविनोद
नाम्नि पूर्णश्चित्रोऽयं ललितपदैर्वटादिवर्गः॥ पञ्चमः समाप्तः॥ ७॥
भ्रमोच्छलद्दूर्गिकाग्रपिष्टमन्दस्मितं वैष्णुनिनादरक्तम्॥ गोपालि
कानां करतालिकाभिर्नृत्यन्महस्ततपरमं स्मरामि॥ १॥ द्राक्षामधु
फलास्वाहीहारहृणफलोत्तमा॥ मृहीकां मधुयोनिश्चरसालागोस्त
नीगुडा॥ २॥ द्राक्षापक्वासरशीताचक्षुष्यावृंहणीगुरुः॥ हन्ति तृष्णा
ज्वरश्वासवान्वातास्त्रकामलाः॥ ३॥ कृच्छ्रास्त्रपित्तसम्मोहदाहशो
षमदात्ययान्॥ आम्रासालगुणागुर्वीसैवास्त्रारक्तपित्तकृत्॥ ४॥ नि
र्वीर्याऽन्यास्त्रघुद्राक्षागोस्तनीसदृशागुणैः॥ द्राक्षापर्वतजालर्घ्या
साम्प्रश्लेषाल्पपित्तनुत्॥ ५॥ द्राक्षा॥ आम्रश्चूतोरसालोऽसौ स
हकारोऽति सौरभः॥ माकन्दः पिकवन्धुः स्याद्रसालः कामवल्लभः॥
६॥ आम्रोग्राही प्रमेहास्त्रकफपित्तत्रणान्जयेत्॥ तं फलं बालमर्त्य
म्लरूहान्दोषत्रयास्त्रजित्॥ ७॥ पक्कनुमधुरं वृष्यं स्निग्धं हृद्यं बलप्र
दम्॥ गुरुवातहरं रुच्यं वर्ण्यं शीतमपित्तलम्॥ रसस्तस्य सस्निग्धो रोच
नो बलवर्णकृत्॥ ८॥ सहकारञ्च वातघ्नं पित्तश्लेष्मविनाशनम्॥ कषायं
मधुरं वृष्यं गुरुस्निग्धं विशेषतः॥ पक्वाम्रं जनयेदायुर्मीसशुक्रबलप्रद
म्॥ ९॥ शुक्राम्रं कषायाम्लं भेदनं कफवातजित्॥ इति पक्वापक्वशु
ष्का
श्रनामगुणाः॥ महाजं वृराजं बूमहास्कन्धावृहत्फला॥ १०
सुद्रजम्बूवीरपत्रामेघाभाकामवल्लभा॥ नादेयी स्यात्सुद्रफलात्तत्फ
लं जम्बूजाम्बवम्॥ जम्बूसं ग्राहिणीरूक्षाकफपित्तत्रणास्त्रजित्॥ राज
जम्बूफलं स्वादुविष्टमिगुरुरोचनम्॥ सुद्रजम्बूफलं तद्वत्विशेषा
दाहनाशनम्॥ १२॥ जम्बू॥ नारिकेलो दृढफलो महावृक्षो महाफलः

१२॥ तृणराजस्त्रुणफलोत्तृण ह्यो दृढबीजकः॥ नारिकेलफलं शीत
 न्दुर्जरं वस्ति शोधनम्॥ १३॥ विष्टम्भि वृंहणं वृष्यं वातपित्तास्रदाहजि
 त्॥ तस्याम्भः शीतलं हृद्यं दीपनं शुक्रलं लघु॥ १४॥ तत्पादपशिरोम
 ज्जाशुक्रलोवातपित्तजित्॥ नारिकेर॥ श्रेणीखर्जूरिकावृक्षः श्रीफला
 द्वीपसम्भवा॥ पिण्डखर्जूरिकाखर्जूदुःप्रधर्षामुकण्टका॥ १५॥ अन्या
 स्तन्धफलास्वाहीदुरारोहामृदुच्छदा॥ भूमिखर्जूरिकाकाक कर्कटी
 कामुकर्कटी॥ १६॥ खर्जूरिकाफलं शीतं स्वादुस्निग्धं क्षतास्रजित्॥
 वल्यं हन्ति मरुत्पित्तं मदमूर्च्छामदात्ययान्॥ १७॥ तस्मादल्पगुणं ज्ञेयम
 न्यतरखर्जूरिकाफलम्॥ तन्मज्जामर्हजः शीतो वृष्यः पित्तास्रदाहजित्॥
 १८॥ खर्जूरिका॥ शिलेमानी परलोके मृदुलातिवरीफला॥ शिलेमा
 नीश्रमभ्रांतिदाहमूर्च्छास्रपित्तनुत्॥ १९॥ शिलेमानी॥ कदलीग्रन्थि
 नीमोचारम्भाचीरायतच्छदा॥ कदलीवारणीपुंसारम्भामोचामहत्
 फला॥ कदलीयोनिदोषाश्मरक्तपित्तहराहिमा॥ २०॥ तत्कन्दः शीत
 लोवत्यः केश्यपित्तकफास्रजित्॥ तत्फलं मधुरं शीतं विष्टम्भिकफ
 क्तुजुरु॥ २१॥ स्निग्धं पित्तास्रदृदाहक्षतक्षयसमीरजित्॥ २२॥ क
 दली॥ दाडिमोरक्तकुसुमादनबीजाशुकप्रिया॥ दाडिमन्दीपनं हृद्यं
 रोचनं नातिपित्तलम्॥ २३॥ कषायानुरसंग्राहिद्विविधादम्लवेतवत्॥
 तयोः स्वादुत्रिदोषघ्नमम्लवातवलास्रजित्॥ २४॥ शुक्लाम्लं दाडिमो
 सारः फुटितं कफवातहृत्॥ दाडिम॥ अथनिमपयः पसादिरिकं पयः॥
 प्रसादिरिकं सेकन्तकेतकलञ्चतत्॥ २५॥ कतकस्य फलं नेत्रं जलनि
 र्मलकारकं॥ वातश्लेष्महरं शीतं मधुरं लुवरङ्गुरुः॥ २६॥ इति निर्मसा
 नामगुणाश्च॥ वदरी कर्कटीमोघाकोरपटीयुग्मकण्टका॥ अन्या
 स्निग्धाच्छत्रकोशाफलासौवीरिकापरा॥ २७॥ हस्तिको लिपरात्
 न्यालघ्वी कर्कस्थुकीधुका॥ वदरी शीतलातिक्ता रूक्षापित्तकफाप
 हा॥ वदरन्वपरं लोके फेनिलं कुवलं कुहम्॥ २८॥ कर्कस्थुहृस्वव
 दरं वरटंचधुकस्थुकम्॥ पक्वामांसञ्चमधुरं मतंसौवीरकम्महत्
 २९॥ वेरिनाम॥ वदरं लघुसंग्राहिरुच्यसुष्णं समीरजित्॥ कफपि
 त्तकरनहृत्कोलंगुरुसरं स्मृतम्॥ सौवीरं वदरं शीतं भेदनं गुरुशुक्र
 लम्॥ वृंहणं शुक्रदाहास्रक्षततृष्णानिष्ठापहम्॥ ३०॥ शुक्लं भेद्य
 ग्निहृत्सर्वलघुतृष्णाक्तमास्रजित्॥ कर्कस्थुमधुरं स्निग्धं गुरुपित्ता

निलापहम् ॥ मरुत्पित्तहरं मज्जावृष्यो वीर्यबलप्रदः ॥ ३१ ॥ वेरिभेदः
 क्षीरी क्षत्रियराजाह्वाराजादनफलाशिनः ॥ राजान्यस्तमनोऽन्याश्व
 विबुको मुचिलिण्टकः ॥ ३२ ॥ क्षीरवृक्षफलं शीतं स्निग्धं गुरुबलप्रदम्
 तृष्णा मूर्च्छामदभ्रान्तिक्षयदोषत्रयास्त्रजित् ॥ ३३ ॥ क्षीरिणी ॥ चारो
 धनुः पटः शालः प्रियालो मुनिवह्निभः ॥ चारः पित्तकफास्रघ्नस्तत्फलं
 मधुरंगुरु ॥ ३४ ॥ स्निग्धं स रम्मरुत्पित्तदाह तृष्णाक्षतापहम् ॥ तन्म
 ज्जामधुरो वृष्यः शुक्रलम्पित्तवातजित् ॥ ३५ ॥ चारः ॥ परूषको मृ
 दुफलः परूषो रोषणः परः ॥ परूषकं कषायाम्त्र मामपित्तकरं लघु
 पक्कनुमधुरम्याकेशीतं विष्टम्भिदं हणम् ॥ हृद्यं तृपित्तदाहास्रघ्न
 तक्षयसमीरनुत् ॥ ३७ ॥ परूष ॥ तिन्दुकः स्यन्दनस्फूर्ज्यः कालसारश्च
 रावणः ॥ काकपीलुः कुपीलुः स्यादपरो विषतिन्दुकः ॥ ३८ ॥ तिन्दुको
 ब्रणवातघ्नस्तत्सारः पित्तरोगजित् ॥ आममस्यफलं ग्राहिवातलं शीत
 लं - लघु ॥ ३९ ॥ पक्कं पित्तप्रमेहास्रप्लेष्मघ्नं विशदङ्गुरु ॥ विषति
 न्दुकमप्येवं विशेषाद्ग्राहिशीतलम् ॥ ४० ॥ तिन्दुकः ॥ किंकिणीलो
 व्याघ्रपादो देवदारुश्वरः क्वचित् ॥ किंकिणीतुवरस्तित्तः पित्तप्लेष्म
 हरो हिमः ॥ ४१ ॥ तत्फलं वातलं त्वामस्य कं स्वादु त्रिदोषजित् ॥ कसे
 रु ॥ आरुकं वीरसेनं तज्जातिभेदाच्चतुर्विधम् ॥ ४२ ॥ आरुकं
 जारकं वातमेहार्शः कफनाशनम् ॥ आरुकः ॥ मधूको मधुकस्ती
 ष्णः सारश्चगुडपुष्पकः ॥ गोलाफलो मधूको षो मधुको षो मधुदु
 मः ॥ ४४ ॥ मधुकान्योद्भूस्वफलो मधुरो दीर्घपुष्पकः ॥ मधुकः कफ
 वातघ्नः कषायो ब्रणरोपणः ॥ ४५ ॥ तत्पुष्पं मधुरं बल्यं शीतलं गुरुवृ
 हणम् ॥ फलं शीतंगुरुस्वादुशुक्रलं वातपित्तजित् ॥ ४६ ॥ अहृद्यं हंति
 तृष्णास्रदाहश्वासक्षतक्षयान् ॥ महुआ ॥ पनसः कण्टकिफलः
 श्वासहागर्भकण्टकः ॥ ४७ ॥ पनसं शीतलमप्यं स्निग्धमिज्जानि
 लापहम् ॥ वल्यं शुक्रप्रदं हनिरक्तपित्तकफक्षयान् ॥ ४८ ॥ आमंत
 देवविष्टम्भिवातलनुवरं लघु ॥ कटहरनाम ॥ लकुचः क्षुद्रपनसो
 लकुचो ग्रन्थिमत्फलः ॥ ४९ ॥ लकुचंगुरुविष्टम्भिस्वाहृत्स्तरक्तपि
 त्तकृत् ॥ प्लेष्मकारिसमीरघ्नमुष्णं शुक्राग्निनाशनम् ॥ ५० ॥ वडह
 रनाम ॥ तालो ध्वजोदुगरो हस्तृणराजो महाद्रुमः ॥ तालः शीतो म
 रुत्पित्तघ्नजिन्मदशुक्रकृत् ॥ तत्फलं शीतलम्वल्यं स्निग्धं स्वादु

रसद्रु. रु॥ विष्टम्भिवातपित्तास्रक्षतदाहक्षतापहमाप्यवीजंमूत्रकरं
 वृष्यंवातपित्तहरं हिममातालाखर्वीजंफलराजंस्यादमृताहं दशाद्रु-
 लमाप्यशखर्वीजंमूत्रलम्बल्यंकोष्ठशुद्धिकरंगुरुस्त्रिगंधंस्वादुकरंशीत-
 वृष्यंमिक्तनिलापहमाप्यहातेष्वयन्मधुरंसंसारंवरसाद्वेत्तरक्तपित्तकरन्नचुगू-
 त्ररुक्करम्परमाखरवृजा॥ हिमंस्पन्दनकंस्त्रिगंधंमूत्रलंस्वादुशीतल-
 म्॥ त्वग्दाहमन्तदोहंश्वहृत्कम्पान्पित्तसम्भवान्॥ हरेत्तत्सञ्चित-
 तमलमूज्वरघ्नन्नुविषापहम्॥ मुष्टिप्रमाणं वदरंसेवंसोवफलंत-
 था॥ फलंचसितिकापूर्ववातपित्तहरंगुरु॥ ५५॥ वृंहणंकफकृहृ-
 ष्यंस्वादुपाकरसंहिमम्॥ सेवनाम॥ अन्यदम्भःफलञ्चान्यो महत्सि-
 ज्जितिकाफलम्॥ अमृतंगुरुवातघ्नंस्वादुस्त्रं रुचिशुक्रकृत्॥ ५६॥
 अपरंसेवगुणकृत्विशेषात्तुवरंहिमम्॥ अपीतिलोके ॥ अ-
 मृताहंरुचिफलंलघुविल्वफलाकृति॥ अमृतंगुरुवातघ्नंस्वादु-
 स्त्रंरुचिशुक्रकृत्॥ ५७॥ अमृतदिलोके॥ वादामंसुफलंवातवैरि-
 नेत्रोपमंमतम्॥ वादाममुष्णं सुस्त्रिगंधंवातघ्नं बलशुक्रकृत्॥ ५८-
 वदाम॥ निकोचकंचारुफलंमकोठंगलकोजकम्॥ पित्तं सुक-
 लकंज्ञेयंदन्तीफलसमाकृति॥ ५९॥ निकोचकंगुरुस्त्रिगंधं वृष्यो-
 ष्णंस्वादुवृंहणम्॥ रक्तप्रसादनं वल्यंवातघ्नंकफपित्तकृत्॥ ६०-
 तद्वत्सुकूलकंज्ञेयंविशेषाद्गुरुदुर्जरम्॥ ६१॥ पित्तनाम॥ एला-
 नामा मवातघ्नं अम्लोष्णंगुरुरेचनम्॥ पक्कंस्वादु हिमं वल्यं वात-
 पित्तविनाशनम्॥ ६२॥ एलाच॥ आलूकमल्लूकंभल्लूरक्त-
 फलंतथा॥ अल्लूकरंसतः शीतंस्वादुस्त्रंवातपित्तकृत्॥ ६३॥ अ-
 लुनाम॥ अज्जीरंमज्जलंज्ञेयंकाकोदुस्वरिकाफलम्॥ अज्जीरं
 शीतलंस्वादुगुरुपित्तास्रवातजित्॥ ६४॥ तस्मादन्यगुणंज्ञेयमज्जी-
 रंलघुवागुणैः॥ अज्जीरनामगुणाः॥ आशोटकौवैधृतफलंक-
 न्दलाभःपृथच्छुद्धः॥ ६५॥ आशोटं मधुरं वल्यं गुरूष्णं वातहृत्-
 सरम्॥ आशोटनाम॥ पालेवतंसितं पुष्पैस्तिन्दुकंचफलंस्मृतम्
 ६६॥ अन्यन्मानवकंज्ञेयंमहापालेवतंतथा॥ तद्वन्मानवकंहृद्यं
 तृष्णाघ्नमिष्टमल्लकम्॥ ६७॥ पालेवतंहिमंस्वादुगुरूष्णं वन्धि-
 वातजित्॥ पालेवतनामगुणाः॥ तूतंतूदंब्रह्मकोषं ब्राह्मण्यं ब्र-
 ह्मदारुच॥ ६८॥ तूतंगुरुहिमंपक्कंस्वादुपित्तानिलापहम्॥ तूत-

॥ गङ्गेरुकं कर्कटकं कारकं मृगलिण्डकम् ॥ ६९ ॥ तोदनं क्रन्दन
 ज्वान्यन्मृगविट् सट्टशन्था ॥ गङ्गेरुरेचनं पक्कं गुरुवातास्रजिन्मत
 म् ॥ ७० ॥ तोदनं द्राहिमधुरं वातपित्तहरं लघु ॥ गङ्गेरुनामगुणाः ॥ तु
 म्बराट्टिकं साम्लमुष्णामामनुपित्तलम् ॥ ७१ ॥ कालायनफलैः प
 त्रैः केशरभैः समुद्रजैः ॥ वृक्षस्तुवरकोशेयो भक्ष्नातकसो गुणैः ॥
 ७२ ॥ तुम्बरं कफजित्पाके कटूष्णं व्रणमेहकृत् ॥ तुम्बरनामगुणाः
 ॥ बीजपूरोमातुलिङ्गः केशरीफलपूरकः ॥ ७३ ॥ बीजपूरफलं रुच्यं
 रसाम्लं दीपनं लघु ॥ रक्तपित्तकरं कण्ठ्यं जिह्वाहृच्छोधनं परम् ॥
 तन्मांसं वृंहणं शीतं गुरुपित्तममीरजित् ॥ केशरं लघुसंग्राहिशूल
 गुल्मोदरापहम् ॥ ७५ ॥ बीजमुष्णं कृमिस्त्रेष्वावातजित्गर्भदंगु
 रु ॥ तत्पुष्पं वातलं ग्राहिरक्तपित्तहरं लघु ॥ ७६ ॥ शूलजीर्णवि
 वन्धेषु मन्दाग्नेौ कफमारुते ॥ अरुचौ श्वासकासेषु रसस्तस्योपहृ
 श्यते ॥ ७७ ॥ विजौरा ॥ मधुकर्कटिका स्वादुलुङ्गी घण्टालिका घटा ॥ म
 धुकर्कटिका शीतारक्तापित्तहरा गुरुः ॥ ७८ ॥ तन्मूलानुविस्मृचीघ्नं
 कर्णशोथविनाशनम् ॥ मधुकर्कटीगुणाः ॥ नारङ्गो नागरङ्गः स्याद्
 गोरक्षो योगसागरः ॥ ७९ ॥ नारङ्गमम्लमत्युष्णं पित्तवातहरं सरम् ॥
 स्वाहृस्त्वमपरं हृद्यं दुर्जरं वातनाशनम् ॥ नारङ्गी ॥ जम्बीरकोदन्त
 सटीजम्भीरोजङ्गलोमतः ॥ ८० ॥ जम्बीरमम्लशूलघ्नं गुरुष्णं कफ
 वातजित् ॥ आस्यवैरस्यहृत्पीडावन्हिमान्यकृमीन्जयेत् ॥ ८१ ॥
 जम्भीरीनामगुणाः ॥ आम्लोऽम्लवेतसश्चक्रोवेतसः शरभेदकः ॥
 अम्लवेतसमत्युष्णं भेदनं लघुदीपनम् ॥ हृद्रोगशूलगुल्मघ्नं पित्त
 तृट्कफदूषणम् ॥ अम्लवेतनामगुणाः ॥ सारास्तकः सारफलो र
 सालः सारपादपः ॥ ८३ ॥ सारास्तमम्लवातघ्नं गुरुपित्तकफप्रदम्
 सारास्तनामगुणाः ॥ निम्बुकं निम्बुकं राजनिम्बुकमपरं स्मृतम् ८४
 निम्बुकमम्लं वातघ्नं पाचनं दीपनं लघु ॥ राजनिम्बुफलं स्वादुगुरु
 पित्तसमीरजित् ॥ ८३ ॥ निम्बूनामगुणाः ॥ कर्मरङ्गं नागफलं भव्यं
 पिच्छिलबीजकम् ॥ कर्मरङ्गं हिमं ग्राहिस्वाहृस्त्वकफपित्तजित् ॥
 कर्मरङ्गं ॥ अम्लिका चुक्रिका चिञ्चानि निडीशुक्तिचन्द्रिका ॥ अ
 म्लिका ॥ सागुरुवीतहरापित्तकफास्रजित् ॥ ८५ ॥ पक्वान्तदत्सरारु
 च्यावन्हिवस्तिविशुद्धि कृत् ॥ शुक्राहृद्याश्रमभ्रानितुष्णाक्लमह

रालघुः ॥ ८६ ॥ अमली ॥ तितिडी कनुवृक्षा म्लम्लशाकोऽम्लपा
 दपः ॥ तितिडी कंसमीरघ्नं आमसुष्णं परंगुरु ॥ ८७ ॥ तत्पकं लघु
 संग्राहिग्रहणीकफवातजित् ॥ तितिडी ॥ करमर्दी सुषेणास्यादन्या
 कृष्णाफलाजता ॥ ८८ ॥ करमर्दी गुरुष्णाऽम्लरक्तपित्तकफप्रदम् ॥
 तत्पकं मधुरंग्राह्यं लघुपित्तसमीरजित् ॥ ८९ ॥ करोंदा ॥ कपित्थको
 दधिफलः कपित्थसुरभिच्छदः ॥ कपित्थमामं संग्राहिलघुदोषत्र
 यापहम् ॥ ९० ॥ पकंगुरुवृषाहिकाशमनं वातपित्तजित् ॥ स्वादुम्ल
 नुवरंकणशोधनंग्राहिदुर्जरम् ॥ ९१ ॥ कपित्थ ॥ कपित्थपत्री फ
 णिजाकुलजाजीवपत्रिका ॥ कपित्थपत्री तीक्ष्णोष्णाकफमेहवि
 षापहा ॥ ९२ ॥ कपित्थपत्री ॥ आम्रातक आम्रवटः फलीमोदः फ
 लः कपिः ॥ आम्रातकामवातघ्नं गुरुष्णं रुचिकृतसरम् ॥ ९३ ॥ पकं
 स्वादुहिमं वृष्यं मरुत्पित्तक्षयास्त्रजित् ॥ अमडा ॥ राजाम्राह्वं काम्र
 मानाकामाह्वोराजपुत्रकं ॥ ९४ ॥ राजाम्रं मधुरं शीतंग्राहिपित्तकफा
 पहम् ॥ राजाम्र ॥ वृक्षा म्लं दाडिमी चिञ्चिका कपित्थे श्रुतुराम्रकम् ॥
 ९५ ॥ अम्लवेतसवृक्षा म्लं दाडिमी वदरः क्वचित् ॥ वीजपूरयुतैरैतैः
 पञ्चाम्लमुदितंबुधैः ॥ ९६ ॥ पञ्चाम्लनाम ॥ कोशाम्रको घनस्कं
 थोजनुवृक्षश्चकोशकः ॥ कोशाम्रः कुष्ठशोथ्यास्त्रपित्तव्रणकफा
 पहः ॥ ९७ ॥ तत्फलंग्राहिवातघ्नमम्लोष्णंगुरुपित्तलम् ॥ १०० ॥ प
 कं तदीपनं रुच्यं लघूष्णं कफवातजित् ॥ मज्जापित्तसमीरघ्नं स्वादु
 र्वल्योऽग्निदीपनः ॥ कोशाम्र ॥ क्रमूकं क्रमुकं पूगं पूगीफलमुदाह
 तम् ॥ १०१ ॥ पूगंगुरुहिमं रूक्षं कषायं कफपित्तजित् ॥ मोहनं दीपनं
 रुच्यमासवैरस्यनाशनम् ॥ आर्द्रं तद्गुर्वभिष्यन्दि वह्निदृष्टिहरम्पर
 म् ॥ स्निग्धं त्रिदोषहृत्सर्वपकं शुष्कं लुवातलम् ॥ पूगं स्वादुमध्य
 ष्टयच्छिन्नानाविधं हिमम् ॥ १०३ ॥ पाकदेशविभेदेन चिकुणंसर्व
 दोषनुत् ॥ कृमिकृत्पूगपुष्पं लुकषायं मधुरंगुरु ॥ १०४ ॥ स्निग्धं त्रि
 दोषहृत्त्वत्तद्देयं स्तददादिशेत् ॥ पूगीफल ॥ ताम्बूलवल्ली ताम्बूली
 नागिनी नागवल्लरी ॥ १०५ ॥ ताम्बूलं विशदं रुच्यं तीक्ष्णोष्णानुवरं स
 रम् ॥ तिक्तक्षारोषणं कासररक्तपित्तकरं लघु ॥ वल्यं श्लेष्मास्यदोर्ग
 थ्यं मलवातश्रमापहम् ॥ ताम्बूलं स्वर्णवर्णं क्रमुकफलयुतं संगम
 ग्रप्रहीतम् कर्पूरं णाण्डजाभ्यां कृतखदिरवटीसौरभेणातिचूर्णं ॥

चूर्णं द्वीवानुजातं शिशिरकिरणवत्प्रोज्वलं तेन साकम् दत्त्वा
 विप्राय पूर्वन्तदनुत्पतिर्भस्मयेदास्यदत्तम् ॥ १०७ ॥ इति ताम्बू
 लनामगुणाः ॥ चूर्णकफानिलहरं खदिरं कफपित्तजित् ॥ संयो
 गतो दोषहरं सौमनस्यं करोति च ॥ १०८ ॥ मुखवैरस्यसौगंध्य
 कान्तिशोभाकरं परम् ॥ घनस्निग्धामहत्यां शुप्रपुत्राटसमच्छ
 दा ॥ सुगंधमूलालवलीपांडुकोमलवल्कली ॥ १०९ ॥ लवल्याः
 फलमुद्दिष्टं श्यामं ज्योत्स्नाफलंतथा ॥ लवलीफलमश्माशो
 वातपित्तहरं लघु ॥ विशदं रोचनं रूक्षं हृद्यं पित्तकफापहम् ॥ १
 १० ॥ फलंतुल्यगुणं सर्वं मज्जानमपि निर्दिशेत् ॥ फलं हिमा
 ग्निदुर्वातव्यालकीटादिद्रूषितम् ॥ १११ ॥ अकालजातं नाश्री
 यात्याकातीसारभूमिजम् ॥ आमं दोषकरं प्रायः फलं विल्वं वि
 नाखिलम् ॥ यस्य यस्य फलस्येह वीर्यं भवति यादृशम् ॥ ११२ ॥
 तस्य तस्यैव वीर्येण मज्जानमपि निर्दिशेत् ॥ व्याधितं कृमिजु
 ष्टञ्च पाकातीतमकालजम् ॥ वर्जनीयात्प्रयत्नेन मपर्याग
 तमेव च ॥ ११३ ॥ इति फलादिवर्गः षष्टः समाप्तः ॥ पुष्पवर्गः ॥
 राधापदाब्जे निपतन्विनोदीमानापनुत्यै जगदेकवन्द्यः ॥ के
 नाऽपि कामेन सगोप रूपी पायादपायात्पुरुषः पुराणः ॥ सर्व
 शाकेषु जीवंती श्रेष्ठानिन्यस्तु सर्षपः ॥ शाकं चतुर्धा तस्युष्णं
 छद्दकन्दफलैः स्मृतम् ॥ २ ॥ कूष्माण्डकीपुष्पफलोपचनानि
 चतुर्विधः ॥ कर्करोरफलाकंठी स्यादा रूराजकर्कटी ॥ ३ ॥ कू
 ष्माण्डं हृणं शीतद्रूपित्तास्रवातजित् ॥ बलं पित्तापहं शीतं
 मध्यमं कफकारकम् ॥ ४ ॥ पक्वं नातिहिमं स्वादुसत्तारं दीप
 नं लघु ॥ वस्तिशुद्धिकरं रेतोरोगदोषत्रयापहम् ॥ ५ ॥ कूष्मा
 ङ्नातिमधुरं वाताश्मरिकफापहम् ॥ तन्मज्जापित्तनुद्वेष्यो
 मधुरो वस्तिशोधनः ॥ ६ ॥ कूष्माण्ड ॥ कर्कटी शीतलं ग्राहिर
 कपित्तहरं गुरु ॥ पक्वपित्ताग्निजननं सत्तारं श्लेष्मवातजि
 त् ॥ ७ ॥ कर्कटी लोमशीव्यालपलैर्वा रूद्रहृत्फला ॥ कर्कटी
 शीतलारूत्ताग्राहिणी मधुरा गुरुः ॥ ८ ॥ रुच्यापित्तहरासा
 मापक्वोष्णापित्तवह्निकृत् ॥ काकड़ी ॥ कर्करोरु ॥ किलिङ्गं कू
 षावीजं स्यात्कालिङ्गं फलवर्तुलम् ॥ कालिङ्गं ग्राहिद्रूपित्त

शुक्रहृत्कीतलंगुरु॥९॥ पक्कनुसोषांसत्तारंपितलंकफवात
 जित्॥ कालिङ्गम्॥ तुम्बीमिष्टामहातुंवीराजालावुरलावुनी॥
 १०॥ मिष्टनुम्बीफलंवृष्यंकफपितहरंगुरु॥ मीठीतुंवीनाम॥
 कटुतुंवीमिष्टफलीराजपुत्रीचदुग्धिनी॥११॥ कटुतुंवीहिमाह
 द्यापितकासविषापहा॥ कटुतुंवी॥ लपुसंकण्टकिलतासुधा
 वासोऽपरंकटुः॥१२॥ रुर्दिपर्णीमूत्रफलापितकंहस्तिपर्णिनी
 ॥१३॥ त्रपुसंमूत्रलंशीतरूक्षंपिताश्मकृत्तुत्॥ तसकमुष्ण
 मल्लस्यात्पितलंकफवातजित्॥१४॥ खीरानाम॥ चिर्भटन्येनु
 दुग्धंस्यात्हेपंगोरत्नकर्कटी॥ चिर्भटंमधुरंरूक्षंगुरुपितकफ
 पहम्॥१५॥ शीतंविष्टम्भिसंग्राहिपक्कमुष्णत्पित्तनुत्॥ च
 भिटा॥ बालुकंकाण्डकंबालुतच्छीतंमधुरंगुरु॥ रक्तपित्तहरं
 भेदिलघूषांपक्कमग्निकृत॥१६॥ बालुका॥ शीर्णवृन्तंचित्र
 फलंविचित्रंपीतवर्णकम्॥ शीर्णवृन्तंलघुस्वादुभेद्युषांवह्नि
 पित्तकृत॥१७॥ सीधाकोठवडा॥ कोशातकीशतछिद्राजा
 लिनीकृतवेधसा॥ मृदंगफलकाज्वेराघोराकीकर्कशकुरा॥
 ॥१८॥ कोशातकीलघुस्तिक्तारूक्षामाशयशोधनी॥ शोफ्णा
 एड्दरश्रीहकुष्टार्शःकफपित्तजित्॥१९॥ तत्फलंभेदनंशी
 तंलघुमेहत्रिदोषजित्॥ तरीनाम॥ राजकोशातकीमिष्टाम
 हाजालिःसपीतका॥२०॥ राजकोशातकीशीताज्वरघ्नीक
 फवातला॥ मीठीतरोई॥ महाकोशातकीत्वन्याहस्तिघोषा
 महत्फला॥२१॥ महाकोशातकीस्निग्धामिष्टापित्तानिला
 पहा॥ वडीतरोई॥ वृताकीवार्तिकीस्वादुभण्टाकीभण्टिका
 मता॥२२॥ वृताकंस्वादुतीक्ष्णोष्णंकटुपाकंचपित्तलम्॥ क
 फवातहरंहृद्यंदीपनंशुक्रलंलघु॥२३॥ ज्वररोचककासघ्नं
 पक्कतत्पित्तलंगुरु॥ वैगन॥ अपरःश्वेतवार्ताकुःकुक्कुराण्ड
 फलोपमः॥२४॥ तस्माद्दीनगुणःकिञ्चिद्दर्शसाञ्चहितःस्मृ
 तः॥ श्वेतवैगन॥ विन्नीरक्तफलागोलातुण्डीदंतछुद्रोपमा॥
 २५॥ विम्बीवांतिप्रदाहंतिरक्तपित्तस्रकामलाः॥ तत्फलंशी
 तलंस्वादुगुरुपित्तस्रहाहजित्॥२६॥ स्तम्भनंलेखनंवातवि
 बंधाध्मानकारकम्॥ किन्दूरी॥ कारवेल्लंकरिह्लंस्यादुग्रका

एतुमुकारडकम् ॥ कारवल्लीवारिवल्लीरुहद्वयपरास्मृता ॥ २७
 ॥ कारवेल्लं हिमं भेदिलघुतिक्तमवातलम् ॥ पितास्रकामलापा
 एतुकफमेहकृमीन् जयेत् ॥ २८ ॥ करेला ॥ कर्कोटकी पीतपुष्पा
 महाजालिनिरुच्यते ॥ तद्वत्कर्कोटकं पुष्पं किलासारुचिनाशनं
 ॥ २९ ॥ ककोड़ा ॥ वंध्याकर्कोटकी देवीनागारिविषकण्टका ॥
 वंध्याकर्कोटकीतिक्ताविषवीसर्पकासजित् ॥ ३० ॥ वंध्याकको
 डि ॥ डोडिकाविषमुष्टिः स्याद्विषयष्टिः समुष्टिका ॥ डोडिकाक
 फपित्तार्शः कृमिगुल्मविषापहा ॥ ३१ ॥ डोड़ा ॥ डिण्डिसोरोम
 सफलोतिंदि सोमुनिनिर्मितः ॥ डिण्डिसोवातलोरूत्तोमूत्रलो
 ऽश्मरिभेदकः ॥ ३२ ॥ डिण्डिसः ॥ कोलशिम्विः कृष्णफलाषड्
 वशीकरपादिका ॥ कोलशिम्वीसमीरघ्नीगुर्वामकफपित्त
 कृत ॥ ३३ ॥ कोलशिम्वी ॥ शिम्वीकुशिम्विः कुत्सास्रशिम्वीपु
 त्तकशिम्विका ॥ शिम्विः शीतागुरुर्वल्याश्लेष्मलावातपित्तजि
 त् ॥ ३४ ॥ शिम्वी ॥ वास्तुकः शाकपत्रः स्यात्कम्बोरसुप्रसाद
 कः ॥ वास्तुकः पाचनोरुज्योलघुः शुक्रवलप्रदः ॥ ३५ ॥ सरःप्री
 हास्रपित्तार्शः कृमिदोषत्रयापहः ॥ वास्तुकः ॥ जीवंतकः शा
 कवीरोरक्तनालः प्रनालकः ॥ ३६ ॥ जीवन्तोवातकृतत्तारः स्वा
 दुपाकस्त्रिदोषनुत् ॥ जीवंतनाम ॥ चिञ्चीसरालघुः शीतारु
 व्यामेध्याग्निदीपनी ॥ ३७ ॥ वध्यारूत्ताहरेत्प्रीहरक्तदोषत्र
 यकृमीन् ॥ चिञ्ची ॥ कालशाकङ्कालिका स्यात्चुंचुकांचुंचु
 कोऽपरः ॥ कालशाकंसंरुच्यंवातलंकफशोफजित् ॥ ३८ ॥
 पित्र्यंपवित्रमायुष्यं नातिपित्तप्रकोपराम् ॥ चञ्चुः शीतास
 रारूत्तास्वादीदोषत्रयापहा ॥ ३९ ॥ कालशाकचञ्चुः ॥ तण्डु
 लीयोमेघनादः काण्डीरस्तण्डुलीयकः ॥ विषघ्नः कचरोऽ
 न्यः स्यात्मारिषोमार्धिकस्तथा ॥ ४० ॥ तण्डुलीयोलघुः शी
 तोरूतः पित्तकफास्रजित् ॥ सृष्टमूत्रमलो रुच्यो दीपनोरक्त
 पित्तहा ॥ ४१ ॥ चौराई ॥ फोगोमरुड्वः शृङ्गीसूक्ष्मपुष्पः शशा
 दनः ॥ फोगः संग्राहकः शीतोरक्तपित्तकफापहः ॥ ४२ ॥ फोग ॥
 मारिषोरेचनः शीतो गुरुमेदस्त्रिदोषजित् ॥ ४३ ॥ मारिष ॥ प
 टोलः पाण्डुकोजातीकलकः कर्कशच्छदः ॥ राजीफलः पाण्डु

फलोरा जीमानामृताफलम् ॥ ४४ ॥ तिक्तोत्तमावीजगर्भा
 उपराजपटोलिका ॥ ज्योत्स्नीपटोलिकाजालीनादेयीभूमि
 जम्बुका ॥ ४५ ॥ पटोलं पाचनं हृद्यं वृष्यं लघ्वग्निदीपनम् ॥
 सिधोष्णं हन्ति वातास्रज्वरदोषत्रयकृमीन् ॥ ४६ ॥ पत्रं पि
 त्तरं शीतं तस्य वस्त्रीकफापहा ॥ मूलं विरेचनं प्रोक्तं फलं दो
 षत्रयापहम् ॥ ४७ ॥ परवर ॥ चंचुडोवेश्मकूलोऽन्योऽश्वेत
 राजीवृहत्फला ॥ किञ्चिन्मूनगुणस्तस्माद्दिशेषाच्छोषणो
 हितः ॥ ४८ ॥ चंचुडा ॥ पालक्यावास्तुकाकारच्छुरिकाचीरे
 तच्छरा ॥ पालक्यावातलाशीताभेदनीश्लेष्मलागुरुः ॥ ४९ ॥
 विष्टम्भिनीमदृश्वासरक्तपित्तकफापहा ॥ पालक ॥ पोतक्या
 पोदिका प्रोक्ता मत्स्याकाली सुरङ्गिका ॥ पोतकी शीतलास्त्रि
 ष्णश्लेष्मलावातपित्तजित् ॥ ५० ॥ अकंठ्यापिच्छुलानिद्राशु
 क्रहारक्तपित्तनुत् ॥ ५१ ॥ पोतक्यापोदिकारिव्याशुक्रहारक्त
 पित्तजित् ॥ पोर् ॥ लोणिकोक्ता वृहच्छोटी कुटिरस्तु कुटिञ्ज
 रः ॥ दुंदुरः स्यात्गुडोरीकः पिंडीपिंडीतकस्तथा ॥ ५२ ॥ लोणी
 रूक्षागुरुः शीतासराविष्टम्भिनीपटुः ॥ दोषलामधुरापाकेत
 हत्कुटीरहृद्गुरुः ॥ ५३ ॥ लोणिकावातलाशवासकासश्लेष्म
 विषापहा ॥ लोणीकुटीर ॥ सुषेणस्तु स्वस्तिकः स्याद्दलदस्ति
 लपर्णिका ॥ ५४ ॥ सुनिषण्णो हिमो ग्राही मेहदोषत्रयापहा ॥
 तिलपर्णी हिमार्च्या ग्राहिणी कफपित्तजित् ॥ ५५ ॥ सुषेण
 र्तिलोके ॥ सूक्ष्मपत्रस्तीक्ष्णशाकोधनुष्यः सुबोधकः ॥ चौ
 रकः कफवातघ्नः सुतीक्ष्णो नातिपित्तलः ॥ ५६ ॥ टुटुकोविट
 पोरूतः खरपत्रस्वरणदजः ॥ टुटुकोवातलो रूक्षो विष्टम्भोक
 फनाशनः ॥ उटिया ॥ घनागमभवावस्त्रीप्रसिद्धो नामवस्ति
 जः ॥ ५७ ॥ घनागमे त्रिदोषघ्नस्तत्सुष्यं मधुरं सरम् ॥ फलंतस्य
 सरं वृष्यमाम्मिष्टन्तुवातलम् ॥ उटिया ॥ शीतवारः कुरंती
 स्यान्नाडीतुनलिकामता ॥ ५८ ॥ शीतवारः सरो वृष्यः शोथघ्नो
 वातपित्तलः ॥ नाडीसरालघुः शीतापित्तनुत्कफवातला ॥ सा
 र्षपंसार्षपो द्रुतं कौसुम्भकृमकम् ॥ ५९ ॥ सार्षपं वद्वि
 णमूत्रं गुरूणां वा त्रिदोषकृत् ॥ कौसुम्भं स्वाद्दुरूतोष्णं कफ

जित्पित्तलघुः॥सर्वपनामा॥चणकंशकमुद्दिष्टंइर्जरंकफ
वातनुत्॥६०॥कलायशकंभेदीस्याद्युपित्तकफापहः॥चा
ङ्गेरीत्वाम्लिकाचक्रतुद्राम्लिकाचतुच्छदा॥चाङ्गेरीदीपनीर
व्यालघूष्णाकफवातजित्॥६१॥सपित्तलाग्रहण्यशौकुष्ठा
नीसारनाशिनी॥चाङ्गेरी॥कासमर्दःकर्कशःस्याद्गञ्जणा
गजरस्तथा॥६२॥कासमर्दोलघुःकरुण्यःकासदोषविधास्त
जित्॥कासमर्दः॥गञ्जनंकरुकोस्तीक्ष्णस्त्रिक्लोष्णोदीपनोल
घुः॥६३॥संग्राहीरक्तपित्ताशौग्रहणीकफवातजित्॥गञ्जनं
॥मूलकंहस्तिदंतच्चवालमूलकफान्तकम्॥मूलकंवातलं
रुच्यंस्वय्योषांपाचनलघुः॥६४॥हंतिलिदोषजंश्वासगदा
क्षिगलपीनसम्॥स्निग्धसिद्धंतदेवस्यात्दोषत्रयविनाशनम्
॥शुक्लन्निद्विविशोथघ्नोलघुदोषत्रयापहः॥६५॥तत्पुष्पंश्ले
ष्मपित्तघ्नंफलंवातकफापहम्॥मूलक॥करीरकोगूढपुत्रः
क्रकचोग्रंथिलोमतः॥६६॥करीरःकरुकोभेदीतीक्ष्णोष्णक
फवातजित्॥ब्रणशोथविषाशौघ्नःतत्पुष्पंकफपित्तजित्॥
॥६७॥फलंग्राहिकषायोषांमधुरंश्लेष्मपित्तकृतम्॥करीरम्॥
शिशुःसौभाञ्जनःकृष्णागंधःस्याद्बहुलच्छदः॥रक्तोऽन्योमधु
शिशुस्तुश्वेतोऽन्योहरितच्छदः॥६८॥तद्दीपजंश्वेतमरिचंती
क्ष्णोष्णंचतुषेहितम्॥शिशुस्तीक्ष्णोलघुर्ग्राहीबहिदःकफ
वातजित्॥तीक्ष्णोष्णोविद्रधिप्लीहव्रणघ्नोरक्तपित्तकृतम्॥६९
॥मधुशिशुर्गुणैस्तद्विशेषात्दीपनःसरः॥तत्पुष्पंलघुसं
ग्राहिवातलकफशोथजित्॥फलंग्राहिकषायोषांमधुरंश्ले
ष्मपित्तहृत्॥७०॥शोभाञ्जनः॥लसुनःस्याद्ग्रगंधोपवनेष्टो
रसोनकः॥गञ्जनोऽन्योमहाकंदोजर्जरोदीर्घपत्रकः॥७१॥
लसुनोवृंहणोवृष्यःस्निग्धोष्णःपाचनःसरः॥भग्नसंधानरु
क्तेश्योगुरुःपित्तास्तबुद्धिदः॥७२॥रसायनंकफश्वासकास
गुल्मज्वरारूचीः॥हंतिशोथप्रमेहार्शःकुष्ठशूलानिलरुमी
न्॥७३॥तत्पत्रंमधुरंक्षारंनालोमधुरपित्तलः॥लसुनम्॥प
लाण्डुर्धवलाख्यश्चदुर्गन्धोमुखदूषकः॥पलाण्डुस्तद्गुणैस्तु
ल्यःकफकृन्नातिपित्तलः॥७४॥अनुषांकेवलंवातंस्वाद्

पाकरसान्जयेत्॥पिपाजा॥ गृञ्जनःपित्तलोघ्राहीतीक्ष्णोऽशोरो
गनाशनः॥गंधाकृतिरसैस्तुल्यःसूक्ष्मनालःपलाण्डुवत्॥७५॥ गृ
ञ्जन॥सूरणःकंदलःकंदोगुहामयहरोऽपरः॥वस्त्रकन्दःसुरेन्द्रः
स्याद्वयोऽन्यश्चित्तकंदकः॥७६॥सूरणोदीपनोरुतःकषायःक
टुकण्डुकृत्॥विष्टम्भीविषदोरुच्यःकफार्शःकृन्तनोलघुः॥नालं
सूरणकंदं च्यं कफवातहरं लघु॥७७॥ अर्शसांशुविशेषेणहितं
कामाग्निदीपनम्॥सूरणोदीपनोरुतःकफार्शःकृन्तनोलघुः॥त
द्वद्वयोवज्रकंदःकफघ्नःपित्तरक्तकृत्॥७८॥सूरणद्वयम्॥अ
स्थिशृङ्खलिकावज्रीगंधिमानस्थिसंहतिः॥अस्थिशृङ्खलिका
वृष्याश्लेषलामधुराहिमा॥७९॥अस्थिसंधानकृद्व्यापित्तरक्ता
निलापहा॥अस्थिशृङ्खल॥वाराहीमागधीगृष्टिस्तकंदःसौक
रःकिटिः॥८०॥सौकरःपित्तलोवर्ण्यःस्वादुस्तिकोरसायनः॥आयुः
शुक्राग्निकृन्नेहकफकुष्ठानिलापहः॥८१॥वाराही॥मुशलीता
लपत्रीस्यात्खलिनीतालमूलिका॥मुसलीवृंहणीवल्यावीर्यो
षणशोऽनिलापहा॥८२॥मुसली॥कञ्चुकापीलुनीपीलुःफेनु
कादलशालिनी॥कैञ्चुकंवातलंघ्राहिदीपनंकफपित्तनुत्॥८
३॥कञ्चुक॥मूच्छ्रत्वंपृथिवीकंदःशिलीन्ध्रंवलकंमतम्॥मू
च्छ्रत्वंशीतलंवल्यंगुरुमेदित्रिदोषजित्॥टिड्डीरीनाम॥स्यूल
कंदोग्रामकंदोमानकंदोमहच्छदः॥८४॥स्यूलकंदोगुरुःश्ले
ष्मवातलःपित्तशोथजित्॥मानकःशीतलोस्वादुःपित्तरक्तहरो
गुरुः॥८५॥इतिस्यूलकंदमानकंदनाम॥कसेरुकंस्वल्पकं
दंवृहद्राजकसेरुजम्॥शृङ्गाटोजलकंदःस्यात्त्रिकोणस्त्रि
कदःस्मृतः॥८६॥कसेरुकंहिमंस्वादुगुरुपित्तास्रहाहजित्॥
ग्राहिपित्तानिलश्लेषप्रदंशृङ्गाटकन्था॥८७॥इतिकसे
रुसिंघाडागाडीनाम॥पिण्डालुकंवृष्यगंधःमध्वालुःस्यानुरो
मसम्॥शङ्खालुश्चित्रसंकाशंकाण्डालुःस्वल्पाकृष्णम्॥८८॥
हस्तालुकंमहत्काष्ठंरक्तकंदंमहतफलम्॥आलुकंशीतलं
सद्यःविष्टम्भिमधुरंसरम्॥८९॥सूक्ष्मंमूत्रमयंरुतंदुर्जरं
क्तपित्तनुत्॥कफानिलकरंवल्यंवृष्यंस्तन्यविवर्द्धनम्॥९०॥
पिंडालिकारभिष्यन्दितिकोष्णंशोषलंगुरु॥मध्वालुकंपित्त

करं कटुपाके कफापहम् ॥ ९१ ॥ इति पिण्डालुमध्वालुशङ्खालु
 हस्तालुरक्तालुनामगुणाः ॥ केयूरं स्वल्पविटपंकंदलः स्वादुकंद
 लः ॥ ९२ ॥ केयूरं शीतलं ग्राहिपित्तलं कफवातजित् ॥ केलहना
 म ॥ अतिजीर्णमकालोत्थं रूक्षं स्निग्धमभूमिजम् ॥ ९३ ॥ जठरः
 कोमलं वातशीतपित्तानिलापहम् ॥ शुक्लं शाकञ्च सकलं नाश्री
 यान्मूलकैर्विना ॥ ९४ ॥ पोरान्तां मुखतिलकः कटारमल्लस्तेनश्री
 मदननृपेणनिर्मितेऽत्र ॥ ग्रंथेऽभून्मदनविनोदनाम्निपूर्णः कू
 ष्पाण्डप्रभृतिरयञ्च शाकवर्गः ॥ इति श्रीमदनपालविरचिते म
 दनविनोदेनिघण्टौ शाकाख्यवर्गः ॥ करेणसंगृह्य कुचौकपोले
 मात्राङ्गुलीभिर्मृदुताड्यमानम् ॥ मुक्तन्वराजानुवलेनपानंन
 मामिकृष्णं नवनीतचौरम् ॥ १ ॥ पानीयं जीवनं नीरं कीलालम
 मृतं जलम् ॥ आपोऽम्भस्तोयमुदकं पाथोऽम्भः सलिलंपयः ॥
 ॥ २ ॥ पानीयं शीतलं हृद्यं हंति पित्तविषभ्रमम् ॥ राहाजीर्णश्र
 मक्छूर्दिमदमूर्च्छामरात्ययान् ॥ ३ ॥ शीतलं स्तिमितेकोष्ठे गल
 रोगेनवज्वरे ॥ ४ ॥ ग्रहणीपीनसाध्मानहिक्कागुल्मेषु विद्रुधौ
 ॥ कासमेहारुचिश्वासपाण्डुवातामपेषु च ॥ ५ ॥ पार्श्वशूले
 स्नेहपीतेसद्यः शुद्धौ नशस्यते ॥ दिव्यंतुषारजन्धारं करिहैममि
 तिस्मृतम् ॥ ६ ॥ चतुर्विधं वरन्धारं लघुत्वात्तत्पुनर्दिधा ॥ गा
 ङ्गं समुद्रजञ्चेति गाङ्गं श्रेष्ठतमं स्मृतम् ॥ ७ ॥ आश्विने मासिसा
 मुद्रगुणौर्गाङ्गवदाचरेत् ॥ स्थापिते हेमजे पात्रे राजते मृगमये
 ऽपि वा ॥ ८ ॥ तज्जलं शीतलं ज्ञेयं दोषत्रयविषापहम् ॥ तद्गा
 ङ्गं सर्वदोषघ्नं पेयं सामुद्रमन्यथा ॥ ९ ॥ सत्तारं लवणं मिश्रं शुक्र
 दृष्टिबलापहम् ॥ रसायनं तृषामूर्च्छितन्द्राहाहक्रमापहम् ॥
 ॥ १० ॥ सौम्यं रसायनं दिव्यं महानिद्रात्रिदोषजित् ॥ आश्वास
 जननं ह्लादिश्रमघ्नमतिबुद्धिकृत् ॥ ११ ॥ तदेव भूमिपतितं भौ
 ममित्यभिधीयते ॥ दिव्याभावे तु ततो यं प्रविचार्य्या गुणा गुणाः
 ॥ १२ ॥ कौपंश्लेषहरं क्षारं पित्तलं दीपनं लघु ॥ ताडागं वातलं
 स्वादुतुवरं कटुपाकि च ॥ १३ ॥ वाप्यं पित्तकरं क्षारं कटुवातकफ
 पहम् ॥ नैर्भरं लेखनं हृद्यं कफघ्नं दीपनं लघु ॥ १४ ॥ ह्लादञ्च लघु
 पित्तघ्नमविदाहातिदीपनम् ॥ चोऽप्यमग्निप्रदं रूक्षं स्वादुश्लेष

करन्नचा १५॥ नादेपंटीपनंरूत्तंवातलंलघुलेखनम् ॥ सार
 संमधुरंवल्यंतृषणाघ्ननुवरंलघु ॥ १६॥ कैदारंस्वाह्मिष्यन्दि
 विपाकेगुरुदोषलम् ॥ पाल्वलंतद्दृष्टिष्टंविशेषात्सर्वदोषकृ
 त् ॥ १७॥ तौषारंवातलंशीतंरूत्तंपित्तकफापहम् ॥ धारंभूमा
 वपतितंदिव्यंतत्सर्वदोषनुत् ॥ १८॥ नैर्भरंगुरुवैप्रोक्तंविश
 दंकफ्वातनुत् ॥ हैमंगुरुतरंशीतंपित्तनुद्वातवर्द्धनम् ॥ १९
 ॥ चन्द्रकांतजलंरूत्तंलघुपित्तविषास्रनुत् ॥ दिवाकरकरैर्जु
 ष्टनिशिशीतकरांशुभिः ॥ २०॥ जेयंहंसोदकनामस्निग्धन्दो
 षत्रयापहम् ॥ अनभिष्यन्दिनिर्दोषमंतरित्तजलोपमम् ॥ २१
 ॥ वल्यंरसायनंमेध्यंशीतंलघुमुधोपमम् ॥ वर्षासुदिव्यंपा
 नीयमौद्भिदंवाप्रशस्यते ॥ २२॥ शरत्प्रसन्नमुदकमगस्त्यो
 दयनिर्विषम् ॥ हेमंतेसारसंतोयन्ताडागंवागुणावहम् ॥ २
 ३॥ वसंतग्रीष्मयोःकौष्यंवाप्यंनैर्भरमेवच ॥ प्रावृषिप्रवर
 च्चौज्यमनविष्टम्भिकारिच ॥ २४॥ नद्यःशीघ्रवहालघ्मःसर्वा
 याश्चामलोदकाः ॥ मंदगाःकलुषागुर्व्यायाश्चशैवालसेविताः
 ॥ २५॥ हिमवत्प्रभवाःपथ्यानद्योऽश्माहतपाथिसः ॥ गङ्गाशत
 दुसरूपमुनाद्यागुणोत्तमाः ॥ २६॥ ईषत्पित्तकराःस्वच्छाःपु
 ण्यावातकफापहाः ॥ मलयाचलजानद्योलघ्मःशीघ्रवहा
 हिताः ॥ २७॥ कृतमालाताम्रपर्णीप्रमुखाविमलोदकाः ॥ स्थि
 रापस्तत्प्रभावायेकुर्वन्तिश्रीपदापचीः ॥ २८॥ शोथपादशि
 रःकण्ठगलरोगावुदकमीन् ॥ सद्यःशैलभवानद्योवेणीगो
 दावरीमुखाः ॥ २९॥ कुर्वन्तिप्रायशःकुष्ठमीषद्वातकफापहाः
 विंध्यांचलेभवाशिप्रादेवाद्याःपाण्डुकुष्ठदाः ॥ ३०॥ पारिया
 त्रोद्भवाप्रोक्ताद्विधाचर्मएवतीमुखाः ॥ पथ्यास्तडागजास्तत्र
 त्रिदोषघ्नोवलापहाः ॥ ३१॥ दरीजाःकुष्ठकं वन्दिश्लेष्मश्रीप
 दरोगदाः ॥ प्राच्यावंत्यपराःपश्चात्गुदजानिप्रकुर्वते ॥ ३२॥
 मरूजामधुरावल्यालघवोऽग्निप्रदाःपरम् ॥ पश्चिमाग्निधि
 पतितागोमतीनर्मदादयः ॥ पथ्यावातास्रपित्तघ्नीवल्यकं
 दूकफापहाः ॥ ३३॥ दक्षिणादिगतावल्यःपित्तघ्नाःकफ्वात
 दो ॥ ३४॥ पूर्वाग्निधिवहानद्योमंदगागुरवोघनाः ॥ भौमाना

मम्मसां प्रातः सर्वेषां ग्रहणं वरम् ॥ ३५ ॥ नैर्मल्यं तत्र शैत्यं तने
 षां सच परो गुणः ॥ मुक्तादौ सलिलं पीतं काश्यं मंदाग्निदोषवृ
 त् ॥ ३६ ॥ मध्येऽग्निदीपनं श्रेष्ठमंतेस्थौल्यकफप्रदम् ॥ जीवं
 तीजीवनीजीवाजगत्सर्वं नुतन्मयम् ॥ ३७ ॥ ततोऽत्यन्तपासु
 तैर्न क्वचिद्द्वारिवायते ॥ पानीयं प्राणिनां प्राणा विश्वमेवहित
 न्मयम् ॥ अतोऽत्यन्तनिषेधेऽपि न क्वचित् द्वारिवायते ॥ पानी
 यं न तु पानीयं पानीयञ्च प्रदेशयेत् ॥ ३८ ॥ अजीर्णं कथितं चा
 मेपक्कं जीर्णं च तेनरः ॥ तृषितस्तु विदग्धेऽन्नेयः पिवेत् शीतलं ज
 लम् ॥ विदाहः प्रशमंयाति शेषमन्नञ्च जीर्यते ॥ आकूपन् दोष
 कृद्द्वारिप्रायोऽभिष्यन्दिनिंदितम् ॥ ३९ ॥ जाड्रुलं हंति सकल
 दोषमग्निप्रदीपनम् ॥ साधारणं हिमं स्वादुत्तृषाघ्नं हर्षदं लघु
 ॥ ४० ॥ वर्षासुयोऽवगाहेतपिवेदथ न वंपयः ॥ पर्णादिदुष्टं ल
 भते सवाह्याभ्यन्तरामयान् ॥ ४१ ॥ कलुषं कृन्ममो जपणं
 नीलहरणादिभिः ॥ दुष्टगंधाद्यसंस्पृष्टं सूर्यावन्द्यमसां शुभिः ॥
 व्यापन्नमिति जानीयात्सर्वदोषप्रकोपकृतम् ॥ ४२ ॥ तोयं तद्
 र्जयेत्सर्वं यच्चा मर्त्तुं समुद्रवम् ॥ व्यापन्नमिति पानीयं कथि
 तं सूर्यतापितम् ॥ ४३ ॥ तप्रायः सूर्यसिकताग्रावादिष्वथ धा
 रितम् ॥ कर्पूरपूरपुत्रागपाटलादि सुवासितम् ॥ ४४ ॥ स्वच्छं
 कनकमुक्तायैः शीतदोषाय न क्वचित् ॥ तत्काथ्यमानं निष्फे
 नं निवेगं निर्मलं जलम् ॥ ४५ ॥ तत्सर्वदोषशमनं दीपनं पाच
 नं लघुम् ॥ उष्णान्दग्निजननं लघ्वेतद्दग्निशोधनम् ॥ ४६ ॥ पा
 र्श्वरूपी न साध्मानहिकानिलकफापहम् ॥ तत्पादहीनं वा
 तघ्नमर्द्धहीनञ्च पित्तजितम् ॥ ४७ ॥ त्रिं पादहीनं श्लेष्मघ्नं संग्रा
 ह्यग्निप्रदं लघुम् ॥ निहंति श्लेष्मसंघातं मारुतञ्चापि कर्षति ॥
 ४८ ॥ अजीर्णं जरयत्याशु पीतमुष्णोदकं निशि ॥ पादावशे
 षं सलिलं ग्रीष्मेशरदिशस्यते ॥ ४९ ॥ हेमं तेशिशिरे वर्षां स्व
 र्द्धहीनमथाऽपि च ॥ सूतशीतं सदापथ्यं लघुनीरन्त्रिदोषनु
 त् ॥ ५० ॥ तच्च पर्युषितं निघ्नमस्लीभूतन्त्रिदोषकृतम् ॥ दिवा सू
 तं पयोसत्रौ गुरुतामधिगच्छति ॥ ५१ ॥ रात्रौ सूतन्त्रिवापीतं त
 थादोषकरं परम् ॥ इति पानीयम् ॥ दुग्धं प्रस्रवणं हीरं सौम्यं

संजीवनं पयः॥ दुग्धं वलकरं शीतं मधुरं वातपित्तजित्॥ स्निग्धं रसायनं मेध्यं जीवनं धातुवर्द्धनम्॥ चेतोरक्तगदश्वासक्षयाशोभमनुद्गुरु॥ ५३॥ बालवृद्धकृशादीनां स्त्रीसक्तानां प्रशस्यते॥ प्रायः प्राणभृतां साम्यं विशेषादोजसेहितम्॥ ५४॥ साधारणगुणाः॥ गोक्षीरं मधुरं शीतं गुरुस्निग्धं रसायनम्॥ वृंहणं स्तन्यकृद्द्वयं जीवनं वातपित्तनुत्॥ ५५॥ कृष्णगवां वरं क्षीरं श्वेतापाः श्लेष्मलद्गुरु॥ बालवत्साविवत्सानाङ्गवाङ्गीरन्ति दोषकृत्॥ ५६॥ पिण्याकाद्यशनाज्जातं क्षीरं गुरुकफापहम्॥ दुग्धनामगुणाः॥ आजद्गव्यगुणं ग्राहिविशेषादीपनं लघु॥ ५७॥ हन्ति क्षयाशोऽतीसारप्रदरास्रभ्रमज्वरान्॥ अजानामल्पकायत्वात्कटुतिक्तादिभक्षणान्॥ ५८॥ स्तोकासुषुषानाद्यायामात्पयः सर्वगहापहम्॥ अजादुग्धनाम॥ आविकं मधुरं केश्यं स्निग्धं वातकफापहम्॥ ५९॥ गुरुकासेऽनिलोद्भूतेकेवले चानिलेवरम्॥ मेषदुग्धनाम॥ माहिषं मधुरं गव्यं स्निग्धं गुरुवलप्रहम्॥ ६०॥ निद्राशुक्रकरं शीतं मलाभिष्यन्दि वह्निनुत्॥ माहिषदुग्धनाम॥ नार्यालघुपयः शीतन्दीपनं वातपित्तजित्॥ ६१॥ चक्षुःशूलाभिघातघ्नं नस्याश्रमोतनयोर्वरम्॥ नारीदुग्धनाम॥ हस्तिन्याः स्वादुवलकृतचक्षुष्यं शीतलं गुरु॥ ६२॥ हस्तिनीदुग्धनाम॥ औष्ट्रस्वादुरसं रूक्षं लवणं लघुदीपनम्॥ कृमिकुष्ठकफानाहशोथोदरहरं सरम्॥ ६३॥ उष्ट्रगंधदुग्धनामगुणाः॥ आश्वं उष्णं पयोरूक्षं वल्यं वातकफापहम्॥ लवणास्त्रलघुस्वादुसर्वमेकशफन्तथा॥ ६४॥ धारोषान्दीपनं वल्यं लघुशीतं त्रिदोषनुत्॥ सुहृत्तलितयादूर्द्धपयो भवति विक्रियां॥ तदेव द्विगुणे काले विषवद्भन्ति मानवम्॥ तस्मात्शीतगुणं तस्यात्पयस्तात्कालिकं पिवेत्॥ सुधासमं तदेव स्यात् धाराशीतं त्रिदोषकृत्॥ ६५॥ धारोषां शस्यते गव्यन्याराशीतन्तु माहिषम्॥ सूतोषा माविकं पथ्यं सतशीतमजापयः॥ ६६॥ सूतशीतञ्जयेत्सितं सूतोषां कफमारुतौ॥ अतिपक्वं गुरुस्निग्धं वृष्यं स्वलविवर्द्धनम्॥ ६७॥ आममामप्रदं क्षीरं अभिष्यंदि करद्गुरु॥ आममेव स्त्रियाः क्षी

रंपथ्यंपक्वन्तुदोषकृत॥ ६८॥ प्राभातिकंपयः प्रायोविष्टम्भि
 गुरुवंहणम्॥ रात्रौचंद्रगुणाधिक्यात् व्यायामपरिवर्जनात्॥ ६
 ९॥ प्रदोषश्चमनुद्बल्यंचतुष्यंवातपित्तहृत॥ दिवाकरकराघा
 तात् व्यायामानिलसेवनात्॥ ७०॥ विवर्णमम्लदुर्गन्धिलव
 णं ग्रंथितंपयः॥ वर्जयेदम्ललवणयोगात्कुष्ठादिदोषकृत॥
 ७१॥ संतानिकंपरंरूक्षंसृतदुग्धोपरिस्मृतम्॥ संतानिकागु
 रूःशीतावृष्यापित्तास्रवातनुत्॥ ७२॥ सप्तरात्रात्परंतीरमप्र
 सन्नन्तुमोरटम्॥ नष्टदुग्धंभवेन्मस्तुमोरटंजैज्जटोव्रवीत्॥ ७
 ३॥ तीरन्तत्कालसूतायाःपीयूषघनमुच्यते॥ पक्वंद्रधासमंती
 रंविज्ञेयादधिकूर्चिका॥ ७४॥ तक्रेणतक्रूर्चिकातयोःपिंड
 किलारकः॥ पानंविनासएवस्यात्तीरंउक्तसितान्वितः॥ ७
 ५॥ मोरटस्तुसपीयूषःकूर्चिकादधितक्रयोः॥ किलाटतीरशा
 काभ्यामेतेनिद्रामपुष्टिदाः॥ ७६॥ गुरुवःश्लेष्मलावृष्यादृया
 वाताग्निनाशिनी॥ वातलादुर्जरा रूक्षाग्राहिणीतक्रूर्चि
 का॥ ७७॥ इतिदुग्धम्॥ दधिस्त्यानंपयःसम्यक्स्त्यानमीषतु
 मंदकम्॥ तन्निष्टमम्लमत्यम्लमधुराम्लमितिस्मृतम्॥ ७८॥
 दध्युष्णंदीपनंस्निग्धंकषापानुरसङ्गुरु॥ पाकेऽम्लंग्राहिपित्ता
 स्रशोफमेदःकफप्रदम्॥ ७९॥ मूत्रकृच्छ्रेप्रतिश्यायेशीतके
 विषमेज्वरे॥ अतीसारोऽरुचौकाश्येशस्यतेवलवर्द्धनम्॥ ८०
 मंदं-त्तिदोषजननंमधुरंवातपित्तजित॥ अम्लंपित्तास्रकफकृ
 दत्यम्लंरक्तपित्तदम्॥ ८१॥ मधुराम्लंगुणैर्मिश्रैर्दधिपूर्व्ववदा
 दिशेत्॥ गव्यंदध्युत्तमंवत्यंपाकेस्वादुरुचिप्रदम्॥ ८२॥ पवि
 त्रंदीपनंस्निग्धंपुष्टिकृत्यवनापहम्॥ आजंदध्युत्तमंग्राहिल
 घुदोषत्रयापहम्॥ ८३॥ शस्यतेश्वासकासारःक्षयकाश्ये
 बुदीपनम्॥ आविकंदधिपुन्नामकफवातप्रकोपणम्॥ ८४
 ॥ अभिष्यन्दिरसंपाकेस्वादुप्रायेणदोषलम्॥ माहिवंदधिसु
 स्निग्धंश्लेष्मलंवातपित्तनुत्॥ ८५॥ वृष्यंविपाकेमधुरंगुर
 क्तप्रदूषणम्॥ नार्यादधित्रिदोषघ्नंचतुष्यंतर्पणंगुरु॥ ८६
 ॥ वल्यंविपाकमधुरंस्निग्धंवहिकरंपरम्॥ हस्तिन्यादधिवी
 र्योष्णंकटुपाकेऽग्निनाशनम्॥ ८७॥ कषापानुरसंवचौवर्द्ध

नंकफवातजित् ॥ औष्ट्रविपाके कटुकं भेदिता रास्लकंदधि ॥
॥ ८८ ॥ निहन्सु दरकुष्ठीः शूलबंधानिलकृमीन् ॥ अश्वादेक
शफं रूतं दध्याभिष्यन्दि दोषलम् ॥ ८९ ॥ दीपनं स्वादुचक्षुष्यं
वातकृत्कफमूत्रनुत् ॥ सर्वेषु दधिषु श्रेष्ठं गव्यमेव गुणा वहम् ॥
॥ ९० ॥ गालितं दधिसुस्निग्धं वातघ्नं श्लेष्मलंगुरू ॥ वलपुष्टिक
रं रूच्यं मधुरं नातिपित्तकृत् ॥ ९१ ॥ सूतहीरमवं रूच्यं दधिस्नि
ग्धं गुणोत्तमम् ॥ पित्तानिलापहं सर्वधात्वग्निवलवर्द्धनम् ॥
९२ ॥ असारं दधिसंग्राहिकषायं वातलं लघु ॥ विष्टम्भिदीपनं
रूच्यं ग्रहणीरोगनाशनम् ॥ ९३ ॥ सशर्करं दधि श्रेष्ठं तृष्णापि
त्तासदाहनुत् ॥ सगुडं वातनुद्वृष्यं वृंहणं तर्पणं गुरू ॥ ९४ ॥ व
संतेशरदिग्रीष्मे दधिप्रायेण निन्दितम् ॥ हेमंते शिशिरे शस्तं व
र्षासु च गुणा वहम् ॥ ९५ ॥ शस्यते दधिनो रात्रौ शस्तञ्चासु घृ
तान्वितम् ॥ दध्युत्तरो दधिलेहो दध्युग्रः कटुकः सरः ॥ ९६ ॥ द
ध्नः सरो गुरूर्वृष्यो वातवह्निप्रणाशनः ॥ वस्तेर्विशोधनश्चास्त्रः
पित्तश्लेष्मविवर्द्धनः ॥ ९७ ॥ मस्तुक्लमहरं वल्यं लघुभक्ताभिला
षकृत् ॥ श्रोतोविशोधनं ह्लादिकफतृष्णानिलापहम् ॥ ९८ ॥
अवृष्यं श्रीणनं शीघ्रं भिनत्ति मलसंग्रहम् ॥ दधिनाम ॥ दण्डा
हतं कालपेयं गोरसश्च विलोडितम् ॥ ९९ ॥ सरसं निर्जलं घो
लं मथितं रसवर्जितम् ॥ समोदकं श्वेतमथमुदश्वित्वर्द्धवारि
कम् ॥ १०० ॥ पादोदकं भवेत्तक्रमर्द्धोऽन्ये वभाषिरे ॥ तक्रं
ग्राहिकषायाम्लं मधुरं दीपनं लघु ॥ १ ॥ वीर्योष्णं बलदं रूतं
श्रीणनं वातनाशनम् ॥ हंति शोथगरच्छूर्दिप्रसेकविषमज्वरा
न् ॥ पांडुमेदोग्रहाण्यशौमूत्रग्रहभगंदरान् ॥ मेहं गुल्ममतीसा
रं शूलप्रीहकफकृमीन् ॥ ३ ॥ श्वित्रकोष्ठकफव्यापिकुष्ठतृष्णो
दरापचीः ॥ तक्रं निराघेशरदिदौर्वल्येभ्रममूर्च्छयोः ॥ ४ ॥ पि
त्तास्रमदशोफेषुकदाचिन्नप्रशस्यते ॥ शीतकाले ग्रहाण्यशः क
फवातामयेषु च ॥ ५ ॥ श्रोतोनिरोधे मंदाग्नौ तक्रमेवा मृतोपम
म् ॥ तक्रं तु मधुरं सर्वश्लेष्मलं वातपित्तनुत् ॥ ६ ॥ अम्लं वातहरं
तक्रं रक्तपित्तप्रकोपनम् ॥ वातेऽम्लं सैधवोपेतं स्वादुपित्ते सश
र्करम् ॥ ७ ॥ पिवेत्तक्रं कफेरूतं व्योषत्तारसमन्वितम् ॥ समुद्ध

तं घृतं तक्रं पथ्यं लघु विशेषतः ॥ ८ ॥ स्तोकोद्धृतं घृतं तस्माद् वृष्यं
 गुरुकफापहम् ॥ अनुद्धृतं घृतं शीतं गुरुपुष्टिकफप्रदम् ॥ ९ ॥
 यान्युक्तानि दधीन्यष्टौ तद्गुणं तक्रमादिशेत् ॥ सरसं निर्जलं घोलं
 मथितं रसवर्जितम् ॥ १० ॥ दधिवह्नौ लमथिते किञ्चिज्जुलघुनी
 रतः ॥ मण्डस्तक्रालघुस्तक्रकूर्चिकादधिसम्भवः ॥ ११ ॥ इतित
 क्रवर्गः ॥ हैयङ्गवीनं सरजं नवनीतं तु मंथनम् ॥ नवनीतं लघुग्रा
 हि सद्यस्कं स्वादुशीतलम् ॥ १२ ॥ मध्यमीषत्कषायाम्लं वृष्यं पित्ता
 निलापहम् ॥ अविदाह्यग्निकृन्नेन्यङ्गयाशो ब्रणकासजित् ॥ १
 ३ ॥ नवनीतं चिरोद्धृतं गुरुमेदः कफप्रदम् ॥ शोथघ्नं वलकृद् वृष्यं
 विशेषाद् मृतं शिशोः ॥ १४ ॥ क्षीरोत्थं तदतिस्निग्धं चक्षुष्यं रक्तपि
 त्तजित् ॥ वृष्यं वलकरं ग्राहिमधुरं शीतलं परम् ॥ १६ ॥ इति नवनी
 तवर्गः ॥ घृतं माज्यं हविः सर्पिराधारममृताह्वयम् ॥ घृतं रसायनं
 स्वादुचक्षुष्यं गुरुदीपनम् ॥ १७ ॥ शीतवीर्यं विषालत्मीवात
 पित्तानिलापहम् ॥ अत्यभिष्यंदि कांत्यो जस्तेजोलावण्यबुद्धिकृ
 त् ॥ १८ ॥ उदावर्त्तज्वरोन्माद् शूलानाह ब्रणान्जयेत् ॥ स्निग्धं
 कफप्रदं रूक्षं क्षयवीसर्पेरक्तजित् ॥ १९ ॥ स्वयं क्षतहरं प्रायः श
 स्यते बालवृद्धयोः ॥ घृतं क्षीरं भवग्राहि शीतलं नेत्ररोगजित् ॥
 २० ॥ निहंति पित्तदाहास्रमदमूर्च्छाभ्रमानिलान् ॥ पुराणं कटु
 कं पाके सर्पिर्दोषत्रयापहम् ॥ २१ ॥ श्रोत्रनेत्रशिरःशूलकुष्ठाप
 स्मारशोथजित् ॥ योनिरोगज्वरश्वासकुष्ठाशो गुल्मपीनसान्
 ॥ २२ ॥ निहंति दीपनं वस्तिनस्य पूतिप्रशस्यते ॥ घृतमंडोऽपि
 घृतवद्गुणौ स्तीक्ष्णौ लघुः सरः ॥ २३ ॥ दशवर्षात्परं सर्पिः कौ
 म्भमित्यभिधीयते ॥ रक्षोघ्नं लघुतस्मान्जुगुणैः श्रेष्ठं महावृत
 म् ॥ २४ ॥ घृतस्य गुणदोषौ तु क्षीरतुल्यौ समादिशेत् ॥ सर्वेषु
 गुणकृतगव्यमाविकं निंदितं पुनः ॥ २५ ॥ इति घृतम् ॥ तैलमु
 षां गुरुस्थैर्यं वलवर्णकरं सरम् ॥ वृष्यं विकाशिविशदं मधु
 रं रसपाकयोः ॥ २६ ॥ सोषां कषायानुरसं तिक्तं श्लेष्मानिलाप
 हम् ॥ विपाके मधुरं तीक्ष्णं बृंहणं रक्तपित्तनुत् ॥ २७ ॥ श्लेष्मलं
 कटुविण्मूत्रत्वक्गर्भाशयशोधनम् ॥ दीपनं मतिदं केश्यं व्या
 यामब्रणमेहनुत् ॥ २८ ॥ श्रोत्रयोनिशिरःशूलनेत्ररोगविना

शनम् ॥ मथिता च्युतविच्छिन्नमग्न्यालविषादिषु ॥ २६ ॥ तृतेऽग्निद
 ग्धेतत्पथ्यंपानाम्यद्गादिभिः सदा ॥ घृतमद्वात्परंपकं हीनवीर्य्यं प्रजा
 यतो ३० ॥ तैलपक्वमपकं वा विरस्यापि गुणाधिकम् ॥ तैलनामगुणाः ॥ ए
 रण्डतैलं मधुरमुष्णं दीपनशोधनम् ॥ ३१ ॥ वृष्यन्वच्यं वयःस्थ्यापि मे
 धाकांतिवलप्रदम् ॥ कषायानुरसंमूह्यं योनिशुक्रविशोधनम् ॥ ३२
 हंति वातोदरानाहगुल्माष्ठीलाकटिग्रहान् ॥ वातशोणितश्लादि
 व्रणशोथामविद्रधीन् ॥ ३३ ॥ एरण्डतैलम् ॥ पृथ्वीकामूलजीमूता
 दंतीकवचशिगुजम् ॥ निम्बातसीकरञ्जार्कहस्तिकर्णेद्गुहीभवम्
 ॥ ३४ ॥ शङ्खिनीनिम्बकंतैलंतैलं ज्योतिष्मतीकृतम् ॥ कुसुम्भसर्वषो
 डूतंतैलंसौवर्चलन्तथा ॥ ३५ ॥ विपाके कटुकं तीक्ष्णमुष्णं तिक्तं रसं
 लघुं ॥ हंति कुष्ठामयं श्लेष्ममेहमूर्च्छामपकृमीन् ॥ ३६ ॥ कटुतैल
 नाम ॥ निम्बतैलं जयेत्कुष्ठं व्रणश्लेष्मज्वरकृमीन् ॥ निंबतैलम् ॥ अ
 तसीतैलमाग्नेयं स्निग्धोष्णं कफपित्तनुत् ॥ कटुपाकमचक्षुष्यं वल्यं
 वातहरं गुरुं ॥ ३७ ॥ अतसीतैलम् ॥ सार्षपं कृमिनुतैलं कुष्ठकण्डू
 हरं लघुं ॥ पित्तास्रदूषणं हंति मेहकर्णशिरोगदान् ॥ सार्षपतैलम्
 ॥ कौसुम्भकटुकंतैलमचक्षुष्यं वलप्रदम् ॥ केवलानिलनुतीक्ष्णं
 विदाह्युष्णं द्विदोषकृतं ॥ ४० ॥ कुसुम्भतैलम् ॥ ज्योतिष्मतीमवं
 तैलपित्तलं स्मृतिवृद्धिदम् ॥ ४१ ॥ ज्योतिष्मतीतैलम् ॥ अक्षोति
 काहिमुक्तात्तनारिकेलमवं हरेत् ॥ तैलं पित्तानिलं केश्यं गुरुश्ले
 षकरं हिमम् ॥ ४२ ॥ नारिकेलतैलम् ॥ शिंशपागुरुगण्डीररसा
 लामरदारुजम् ॥ तैलं कषायं कटुकं तिक्तं दुष्टव्रणपहम् ॥ ४३ ॥
 वातरक्तविषश्लेष्मकण्डूकुष्ठानिलान्जयेत् ॥ ४४ ॥ शिंशपातै
 लम् ॥ भस्त्रातकंतौवरकं वीर्य्येषां स्वादुतिक्तकम् ॥ कुष्ठोर्द्धाधस्ति
 दोषास्रमेदोमेहकृमीन्हरेत् ॥ ४५ ॥ भस्त्रातकतैलम् ॥ तैलं पा
 लाशमधुकपाटलाफलसंभवम् ॥ कषायं मधुरं दाहपित्तश्लेष्म
 गदान् हरेत् ॥ ४६ ॥ इति पालाशमधुकपाटलतैलानि ॥ कूष्मांड
 त्रपुसैर्वा रूतुं वीकालिङ्गतिक्तकैः ॥ कृतं प्रियालजीवंतीश्लेष्मां
 तकभवन्तथा ॥ ४७ ॥ तैलं गुरुस्वादुपाकं शीतं मूत्रप्रवर्तकम् ॥
 अदीपनमभिष्यंदिकफदं वातपित्तजित् ॥ त्रपुस्यादितैलम् ॥ ए
 कैषजं हिमंतैलं पित्तघ्नं श्लेष्मवातकृतं ॥ एकैषिजम् ॥ यवतिक्तं

इवतैलमीषतृत्तिकं रसायनम् ॥ ४७ ॥ दीपनं लेखनं मेध्यं पथ्यं दोष
 त्रयापहम् ॥ यवतिक्तोद्भवम् ॥ आम्रतैलमनातिकं मधुरं नातिपित्त
 कृत् ॥ कफवातहरं रूक्षं सुगंधिविशदं परम् ॥ ४८ ॥ आम्रतैलम् ॥
 स्यावरावातशमनास्त्रेहप्रोक्तास्तुतैलवत् ॥ गौणमेतेषुतैलत्वं वल
 वर्णकरंपुनः ॥ ४९ ॥ मेदोमज्जावसात्तेषाग्राम्यानूपौदकोद्भवा ॥
 गुरवोमधुराश्रोषणाः समीरणविनाशनाः ॥ ५० ॥ जाङ्गलैकशफा
 दीनांसक्रव्यानांकषायकाः ॥ लघवः शीतलात्तेषारक्तपित्तनिव
 र्हेणाः ॥ ५१ ॥ प्रतुदाकिष्किरादीनां ज्ञातव्याः कफकृन्तनाः ॥ घृत
 तैलवसामेदोमज्जानोवातनाशनाः ॥ ५२ ॥ यथोत्तरं परिज्ञेयावि
 पाकेस्वादवः परम् ॥ इतितैलम् ॥ मद्यंहालासुराशुण्डामदिरावरु
 णात्मजा ॥ सुरागंधोत्तमाकल्यादेवसृष्टाचवारुणी ॥ ५३ ॥ मद्यं
 पित्तकरंप्रायः सरोचनदीपनम् ॥ विदाहिसृष्टविण्मूत्रं तीक्ष्णं वा
 तकफापहम् ॥ ५४ ॥ विधिना न्नयुतं पीतं तस्माद्मृतसन्निभम् ॥
 अन्यथा कुरुते रोगानतिपीतं विषोपमम् ॥ ५५ ॥ शक्तोत्थमविदाहि
 त्वाद्भक्तपित्तेषु शस्यते ॥ बलपुष्टिकरं मद्यं रक्ताशोहारिदीपनम्
 ॥ ५६ ॥ माध्वीकल्यगुणा किंचित्खर्जूरमनिलप्रदम् ॥ तदेववि
 शदं रूक्षं श्लेष्मघ्नं कर्षणं लघु ॥ ५७ ॥ शालिषष्टिकपिष्टादिकृतं
 मद्यं सुरामतम् ॥ सुरागुर्वीबलस्तन्यपुष्टिमेदः कफप्रदा ॥ ५८ ॥
 प्राहिणीशोथगुल्माशो ग्रहणीमूत्रकृच्छ्रनुत् ॥ पुनर्नवाशालिपि
 ष्टैर्विहितावारुणीमता ॥ ५९ ॥ सुरावहारुणीलघ्वीपीनसाध्या
 नशूलनुत् ॥ प्रसन्नास्यात्सुरामण्डस्तस्मात्कादम्बरीघना ॥ ६० ॥
 जङ्गलस्तदधः प्रोक्तो जङ्गलान्मेदकोघनः ॥ पक्वशोजङ्गलः सारः
 सुरावीजं तुकिणवकम् ॥ ६१ ॥ प्रसन्नानां हगुल्मार्शश्छूर्द्यरोचक
 वातजित् ॥ दीपन्याध्यानहृत्कुत्तितोदशूलप्रणाशिनी ॥ ६२ ॥
 कादम्बरीगुरुर्व्यादीपनीवातकृत्सरा ॥ जङ्गलः कफनुद्ग्राही
 शोफार्शो ग्रहणीज्वरः ॥ ६३ ॥ मेदकोमधुरो बल्यस्तम्भनः शी
 तलो गुरुः ॥ पक्वशो हृतसारत्वात् विष्टम्भीवातवर्द्धनः ॥ ६४ ॥ कि
 ण्वकं वातशमनमहद्यं दुर्जरं गुरु ॥ आत्तिकी सासुरायास्यादस
 त्वक् शालितण्डुलैः ॥ ६५ ॥ आत्तिकी पांडुशोफार्शः पितास्रक
 फकुष्ठनुत् ॥ किञ्चिद्वातकरारूक्षादीपनीरोचनीलघुः ॥ ६६ ॥ य

वपिष्टं कृतं मद्यं प्रोक्तं यवसुराचसा ॥ काकोलिकी हलीजेयामैरेयो
 धान्यजासवः ॥ ६७ ॥ आसवश्चसुरायाश्च हयोरप्येकभाजनम् ॥
 साधनंतद्विजानीयान्नैरेयमुभयात्मकं ॥ क्वचिनुधातुकीपुष्पंगु
 उधान्यासुसाधितम् ॥ ६८ ॥ गुर्वीयवसुरारूक्षास्याद्विष्टम्भत्रिदो
 षकृतं ॥ काकोली वृंहणी वृष्यादृष्टिमांघ्रप्रदा गुरुः ॥ मैरेपं वृंहणं
 वृष्पंगुरुसंतर्पणं सरम् ॥ ६९ ॥ मद्यं सर्वरसं जातं मधूलकमुदीर्य
 ते ॥ मधूलकं गुरुस्वादुस्निग्धं शुक्रकफप्रदम् ॥ शर्करो दीपनः स्वा
 दुःपाचनो रोचनो लघुः ॥ ७० ॥ स्त्रीविलासकरौ वातशोषवस्तिवि
 कारनुत् ॥ मध्वासबोलघूरूक्षः कुष्ठमेहविषापहः ॥ गौडोऽग्निव
 ह्नो वर्णवलकृतर्पणः कटुः ॥ ७१ ॥ तिक्तको वृंहणः स्वादुः सृष्टवि
 ण्मूत्रमारुतः ॥ इक्षोः पकरसः पक्वः सीधुः पकरसः स्मृतः ॥ आसैः स
 एवविहितो बुधैः शीतरसो मृतः ॥ ७२ ॥ सीधुः पकरसः श्रेष्ठः स्वरग्नि
 बलवर्णकृतं ॥ वातपित्तकरो हृद्यः स्नेहो रोचनो जयेत् ॥ विबंधमे
 हशोफार्शः शोफोदरकफामयान् ॥ ७३ ॥ तस्मादत्यगुणः शीतः र
 सः संलेखनः स्मृतः ॥ जाम्बवः क्षौद्रसंभूतः जम्बूरसगुडोद्भवः ॥ जा
 म्बवो वृद्धनिस्पंदः कषायोऽनिलकोपनः ॥ ७४ ॥ अरिषासवसी
 धूनां गुणान्कर्माणि चादिशेत् ॥ बुद्ध्या यथास्वसंस्कारमवेत्यकु
 शलोभिषक् ॥ सान्द्रविदाहिदुर्गन्धिविरसंकृमिसङ्कुलम् ॥ ७५ ॥
 अहद्यंतरुणं रूक्षं उष्णं दुर्भोजने स्थितम् ॥ अल्योषधंपर्व्युषित
 मत्यर्थं पिच्छलञ्चयत् ॥ कफप्रकोपितमद्यं दुर्जरञ्च विशेषतः
 ॥ ७६ ॥ पित्तप्रकोपिवहुलं तीक्ष्णमुष्णं विदाहि च ॥ अहद्यं पेश
 लंपूतिकृमिलं विरसंगुरु ॥ तथाप्युषितं वापि विंद्यादनिलको
 पनम् ॥ ७७ ॥ सर्वदोषैरुपेतन्तु सर्वदोषप्रकोपनम् ॥ चिरस्थि
 तं जातरसं दीपनं कफवातजित् ॥ रुच्यं प्रसन्नं सुरभिमेधं सेव्यं
 महाहवम् ॥ ७८ ॥ तस्मान्नेकप्रकारस्य मद्यस्य रसवीर्य्यनात् ॥
 ससौत्मादौषणावात्वाहिकाशित्वात्त्ववह्निनुत् ॥ समेत्यहृद
 यं प्राप्य धमनी रूर्जुमागधाः ॥ ७९ ॥ वित्तुभ्येन्द्रियचेतांसिमदं
 त्याशुवीर्य्यतः ॥ चिरेण श्लेष्मके पुंसि पातनो जायते मदः ॥ अचि
 राद्वातिके दृष्टः पैत्तिके शीघ्रमेव च ॥ ८० ॥ नवं मद्यमभिष्यंदित्रि
 दोषजनकं सरम् ॥ अरिष्टं वृंहणं दाहिदुर्गन्धिविशदंगुरु ॥ जीर्णं

तदेवरोचिषाकृमिश्लेषानिलापहम् ॥ ८१ ॥ हृद्यं मुगंधिसुग
 णं लघुश्रोतोविशोधनम् ॥ सात्विकं गीतहास्यादिराजसंसाह
 सादिकम् ॥ तामसेनिद्यकर्माणिनिद्रादिकुरुतेतदा ॥ ८२ ॥ शुक्रं
 कफघ्नं तीक्ष्णोष्णं लघुरोचनपाचनम् ॥ पांडुकृमिहरं रूतं भेद
 नरक्तपित्तकृतम् ॥ गौडादिरसयुक्तानिमयेषूक्तानियानिच ॥ ८३ ॥
 पथापूर्वेगुरुतरानभिस्यंदि - कारिणः ॥ स्यात्काञ्जिकंतुसौ
 वीरमारनालंतुदोषकृतम् ॥ ८४ ॥ काञ्जिकं शिशिरस्पर्शपाचनं रो
 चनं लघुम् ॥ तुषोदकंपवैरामंसतुषैः सकलैः कृतम् ॥ ८५ ॥ सौवीर
 कंकृतन्वामैः पक्वैर्वानिस्तुषैर्यवैः ॥ सर्वैरसैरसान्मं स्यात्सौ
 वीरकमितिक्वचित् ॥ ८६ ॥ तुषाम्बुदीपनं हृद्यं पांडुकृमिगदापह
 म् ॥ सौवीरकं ग्रहण्यशोनाशनं भेदिदीपनम् ॥ धान्याम्लधान्य
 योनित्वात्श्रीणनं लघुदीपनम् ॥ स्पर्शदाहकरंपानात्पाचनं श्ले
 षनाशनम् ॥ ८८ ॥ गंडुषान्मुखवैरस्यदौर्गंधकफकृतनम् ॥
 मद्यभेदः ॥ मूत्रंगोनागमहिषीहयाजाविखरौषुजम् ॥ नराणां
 च भवेत्सर्वपाचनं दीपनं लघुम् ॥ ८९ ॥ लवणानुरसंतिक्तं रूतं श्रो
 तोविशोधनम् ॥ पित्तलंकटुकं हृद्यं स्मेदिवातानुलोमतः ॥ ९० ॥
 निहंति वातगुल्मार्शः शोफोदरकफकृमीन् ॥ कुष्ठपाण्डुगरा
 नाहविषशूलारुचिस्तथा ॥ ९१ ॥ गोमूत्रनेषु सर्वेषु मूत्रयोगे प्र
 शस्यते ॥ हस्तिमूत्रं विषार्शोघ्नं कुष्ठगुल्मकृमीन्जयेत् ॥ ९२ ॥ मा
 हिषं शोफगुल्मार्शः पांडुमेहेषु योजयेत् ॥ इति गोहस्तिमहिषमूत्र
 नामगुणाः ॥ अश्वभेदिविशेषेण कफदद्रुक्रिमीन्हरेत् ॥ ९३ ॥
 अश्वमूत्रनाम ॥ आजडुल्मविषश्वासकामलापाण्डुदोषजित्
 अजामूत्रनाम ॥ आविकं शोफकुष्ठार्शोमेहवर्चोग्रहापहम् ॥
 आविकमूत्रनाम ॥ गर्दभं ग्रहणीमेहकुष्ठोन्मादकृमीन्जयेत्
 गर्दभमूत्रनाम ॥ औष्टुमुन्मादशोफार्शः कृमिशूलोदरापहम्
 ॥ ९५ ॥ उष्टुमूत्रनाम ॥ नरमूत्रं संहंतिसेवितं सुरसायनम् ॥ नर
 मूत्रनाम ॥ गोऽजाविमहिषीणां च स्त्रीणां मूत्रं प्रशस्यते ॥ ९६ ॥
 खरोष्ट्रेभनराखानां पुंसां मूत्रं हितं मतम् ॥ इति श्रीमदनपालवि
 रचिते मदनविनोदे निघण्टोपानीयनामविशेषवर्गोऽष्टमः ॥ ८
 ॥ मृद्भक्षितानेन रुषेतिवक्त्रे प्रसारिते वीक्ष्यततो जगंति ॥ सवि

स्मयंसादरमीत्यमाणं यशोदयानंद सुतं नमामि ॥ १ ॥ इत्तुर्महारसो
 वेणुर्निःसृतो गुडपत्रकः ॥ तृणराजो मधुतृणो गण्डीरी मृतपुष्पकः
 ॥ २ ॥ ह्रस्वमूलो लोहितेक्षुः पौण्ड्रिकः पौण्ड्रकोऽपरः ॥ रसालः सुकुमा
 रोऽपिकृष्णो तुर्भीरुको मतः ॥ ३ ॥ इत्तुः स्वादुर्गुरुः शीतो वृष्यः स्निग्धो
 बलप्रदः ॥ जीवनो वातपित्तघ्नः कुर्यान्मूत्रकफरुमीन ॥ ४ ॥ समू
 ले मधुरोऽत्यर्थं मध्ये मधुर एव च ॥ अग्रग्रंथिषु विज्ञेयोलवणो मूत्र
 लक्ष्णम् ॥ ५ ॥ लोहितेक्षुर्गुरुः शीतो राहपित्तस्रक्कृन्तु ॥ पौण्ड्रकः
 शीतलः स्निग्धो वृंहणः कफरुत्सरः ॥ ६ ॥ कृष्णेक्षुस्तदुणो वंशः
 तारः किञ्चित्तु तत्समः ॥ वंशवच्छतपोरोपिकिञ्चिदुष्णः समीरजि
 त् ॥ ७ ॥ कांता रतापसौ तद्वत् काष्ठेक्षुर्वातलोहिमः ॥ कासकारो गु
 रुः शीतो रक्तपित्तक्षयापहः ॥ ८ ॥ सूचीपत्रो नीलपरोत्रैपालो दीर्घपत्र
 कः ॥ वातलः कफपित्तघ्नः सकषायोऽतिराहिनः ॥ ९ ॥ इत्तुमेदाः ॥ इ
 तनिष्पीडितस्तेषां रसः पित्तस्रनाशनः ॥ शर्करासमवीर्यस्यादवि
 दाहीकफप्रदः ॥ १० ॥ गुरुर्विदाहीविष्टम्भीयात्रिकस्तु प्रकीर्तितः ॥
 इत्तुरसगुणः ॥ सितामत्स्यण्डिका पल्लीममाण्डीवलकस्तथा ॥
 ११ ॥ अन्याविषपलोद्गंधाशियुका कृत्तिका मला ॥ खण्डमन्यत्
 खंडसितामाधवीमधु शर्करा ॥ १२ ॥ यवासशर्कराऽन्यासायवास
 कायसम्भवा ॥ अन्यापुष्पसिताप्रोक्तापुष्पसंस्मृतशर्करा ॥ १३ ॥
 फणितं तुद्रगुडको गुडस्त्रिस्तुरसोद्भवः ॥ मत्स्याण्डीग्राहिणीव
 ल्यागुरुः पित्तानिलापहा ॥ १४ ॥ पोटरी ॥ सितोपलासहागुर्वीवा
 तपित्तहराहिमा ॥ मिसिरी ॥ खण्डमप्येवमुद्दिष्टं रुच्यं पुष्टिवलप्र
 दम् ॥ १५ ॥ खण्ड ॥ माधवी शर्करारूक्षाकफपित्तहरागुरुः ॥ मधु
 शर्करा ॥ यवासशर्करा शीता वातलाकफपित्तजित् ॥ १६ ॥ यवा
 सशर्करा ॥ सितपुष्पसिताहृद्यारक्तपित्तहरागुरुः ॥ पुष्पवाशितश
 र्करा ॥ फणितं गुर्वभिष्यंदिदोषलं मूत्रशोधनम् ॥ १७ ॥ रावा ॥ मधू
 कं फणितं वस्तिदूषणं वातपित्तलम् ॥ मधूकरवा ॥ गुडः क्षारो गुरुः
 स्वादुर्वातपित्तान्निक्त्सरः ॥ १८ ॥ वल्यः कृमिश्लेष्मकरो मूत्ररक्त
 विशोधनः ॥ जीर्णो हृद्यो लघुः पथ्यो नाभिष्यन्ध्याग्निपुष्टिकृत् ॥ १९
 ॥ गुड ॥ इत्तोर्विकाराविमला यथा कुर्युर्गुणास्तथा ॥ तृड् राहमू
 च्छापित्तस्रक्विषमेहराहिमा ॥ २० ॥ गुरवो मधुरावल्याः स्नि

आवातहराः सराः ॥ इतुवर्गः ॥ मधुपुष्पासवः पुष्परसेमात्तिकमी
 रितम् ॥ २१ ॥ मात्तिकं पैत्तिकं त्रौद्रं भामरं मधुविस्तरात् ॥ मात्तिकं
 तैलसंकाशं पैत्तिकं घृतसन्निभम् ॥ २२ ॥ त्रौद्रं कपिलवर्णं स्यात्
 भामरं स्फटिकोपमम् ॥ मधुशीतलघुस्वादुरूतं ग्राहिविलेखन
 म् ॥ २३ ॥ चतुष्पदीपनं स्वर्णव्रणशोधनरोपणम् ॥ वण्यमेधाकरं
 वृष्णं विशदं रोचनं जयेत् ॥ २४ ॥ कुष्ठार्शः कासपित्तासक्कफमेह
 क्रमकृमीन् ॥ मदतृष्णावमिश्वासहिकातीसारहृद्ग्रहान् ॥ २५ ॥
 दाहहततृष्यास्त्रुणोगवाह्यल्यवातलम् ॥ मधुः ॥ मात्तिकं मधु
 पुष्पेष्टनेत्रामयहरं लघु ॥ पैत्तिकं मधुरूतोष्णां पित्ताहास्रवा
 तकृतम् ॥ २६ ॥ त्रौद्रं मात्तिकमप्येवं विशेषान्नेहनाशनम् ॥ भामरं
 रक्तपित्तघ्नं मूत्रनाशकं रंगुरु ॥ २७ ॥ नवीनं मध्वभिस्त्रिंशद्विंशत्यं
 श्लेष्महरं सरम् ॥ पुराणं ग्राहितद्रुतं सेदो घ्नन्तिलेखनम् ॥ २८ ॥
 विषादिपुष्टपुष्पेभ्यः सविषामात्तिकादयः ॥ मधुचिन्वन्नितस्मा
 त्तत्स्वभावात्सविषं स्मृतम् ॥ २९ ॥ तस्मादग्न्यात्पात्तप्रंतदुक्तं
 हंतिमानवम् ॥ उष्णो काले च देशे च द्रव्यैरुक्तैश्च योजितम् ॥ ३० ॥
 निरूहे रूढं नेतजसैः तदुक्तं न निवार्यते ॥ तस्मात्पाकमलमैव त
 पोस्तद्विनिवर्तते ॥ ३१ ॥ आमामयेजलेनापितद्रूढेन विरुध्यते ॥
 मधुगुणः ॥ मदनं मधुजंसिकृथं मधुच्छिष्टं मधूलितम् ॥ ३२ ॥ म
 दनं मृदु सुस्निग्धं मूत्रघ्नं व्रणरोपणम् ॥ भग्नसंधानकृद्घ्नानकुष्ठ
 वीसर्पं रक्तजितम् ॥ ३३ ॥ यो राज्ञां मुखतिलकः कटारमत्स्नेन श्री
 मदननृपेण निर्मितेऽत्र ग्रंथेऽभून्मदनविनोदनान्निपूर्णावर्गो
 ऽयं मधुररसैरित्तुकादिः ॥ इति मधुरवर्गो नवमः ॥ ६ ॥ अजन्ममृ
 त्युवहुजन्ममृत्युतमालभासं विशदप्रकाशम् ॥ मुक्तिप्रदो वंधं मु
 लूखलेन त्रैलोक्यतातं शिशुमाश्रयामि ॥ १ ॥ शालयोरक्तशाला
 याः व्रीहयः षष्टिकादयः ॥ मुद्गादि वैदलं शैलं कद्रुआदितृणधाय
 कम् ॥ २ ॥ तुद्रधान्यद्रुधान्यनुशूकधान्यं यवादि कम् ॥ रक्तशालि
 लोहितः स्यात्गरुडः शकुनीहतः ॥ ३ ॥ सुगंधिको महाशालिः कल
 मलुकलामकः ॥ रक्तशालिर्दीर्घशूकः पुण्ड्रयो महिषमस्तकः ॥ ४
 ॥ पूर्णचंद्रो महाशालिः पुंडरीकः प्रमादकः ॥ पुष्पाण्डकः शीतभी
 रुः काञ्चनः शकुनीहतः ॥ ५ ॥ पांडुगौरः शारिवाख्यो रोध्रपुष्पः सु

गंधकः॥ हायनोदीर्घलातश्च महादूषकदूषकौ॥६॥ शालयोमधु
 राःस्निग्धावल्याकद्वपवर्चसः॥पित्तघ्नानिलकफामूत्रलालघ
 वोहिमाः॥७॥ रक्तशालिर्वरस्तेषां वल्यो वरायस्त्रिदोषजित्॥ चतु
 ष्योमूत्रलःस्वर्गशुक्रलस्तृज्वरापहः॥८॥ विषत्रणहरःकिञ्चित
 स्मादत्यगुणाःपरे॥ महाशालिर्वृष्यो वल्यो रक्तशालिगुणैःसमः॥
 ९॥ काम्यैकःपीतआमोदोलघुर्वृष्यो मुकुंदकः॥ महाषष्टिककेदा
 रंपुष्पाङ्कुरवकादयः॥१०॥ षष्टिकामधुरशीतालघवोवर्द्धवर्च
 सः॥ वातपित्तप्रशमनाःशालीनांसदृशागुणैः॥ षष्टिकःप्रवरस्तेषां
 लघुस्निग्धस्त्रिदोषजित्॥११॥ पाकेस्वादुर्मुद्गर्घ्राहीस्यैर्ष्यकारी
 वलप्रदः॥ रक्तशालिगुणैस्तुल्यास्तस्मादत्यगुणाःपरे॥ कृष्णात्री
 हिलुरितकःकुक्कुटाण्डकपाटलः॥१२॥ शलायुश्चराजीवात्तो
 नदीजंतुसुखादयः॥ व्रीहयोमधुराःशीताःषष्टिकानांगुणैःसमाः
 कृष्णात्रीहिर्वरस्तेषांतस्मादत्यगुणाःपरे॥१३॥ शालयोदग्धमु
 ज्जानालघुरूक्षाःकफापहाः॥ स्थूलजाःस्वादवःपित्तकफघ्नावा
 तवह्निराः॥ कैदारावातपित्तघ्नागुरवःकफशुक्रलाः॥१४॥ रौप्या
 तिरौप्यालघवोमूत्रलास्तेगुणोत्तराः॥ क्षिन्नरूढाहिमारूक्षाःपि
 त्तघ्नालघुपाकिनः॥ पुराणनेत्रमंधान्यांकौवात्स्वत्वंप्रयत्नतः॥
 १५॥ पुनर्विशोषितंसम्पग्घर्मेरूक्षंलघुस्मृतम्॥ दीपनंपाचनं
 मेध्यंवातश्लेष्महरंपरम्॥ व्रीहित्वंषष्टिकस्यापिभिन्नत्वंशीघ्रपा
 तंकः॥१६॥ इतिशाल्यादि॥ गोधूमःसुमनःक्षुद्रोमधूलीरूपशी
 तला॥ नंदीमुखोऽत्यगोधूमो लोके शीपासिकोच्यते॥ गोधूमोम
 धुरःशीतोवातपित्तहरोगुरुः॥१७॥ कफशुक्रप्रदो वल्यःस्निग्ध
 संधानकृत्सरः॥ जीवनोवृंहणो वरायःस्यन्दीरुच्योस्थिरत्वकृतम्॥
 मधूलीशीतलास्निग्धापित्तघ्नीमधुरालघुः॥१८॥ शुक्रलावृंहणी
 पथ्यातद्वलंशीमुखीमता॥ एतस्मात्स्थूलगोधूमात्क्षुद्रोहीन
 तरोगुणैः॥ गोधूमश्चम॥ यवःशुचिस्तीक्ष्णाशुकोनिशुकोऽतिप
 वोःपरः॥१९॥ यवःकषायोमधुरःशीतःपित्तकफास्त्रजित्॥ व्रणो
 धुतिलवस्यथ्योरूक्षोमेधानिवर्द्धनः॥२०॥ लेखनोवर्द्धनिस्यंदःस्व
 र्ष्योमेहतृषापहः॥ बहुवातमलःस्यैर्ष्यवर्णकारीसपिच्छलः॥२१
 ॥ अस्मादतिपवःकिञ्चिद्गुणैर्न्यूनतरःस्मृतः॥ यवनाम॥ शिम्बीमु

द्वश्वणोमाषःसतीनःसकलायकः॥ मसूरश्चक्रमङ्गल्यौमकुष्टत्रिषु
 टादयः॥ २२॥ वैदलामधुरारूक्षाःकषायाःकटुपाकिनः॥ वातलाः
 कफपित्तघ्नाःवद्मूत्रवलाहिमाः॥ २३॥ ऋतेमुद्गमसूराभ्यांभन्ये
 त्वाध्मानकारकाः॥ शिम्बाविष्टम्बिनीमेहदृष्टिघ्नावातपित्तलाः॥
 २४॥ विशदागुरवोहयारूक्षाःकटुविपाकिनः॥ सितासितादिभेदे
 नवहुधास्तेप्रकीर्तिताः॥ २५॥ दालनाम॥ मुद्गोवलाह्योमंगल्यो
 हरितःशारदोपरः॥ पीतःप्रचेतोवलाकोमाधवःपरिकीर्तितः॥ २६
 ॥ वनमुद्गस्तुवरकोराजमुद्गस्तुखंडकः॥ मुद्गोरूक्षोलघुग्राहीक
 फपित्तहरोहिमः॥ २७॥ स्वादुरत्यानिलोनेत्र्योवरणोऽप्येतद्गुणः
 स्मृतः॥ हरितःप्रवरस्तेषांतच्छाकंतिक्तमुत्तमम्॥ २८॥ मुद्ग॥ मा
 षोजीर्णकरोधारिधवलोराजमाषकः॥ माषोगुरुःस्वादुपाकःस्नि
 ग्धोवृष्योऽनिलापहः॥ २९॥ उषाःसतर्पणोवल्पःशुक्रलोवृंहणः
 परम्॥ भिन्नमूत्रकफस्तन्यमेदःपित्तकफप्रदः॥ ३०॥ गुदकीला
 र्दितश्वासपङ्क्तिशूलानिनाशयेत्॥ मूगउरद॥ राजमाषःस्वादु
 रूक्षःकषायस्तर्पणोलघुः॥ ग्राहीवातकफःस्तन्यवहुवर्चोऽरुधि
 प्रदः॥ ३१॥ राजमाषनाम॥ मसूरिका मसूलःस्यान्निष्वावोवद्व
 कःस्मृतः॥ मसूरोवातलो ग्राहीकफपित्तहरो गुरुः॥ ३२॥ वान्ति
 जिन्मधुरःपाकेकृमिकृज्ज्वरनाशनः॥ मसूरनाम॥ निष्वावोऽ
 निलपित्तास्रमूत्रस्तन्यकरःसरः॥ ३३॥ विदाह्युषाणोगुरुःश्लेष्म
 शोफकृच्छुक्रनाशनः॥ काङ्गुनी॥ वर्तुलस्तुसतीनःस्याद्दरेणुःस्व
 ल्यवर्तुलः॥ वर्तुलःशीतलो ग्राहीकफपित्तहरोलघुः॥ ३४॥ विपा
 केमधुरोरूक्षोहरेणुस्तद्गुणःस्मृतः॥ वर्तुलम्॥ कलायःखंडिकः
 प्रोक्तस्त्रिपुरःतुद्रखंडिकः॥ कलायःकफपित्तघ्नोग्राहीशीतोऽ
 तिवातलः॥ ३५॥ त्रिपुटोऽपिगुरौरेवंतच्छाकंकफपित्तजित्॥ म
 टरनाम॥ चणकोहरिमंथःस्याद्वाजिमंथश्चजीवनः॥ ३६॥ चण
 कःशीतलोरूक्षःरक्तपित्तकफापहः॥ लघुकप्रायोविष्टम्बीवातलः
 कुष्ठनाशनः॥ ३७॥ चणा॥ मसूरिकारिमसूरिर्मङ्गल्यापांडुराप
 लः॥ मसूरिर्मधुरःपाकेसंग्राहीशीतलोलघुः॥ कफपित्तास्रजि
 हूल्यःतच्छाकंलघुतिक्तकम्॥ मसूर॥ कुलत्प्यश्चक्रकश्चक्रःकुला
 लीवनजःपरः॥ अपराट्कृप्रसादाच्चचतुष्पाच्चकुलत्पिका॥ कुला

लीलोचन हिताकुम्भकारीमलापहा॥ ३९॥ कुलत्थकटुकः पाके
 कषायोरक्तपित्तजित्॥ लघुर्विदाहीवीर्योष्णः श्वासकासकफा
 निलान्॥ ४०॥ हंतिहिकाश्मरीशुक्रदृगनाहान्स्पीनसान्॥ स्वे
 दसद्ग्राहको गुल्ममेदः कृमिहरस्मरः॥ ४१॥ वन्यो विशेषतः शीतो
 नेत्रामयविषापहः॥ कुरथी॥ तिलष्युलसैलफलस्तिलपिचोऽ
 परःसितः॥ ४२॥ जातिलोवनजातः स्यादाढकीनुवरीमता॥ तिलः
 कषायोमधुरस्तिक्तकः कटुकोरसे॥ तिलो ग्राही गुरुः स्वादुःस्निग्धो
 ऽश्रकफपित्तलः॥ ४३॥ वन्यः केश्यो हिमस्पर्शस्त्वच्यो ब्रणहितः
 परम्॥ वन्योऽल्पमूत्रकृद्भुतनाशनोऽग्निमतिप्रदः॥ ४४॥ कृष्णः
 श्रेष्ठतमस्तेषु शुक्रलोमध्यमःसितः॥ अन्ये हीनतराः प्रोक्तास्तज
 रैः रक्तादयस्तिलाः॥ ४५॥ तिलः॥ तुम्बरी ग्राहिणी शीतालघुः क
 फविषास्रजित्॥ तुम्बरी॥ अतसीमसृणा नीलपुष्पचेलूतमात्त
 मा॥ ४६॥ अतसीशुक्रदृष्टिघ्नीस्निग्धावातास्रजिदुरुः॥ ४७॥
 अतसी॥ कौसुम्भं वार्द्धकी पीतमलक्तवस्तरञ्जनी॥ तद्दीजंकिर
 टीलघ्नीशुद्धपयोत्तरा तथा॥ ४८॥ कुसुम्भं वातलं कृच्छ्ररक्तपित्त
 कफापहम्॥ किरटातसी बहुदृष्टाविशेषाद्विषनाशनी॥ ४९॥
 कुसुम्भः सर्षपः कटुकः स्नेहो भूतघ्नो रक्षिताफलः॥ तर्तुभोऽन्यः
 स उद्विष्टः सिद्धार्थः श्वेतसर्षपः॥ ५०॥ राजिका वासुरी राजी सुती
 त्ताः कृष्णसर्षपः॥ सर्षपः कफवातघ्न स्तीक्ष्णोष्णो रक्तपित्तकृ
 त्॥ किञ्चिद्द्रुतोऽग्निदः कंडूकुष्ठकोष्ठक्रिमीन्हरेत्॥ ५१॥ राजि
 कास्तदुणा ज्ञेयाः तीक्ष्णाः तीव्रा विशेषतः॥ सरिशवराई॥ शणः
 प्रोक्तो मातुलानीजंतुतंतुमहाशणः॥ शणो हिमो गुरुर्ग्राही तसु
 ष्यं प्रदरास्रजित्॥ ५२॥ शणः॥ कडुश्यामाकनीवारवरकोराल
 नर्तकाः॥ वरदिका तोदपणीकोद्रवश्चमधूलिका॥ ५३॥ नंदी
 मुखी वेणुयवाप्रियंगुः कोरदूषकः॥ गवेधुकानलोनालीमुकुं
 दंवारिकादिकम्॥ ५४॥ तृणधान्यं लघुस्वादुकटुपाकिविलेख
 नम्॥ रूक्षोष्णं वद्धनिस्पंदं वातपित्तप्रकोपनम्॥ ५५॥ पीततण्डु
 लिका कडुः प्रियंगुः कर्कटीमता॥ सितकंगुस्तुमुसरीरक्तकंगुस्तु
 शोधिका॥ चीनाकः काककंगुः स्यात्श्यामाकः शणकंगुकः॥
 ५६॥ शलादयः कंगुभेदाः कोद्रवः कुरसः स्मृतः॥ कोद्रवः कोरदू

षः स्यात् उद्दालो वनकोद्रवः ॥ प्रियंगुः पित्तजिह्ववृष्यो भग्नसंधानक
 द्रुः ॥ ५७ ॥ श्यामाकः शोषणः शीतो रूतः पित्तकफापहः ॥ कोद्रवः
 शीतलो ग्राही विषपित्तकफान्जयेत् ॥ ५८ ॥ कोद्रवः ॥ नीवारः उटि
 कानाडी मुनिव्रीहिर्मुनिप्रियः ॥ नीवारः शीतलो ग्राही पित्तघ्नः कफ
 वातकृत् ॥ ५९ ॥ साउकनाम ॥ यवनालो देवधान्यजुहलिर्जुहलो
 ऽनलः ॥ यवनालः स्वादु शीतो वातलः कफपित्तजित् ॥ ६० ॥ जोढ
 री ॥ गवेधुका कर्षणी स्यात् गोजिह्वा कर्षणी मता ॥ गवेधुका कटुः
 स्वाही कार्श्यकृत् कफनाशिनी ॥ ६१ ॥ गवेधुका ॥ अपर्याप्तं व्याधि
 हतं अनार्त्तवमभूमिजम् ॥ नवंजंत्वादिभिर्जुष्टं नधान्यं गुणवन्मत
 म् ॥ ६२ ॥ धान्यं नवमभिस्यंदि गुरु स्वादु कफप्रदम् ॥ वर्षोषितं सर्व
 धान्यं गौरवं परिमुंचति ॥ ६३ ॥ नमुंचति तदा वीर्यं क्रमान्मुच्चत्य
 तः परम् ॥ विहाहि गुरु विष्टम्भिविरूढं दृष्टिदूषणम् ॥ ६४ ॥ एतेषु
 यवगोधूमतिलमाषानवाहिताः ॥ रूढाः पुराणविरसानतथा गुण
 कारिणः ॥ ६५ ॥ यो राज्ञामित्यादिधान्योऽयं ललितपदैस्तु धान्यव
 र्गः ॥ इति धान्यवर्गो दशमः ॥ १० ॥ राधाहरिचरणयोः पतितं करा
 भ्यां कोपाज्जघानतमुदीत्यपुनर्हसंतम् ॥ तत्पादयोः समप
 तच्चकितामिपातां उत्थापयन्जयतिकैतवगोपवेषः ॥ ११ ॥ आहा
 रं भोजनं जग्धिर्नित्यशो जीवनंतथा ॥ आहारो वलकृत्सद्यः प्रीण
 नो देहधारकः ॥ १२ ॥ ओजस्तेजः स्वरोत्साहधृतिस्मृतिमतिप्रदः ॥
 आहारः ॥ भक्तमंधस्तुमित्सो हंकरं दीदिविरोदनः ॥ भक्तं वह्निक
 रंपथ्यं तर्पणं मूत्रलं लघु ॥ १३ ॥ सुधौतं प्रस्तुतञ्चोषां विशदद्गुणव
 न्तम् ॥ अधौतमश्रुतं शीतं गुरु वृष्यं कफप्रदम् ॥ १४ ॥ भृष्टतण्डु
 लकं रुच्यं सुगंधिकफजिह्वघु ॥ भक्तं मांसं फलङ्गीरं वैदलाम्ना
 दिसाधितम् ॥ स्नेहं शाकैश्च गुरुता वृष्यं वल्यं कफप्रदम् ॥ १५ ॥ रसो
 दूनो गुरुवृष्यो वल्यो वातज्वरापहः ॥ घोलम्भक्तं ग्रहण्यर्शः श्रम
 घ्नपाचनं हिमम् ॥ भात ॥ असुष्णानां वलहरं शीतमुष्णञ्च दुर्ज
 रम् ॥ १६ ॥ अतिक्लिन्नं स्नानिकरं दुर्जरं तण्डुलान्वितम् ॥ सौमन
 स्यं वलं पुष्टिउत्साहं हर्षणं सुखम् ॥ स्वादुसंजनयत्यन्नं मासस्वादु
 विपर्ययम् ॥ इति ओदननामगुणाः ॥ यवागूः षड्गुणो तोये संसि
 द्धाविदलद्रवा ॥ चतुर्गुणो तु संसिद्धाविलेपीघनसिक्थिका ॥ पेया

सिक्थान्वितातोयेचतुर्दशगुणीकृता॥८॥ मण्डश्चतुर्दशगुणोसिद्ध
 स्तोयेत्वसिक्थकः॥ इतिपेयादिलक्षणम्॥ यवागूर्ग्राहिणीतृष्णाज्व
 रघ्नीवस्तिशोधनी॥९॥ यवागूर्॥ विलेपीदीपनीवल्याहृद्यासंग्राहि
 णीलघुः॥ ब्रणसिरोगिणांपथ्यातर्पणीतृट्ज्वरापहा॥१०॥ विलेपी॥
 पेयाकुत्सिगदःक्रीतिज्वरस्तम्भातिसारजित्॥ रुच्यानिकृतलघुर्दो
 षमलस्वेदानुलोमनी॥११॥ पेया॥ मंडोग्राहीलघुःशीतोदीपनोधा
 नुसाम्यकृत॥ श्रोतोमार्दवकृत्स्निज्वरस्नेष्माश्रमापहः॥१२॥ मं
 ड॥ याव्यमंडोयवैर्भृष्टैर्लाजमंडस्तुशालिभिः॥ याव्यमंडोलघुर्ग्रा
 हीशूलनाहत्रिदोषजित्॥१३॥ नवज्वरेऽपिपथ्योऽप्यटोलमागधा
 न्वितः॥ लाजामंडोलघुर्ग्राहीसद्यःपाचनदीपनः॥१४॥ याव्यमंड
 लाजमंड॥ तंडुलैरर्द्धमुद्गांशैःकिञ्चिद्भृष्टैस्तुपाचितैः॥ हिंगुसिं
 धूत्यधनिकापत्रत्रिकटुसंस्कृतः॥१५॥ तेयःसोऽष्टगुणोमंडोज्वर
 दोषत्रयापहः॥ रक्तःक्षुद्रोदधकःप्राणादीपनःशीतलोलघुः॥१६॥
 अष्टगुणमंड॥ यूषःस्मृतोवैदलानांअष्टदशगुणोऽम्भसि॥ मुद्गा
 नामुत्तमोयूषोदीपनःशीतलोलघुः॥१७॥ ब्रणोर्द्धजंतुरुगदाहक
 फपित्तज्वरालजित्॥ मुद्गयूषः॥ दाडिमा मलकैर्यूषःपित्तवातह
 रोलघुः॥१८॥ दाडिमा मलकयूषः॥ मुद्गामलकैर्यूषस्तुभेदनः
 कफपित्तजित्॥ तृड् दाहशमनःशीतोमूर्च्छाश्रममदापहः॥१९॥
 मुद्गामलकयूषः॥ कुलस्ययूषोगुल्मार्शकफवाताश्मशर्करा॥ तू
 नीप्रतूनीमेदासिमेहनंत्वनिकृत्सरः॥२०॥ कुलस्ययूषः॥ सूप्यमू
 लकजोयूषोगलग्रहकफज्वरान्॥ हंतिश्वासप्रतिश्यायकासमे
 दोरुचिकृमीन्॥२१॥ इतिसूप्यमूलकयूषः॥ चणकैर्विहितोयूषो
 ऽनुष्णास्तुवरकोलघुः॥ रक्तपित्तप्रतिश्यायकासपित्तकफापहः
 ॥२२॥ चणकयूषः॥ मकुष्ठयूषःसंग्राहीपित्तस्नेष्मज्वरापहः॥
 लघुसंतर्पणःपथ्यो हृद्यःपीनसकासजित्॥२३॥ मकुष्ठयूषः॥ यूषः
 कृताख्योऽलवणास्नेहकृद्द्वारिसाधितः॥ अकृतस्तैर्विनासिद्धःक्र
 माद्गुरुलघुचतौ॥२४॥ कृताकृतयूषः॥ यूषाणोरसधान्यास्त्वफ
 लास्लादिभिरन्विताः॥ पथ्योत्तरंगुरुतरावातघ्नारुचिकारिणः॥
 ॥२५॥ यूषकथन॥ यैरनैरोषधैर्यश्चकृतामंडादयोबुधैः॥ विचार्य
 तद्गुणानेतांस्तद्गुणानेवनिर्दिशेत्॥२६॥ यूषः॥ सूप्यंतुसूप्यको

मृष्टैःसिम्बिजैर्निसुषैःकृता॥दालिनाम॥सूप्यंविष्टम्भिरूतंस्यात्नि
 रसन्नुविशेषतः॥निसुषंमृष्टसिद्धंतत्त्वाद्यवंसुतरांत्रजेत्॥२७॥
 सूप॥क्वचित्समाषैःकाप्येवंकृशरातिलतण्डुलैः॥कृशरावलक
 तग्राह्यासिद्धांतंडुलवैदलैः॥२८॥कृशराशुक्रलावल्यागुरुःपित्त
 कफप्रदा॥दुर्जरापुष्टिविष्टम्भमलहृद्घातनाशिनी॥२९॥यारम्भि॥
 क्षिप्रापित्तद्रुगुणासैषामुधान्यगुणकारिणी॥खिचडी॥क्षीरेचप
 रमान्नंस्यात्पायसंक्षीरंतंडुलैः॥३०॥क्षीरेयीदुर्जरावल्याधातुपु
 ष्टिप्रदागुरुः॥विष्टम्भिनीहरत्यित्तरक्ततृष्णाग्निमारुतान्॥३१॥
 क्षीर॥गुडादिपक्कंकथितंआममाम्रफलंपुनः॥स्नेहैलानागरैर्यु
 क्तःज्ञातव्योराजत्वांडवः॥३२॥सितारूचकसिंधूत्थैःसवृत्ताम्लप
 रूषकैः॥निंबूफलरसैर्युक्तोरागोराजिकयाकृतः॥३३॥त्वांडवाम
 धुराम्लादिरससंयोगसंभवाः॥क्षीपनावृंहणारूच्यास्तीक्ष्णहृद्या
 श्रमापहाः॥३४॥त्वांडवः॥आम्रामलकलेहाद्याहृद्यावृद्धिवल
 प्रदाः॥तर्पणारोचनाःस्निग्धामधुरागुरवस्तथा॥३५॥त्वांडाम्र
 त्वांडामलकः॥ससितंदधिमध्वाज्यमरिचैलादिसंस्कृतं॥मथितं
 कांतमानिन्याकपूर्परिवासितम्॥३६॥रसालाशिखरापक्वामा
 र्जिकामाञ्जिकाबुधैः॥रसालाशुक्रलावल्यारोचनीवातपित्त
 जित्॥३७॥स्निग्धागुरुःप्रतिश्यायंविशेषेणविनाशयेत्॥सिख
 रिणी॥द्राक्षास्त्रिकापरूषादिजलंत्वांडादिमिश्रितम्॥मरिचार्द्र
 ककर्पूरश्चातुर्जातादिसंस्कृतम्॥३८॥पानकंद्विविधस्तस्माद्
 प्लानस्लविभेदतः॥द्राक्षाखर्जूरकाशमर्यसमधूकपरूषकैः॥३९
 ॥पंचसाराभिधंपानंचंद्रसूर्याधिवासितम्॥पानकंमूत्रलंहयं
 श्रीणननुश्रमापहम्॥४०॥यथाद्रव्यगुणान्तुगुरुलघ्वादिनि
 र्दिशेत्॥पंचसाराभिधंपिंडतृष्णादाहश्रमापहम्॥४१॥मृद्दीकं
 श्रमदाहाश्रपित्तक्लमत्तृषापहम्॥रूक्षाणांकोमलंहयंपाचनंच
 वलप्रदम्॥४२॥अम्लिकायाःरसस्तृष्णाहृमिदाहश्रमापहम्॥
 पाना॥निःस्नेहंदधिनिर्मथ्यपचेत्शर्करयान्वितम्॥सव्योषदा
 डिमाजजिसदकोऽपमुदाहृतः॥४३॥सदकोरोचनःस्वर्यःपित्ता
 निलहरोगुरुः॥क्षीपनस्तर्पणोवत्यःश्रमक्लमत्तृषापहः॥४४॥स
 दकगुणाः॥अथमिश्रान्॥कुकूलकर्पटश्राद्रकंद्वगारिविपाचित

म॥ मंडकाद्यापथापूर्वेगुरोवृंहणमताः॥४५॥ मण्डकः सूचितः सू-
 त्त्यः कर्पूरादिषुपाचितः॥ स एव किञ्चिच्छूलसुबुधैः पूषलिकामता॥
 ४६॥ अंगारकर्करीसैवविज्ञेयाङ्गारपाचितः॥ असुष्णो मंडकः पथ्यः
 शीतः सगुरुच्यते॥४७॥ अंगारमंडकोप्राहीलघुहोषत्रयापहः॥
 पोलिकाकफकृद्बल्यापित्तलावातनुद्गुरुः॥४८॥ अंगारकर्करीव-
 ल्यावृंहणीशुक्रलालघुः॥ हीपनीकफहृद्गोपीनसखासवातनि-
 त्॥४९॥ पोली॥ शालिपिष्टकृतामस्यानातिबल्याविहाहिनः॥ अ-
 वृष्यागुरवः श्लेष्मकफपित्तप्रकोपणाः॥ ५०॥ शालिभक्षणा॥ गोधू-
 मविहितामस्यावल्याः पित्तानिलापहाः॥ वैदलावातलाभस्यागु-
 रवस्तुवराहिमाः॥ ५१॥ गोधूममत्स्यका॥ माषपिष्टकृतामस्यावल्याः
 पित्तकफप्रदाः॥ माषमत्स्याः॥ विचार्य्यान्नगुणान्मत्स्यानन्यानपि-
 विनिर्दिशेत्॥ गौड़िकागुरवोमस्यावातघ्नाः कफशुक्रलाः॥ ५२॥ गु-
 उयुक्तमत्स्याः॥ घृतपाचितमत्स्यास्तुवल्याः पित्तकफापहाः॥ घृतप-
 क्तमत्स्याः॥ तैलजारकसमीरघ्नास्तूष्णापित्तान्नदूषणाः॥ ५३॥ तैल-
 पक्क॥ दुग्धलोडितगोधूमशालिपिष्टादिनिर्मिता॥ वातपित्तहराभ-
 त्याहृयाशुकवलप्रदा॥ ५४॥ दुग्धमत्स्या॥ विचार्य्यान्नगुणान्म-
 त्स्यानन्यानपिविनिर्दिशेत्॥ क्षीरेणमर्दितचूर्णगोधूमानां सुगलि-
 तम्॥ ५५॥ विस्तार्य्यसर्पिषामुक्ताततः श्वेतविमिश्रितम्॥ घृतपूरो-
 ऽयमुद्दिष्टः कर्पूरमरिचान्वितः॥ ५६॥ समितामर्दिताक्षीरनारिके-
 लसितादिभिः॥ अवगाह्ये घृतेपक्वे घृतपूरोऽपरः स्मृतः॥ ५७॥ घृत-
 पूरोगुरुर्वृष्यो हृयः पित्तानिलापहः॥ सद्यः प्राणप्रदो बल्यः क्षतनि-
 त्वृंहणः परः॥ ५८॥ घेवरा॥ समितांसर्पिषामृष्टांश्वेतांमरिचमि-
 श्रिताम्॥ एलालवंगकर्पूरचूर्णादिपरिसंस्कृताम्॥ ५९॥ क्षिप्त्वा
 न्यशमितालम्बपुटेषुसुघृतेपचेत्॥ ततः खंडेन्यसेत्पक्वं संयावोऽप-
 मुहाहतः॥ ६०॥ समितामधुदुग्धेनमर्दयित्वा सुशोभनम्॥ पचेद्-
 घृतोत्तरे खंडेन्यसेत्पक्वेनवेघटे॥ ६१॥ ततोमरिचचूर्णेलाखंडचू-
 र्णावचूर्णितम्॥ कुर्यात्कर्पूरसंयुक्तं संयावममृतोपमम्॥ ६२॥ गू-
 ष्ठासंयाव॥ मर्दयित्वा तु शमितामपूपास्तनवः कृताः॥ पक्वा घृतेः
 सितेपाके मंडितामधुशीर्षिका॥ ६३॥ घृतेनमर्दितात्तोयैः शमि-
 तांमृदुमर्दयेत्॥ मातुलुंगत्वचाखंडिपक्वेणार्द्रकपूरितम्॥ ६४॥

विधायापूपकं वृत्तं गंधाढ्यं केशरान्वितम् ॥ पक्का सर्पिषि खंडे च म
 लितो मधुशीर्षकः ॥ ६५ ॥ खाजा ॥ समितां गुडतौ येन मेलयित्वा सुग
 लितम् ॥ घृते विस्तार्य विपचेत्सु वृत्तान् मृदुपूपकान् ॥ ६६ ॥ पुआ ॥
 शालिपिष्टं युतं रंध्रामर्दयित्वा घृते पचेत् ॥ वेष्टयेत्पक्कखंडेन सुवृ
 त्तान् दधिपूपकान् ॥ ६७ ॥ दधिवडी ॥ संयावामधुशीर्षाढ्याः पूपका
 दधिसम्भवाः ॥ गुरवो वृंहणा ह्या वृष्याः पित्तानिलापहाः ॥ ६८ ॥
 एते संस्कारभेदेन विविधास्तेऽपि तद्गुणाः ॥ दधिहीरसमेपक्कात्
 र्द्वभागावशेषिते ॥ ६९ ॥ आपचेद्भक्तशालीनां तंडुलान्तिलसंयु
 तान् ॥ प्रियालपनसादिभ्यां बीजमुष्टिः समापचेत् ॥ ७० ॥ हीरतुल्यं
 घृतचैव शर्कराचैव तत्समा ॥ सिद्धस्त्रिकटुकोपेतः कर्पूरेणाधि
 वासितः ॥ ७१ ॥ एष विस्मंदनो नाम देवलोकेऽपि दुर्लभः ॥ यस्मात्स
 क्तेऽपि हि घृतं स्यन्दते सर्वतो मुखम् ॥ ७२ ॥ तस्मान् सूपविधानज्ञैर्वि
 स्मंदो विधिवत्स्मृतः ॥ विस्मंदो वृंहणो हृद्यः पित्तानिलहरो गुरुः ॥ ७
 ३ ॥ विस्मंदपादूदा इति लोके ॥ समितां भर्जयेत्तप्ते घृते श्वेतान्ततो
 न्यसेत् ॥ वारिमज्जादिसंयुक्तां पयसा योजयेत्तरा ॥ ७४ ॥ एषैलादि
 युता तज्जैर्लक्षिकाललिता मता ॥ लक्षिका वृंहणी वृष्या वातपि
 त्तहरा गुरुः ॥ ७५ ॥ लपसी ॥ फेनिका पुटनी शुभ्रा वातपित्तहराल
 घुः ॥ लक्षणं फेनिकादीनां सूपशास्त्राद्विचारयेत् ॥ ७६ ॥ फेनी ॥
 मोदकालडुकाः प्रोक्तास्ते चानेकविधामताः ॥ तस्या मस्तत्प्रप्रा
 नां मसेद्गोधूमगालिताम् ॥ ७७ ॥ कुंडल ॥ दधिहीरं मुष्टिजुष्टं स
 मिता माषपिष्टकः ॥ सूरणा र्द्रककूष्मांडशालूकामिषमत्स्यकाः ॥
 ॥ ७८ ॥ इत्यादिभिर्वहुविधा कल्यास्ते सूपशास्त्रतः ॥ द्रव्यं विचार्य
 मतिमां स्तद्गुणानपि निर्दिशेत् ॥ ७९ ॥ मोदका दुर्जरा वृष्या वल्याः
 पित्तानिलापहाः ॥ लडू ॥ माषमुद्गादिपिष्टोत्था कटुका वटिकादपः ॥
 तत्कारणगुणान्तात्वात्तद्गुणानपि निर्दिशेत् ॥ ८० ॥ माषाणां वट
 को हृद्यो वल्यो वातहरो गुरुः ॥ विष्टम्भी घोलवटको विदाही पवनाप
 हः ॥ ८१ ॥ वडा ॥ शराडको वटको वृष्टिनाशनो दोषलो गुरुः ॥ कांजी
 वडानाम ॥ तुषाम्बुवटको रुच्यः पित्तलः कफवातजित् ॥ ८२ ॥ इण्ड
 लीशुक्रलारूक्षा विष्टम्भी कफवातकृत् ॥ ८३ ॥ इण्डरी ॥ सोमालिका
 गुरुर्वृष्यारोचनी पित्तनाशिनी ॥ सुहारी ॥ द्विप्रस्थां शुद्धसमितां प्रस्थं

गोधूमगालितम् ॥ ८४ ॥ विमर्द्यपयसा स्याप्यं ब्रजेद्यावन्नदस्तताम् ॥
 सक्त्रिद्रेनारिकेलस्य पात्रेनित्तिप्यनिर्मले ॥ ८५ ॥ परिभ्राम्य घृतेन
 प्रेमंदायौ तु विपाचयेत् ॥ कर्पूरवासिते पक्के विज्ञेया नृपवज्रभा ॥ ८६ ॥
 सुपक्वांकडूणाकारं सिताले हे विनित्तिपेत् ॥ सातुकुंडलिकानाम्नाप
 ष्टिकांतिवत्प्रदा ॥ धातुवृद्धिकरावृष्याद्दद्या चेन्द्रियतर्पणी ॥ ८७ ॥
 कुंडलिकाजले वीतिलोके ॥ तस्यामस्तत्वमास्त्रायां न्यसेद्गोधूमगा
 लितां ॥ कुंडलिका ॥ गोधूमाद्यास्तुकुल्माषा अर्द्धे स्तिनामता क्वचि
 त् ॥ कुल्माषा गुरवोरूत्तावातलाभिन्नवर्चसः ॥ ८८ ॥ घृघुरी ॥ नवी
 ननिस्तुषोद्भृष्टायवचूर्णञ्च शक्तवः ॥ ८९ ॥ सक्नु ॥ शक्तवस्तु घृता
 भ्यक्ताः शीतवारिविलोडिताः ॥ नातिद्रवो नाति सान्द्रो मंथः सद्भिः प्र
 कीर्तितः ॥ ९० ॥ मंथो वलकरः सद्यः परिणामे वलावहः ॥ मोहत्तृणा
 त्तयच्छुर्दिकुष्ठदाहश्रमान्जयेत् ॥ ९१ ॥ द्राक्षासिते तु स्वरसैर्मिथ्या
 पिताश्रदाहजित् ॥ द्राक्षामधुघृतावल्याः कफश्रममदापहाः ॥ ९२ ॥
 वर्गत्रयसमायुक्तो रोषवर्चोऽनुलोमतः ॥ मंथ ॥ शक्तवो यवजाः शी
 ता दीपनालघवः सराः ॥ कफपित्तहरारूत्तालेखनाः पानतस्तुते ॥
 ९३ सद्यो वलप्रदापथ्या घर्मादिक्रांतदेहिनः ॥ निस्तुषैर्भर्जितैः पि
 ष्टैश्चणकैः सयवैः कृताः ॥ ९४ ॥ शक्तवः शर्करासर्पियुक्ता ग्रीष्मेऽतिपू
 जिताः ॥ पिंडी प्रोक्ता गुरुस्तेषां द्रवत्वाच्चेहिकालघुः ॥ ९५ ॥ नमुक्ता
 नरदो स्थित्वा ननिशायानवावहून् ॥ नजलांतरिता न्निद्रिशक्नून् द्या
 न्नकेवलान् ॥ ९६ ॥ शक्नु ॥ भ्रष्टशाल्यादिजालाजाधान्यभृष्टपवो
 द्भवाः ॥ लाजालघुतराः शीतावल्याः पित्तकफच्छिदः ॥ ९७ ॥ कूर्द्य
 तीसारदाहास्त्रमेहमेदत्षापहाः ॥ पवोद्भवा ॥ धान्याविष्टम्भिनीरू
 त्ताकफमेहोहरा गुरुः ॥ धाणा ॥ पक्वार्द्राव्रीहयः सम्यक्पीडिताः पृ
 थुकामताः ॥ ९८ ॥ पृथुका गुरवो वल्याः श्लेष्मलावातनाशनाः ॥ चिव
 डा ॥ शिवधान्यै रर्द्धपक्वैः सुभृष्टैर्होलकोमतः ॥ ९९ ॥ होलकोऽल्पानि
 लोमेदः कफरोपक्वभावतः ॥ होल ॥ अपक्वभृष्टैर्गोधूमैरुलचोल
 म्बलमिका ॥ लम्बी कफप्रदावल्यालघुपित्तानिलापहाः ॥ १०० ॥
 कुरी ॥ हिंगुपक्के घृते दत्त्वा मांसमालोऽप्यभर्जितम् ॥ मात्रपोषणास्तु
 नित्तिप्यपचेत्सम्यग्विचक्षणः ॥ १०१ ॥ मरिचार्द्रकसंयुक्तं सुगंधिद्र
 व्यवासितम् ॥ गतद्रव्यं सुधातुल्यं परिशुष्कं तदुच्यते ॥ १०२ ॥ जले

मांसम् ॥ घनद्रव्योपलिप्तत्प्रदिग्धमितिकीर्त्यते ॥ प्रदिग्धं वात
 जित्वल्यंगुरुशुक्रविवर्द्धनम् ॥ प्रलिग्धं ॥ रसेन युक्तं सरसं शूल्यं
 शूलेन संस्कृतम् ॥ १०३ ॥ परिशुक्तं स्थितं लिग्धं रोचनं तर्पणं गुरु
 ॥ वलमेधाग्निमांसौजःशुक्रवृद्धिकरं परम् ॥ तदेवोच्छिन्नपिष्टत्वा
 दुच्छिन्नं परिकीर्त्यते ॥ १०४ ॥ विष्टभृष्टमांसम् ॥ उच्छिन्नं गुरुपथ्यं
 तत्परिशुक्तसमंगुणैः ॥ प्रदिग्धं वातजित्वल्यंगुरुशुक्रविवर्द्धन
 म् ॥ १०५ ॥ सरसं तद्गुणं ज्ञेयं विशेषात्त्रघुदीपनम् ॥ प्रोतं शूलेन पि
 शितं सौरभाद्यमुनावहु ॥ १०६ ॥ लिप्तं विधूमैरंगारैः पाचितं शूल्य
 मुच्यते ॥ शूल्यं सर्वोत्तमं मांसं लघुपथ्योत्तमं मतम् ॥ १०७ ॥ शूल
 पक्वम् ॥ अंगाद्यदिषुपत्यक्तं प्रतप्तं तदुदाहृतम् ॥ अंगारप्रतप्तम् ॥ मां
 संराडिमसिंधूत्यं सौरभादिसमन्वितम् ॥ १०८ ॥ पिष्ट्वा पूपादिसंक
 ल्पापक्वं पिष्टमिति स्मृतम् ॥ पिष्टमांसपूपादि ॥ भर्जितं स्यात् घृता
 दौ तु भ्रष्टायत्साधितं पुनः ॥ १०९ ॥ घृतादिसाधितम् ॥ मांसं सौर
 भसंलिप्तं तदुपकं मधुप्रमम् ॥ तंदूरपक्वम् ॥ प्रदिग्धं सरसं पक्वं
 भर्जितं मृदुपाचितम् ॥ ११० ॥ प्रतप्तं परिशुक्तं च शूल्यं पञ्चान्यदीदृ
 शम् ॥ मांसं तैलेन सिद्धं तद्दीर्घ्योष्णं गुरुपित्तलम् ॥ १११ ॥ तैलपक्व
 मांसम् ॥ घृतपक्वं तदेव स्यात्तलघुरुच्यमपित्तलम् ॥ अत्युष्णं वीर्यं
 वलदं हृद्यं दृष्टिप्रसादनम् ॥ ११२ ॥ घृतपक्वम् ॥ गोरसस्नेहधान्या
 म्लफला म्लकटुकादिभिः ॥ सिद्धं मांसं भवेद्बल्यं रोचनं दीपनं गुरु
 ॥ ११३ ॥ तक्रादिपक्वम् ॥ मांसमतिरसं रूक्षं विलसं वातलं गुरु ॥ बंधु
 स्विन्नमांसम् ॥ गतास्थिमांसं सुस्विन्नं पुनर्दृष्टदिषेपयेत् ॥ ११४ ॥
 व्योषादिसंस्कृतं कृत्वा पचेद्भूयो घृतान्वितम् ॥ वेसवारोऽयमुद्दि
 ष्टो बल्यो वातहरो गुरुः ॥ ११५ ॥ वेसवारः ॥ स्विन्नमुद्गादिकल्कोऽपि
 वेसवारोऽपरः स्मृतः ॥ हरिद्राव्योषसिंधूत्यहिं गृधान्यकदाडिमैः ॥
 ११६ ॥ सजाजिभिर्वेसवारः सौरभोऽयमुदाहृतः ॥ सौरभः ॥ मुद्गादि
 वेसवारस्तु यथाद्रव्यगुणानुवदेत् ॥ पिष्टमांससमुद्भूतः स्मृतो मां
 सरसोरसः ॥ ११७ ॥ सौरवः सौरसः स्यात्तु योरसोलवणान्वितः ॥
 सौरवः ॥ संयुक्तो वेसवारेण रसः स्वानिक्तमुच्यते ॥ ११८ ॥ स्वानि
 क्तः ॥ रसोद्भूयः अमश्वासवातपित्तक्षयापहः ॥ प्रीणनो व्रणयुक्ता
 नां क्षीणानामल्परेतसाम् ॥ ११९ ॥ विशिष्टभक्ष्यसंधीनां शुद्धानां

शुद्धकाङ्गिणाम् ॥ शस्यतेस्वरहीनानां दृष्ट्यायुःश्रवणार्थिनाम् ॥ १२० ॥
 ॥ मांसरस ॥ सदाडिमादिवलदो दोषघ्नस्तु कृतस्तु सः ॥ १२१ ॥ दाडि
 मयुक्तमांसरसगुणाः ॥ सौवीरः श्रीणनः शीतो मुखशोषश्रमापहः
 ॥ दीपनः क्रमवातघ्नः सर्वधातुविवर्द्धनः ॥ स्वानिक्कस्तु गुरुः पथ्योदी
 प्राग्नीनां विशेषतः ॥ १२२ ॥ अल्पमांसादि संयुक्तो लवणासुविपा
 चितः ॥ इकलाचणिकाज्ञेयारसाद्यालघवो मता ॥ तक्रादिक्वाथ
 संभूताक्वथिताक्वथितावुधैः ॥ १२३ ॥ क्वथितापाचनी हृद्यारुआ
 वह्निप्रहालघुः ॥ कफानिलविवन्धघ्नी किञ्चित्प्रकोपनी ॥ १-
 २४ ॥ कटी ॥ शाकंतक्रादिभिः सम्यक् साधितं क्वथितं मतम् ॥ क्व
 थितं दीपनं रुच्यं वातश्लेष्मश्रमापहम् ॥ १२५ ॥ त्यक्त्वा स्वहेनुशा
 कस्य गुणानेतद्गुणं भवेत् ॥ क्वाथिली ॥ पर्यटालघवोरुआलपी
 यान्त्तारपर्यटः ॥ १२६ ॥ प्रापड ॥ पिण्याकस्तिलकिट्टः स्यात्पल
 लंतिलपिष्टकम् ॥ पिण्याकोलघवोरुक्तो विष्टम्भी दृष्टिदूषणः ॥
 १२७ ॥ खरी ॥ पललंतं वृंहणं स्निग्धं कफपित्तकरं गुरु ॥ लौघि ॥
 द्रव्यकालक्रियायोगदेहादीनि विचार्य तु ॥ १२८ ॥ अन्येषामप्यनु
 क्तानां एषामपि गुणान्वदेत् ॥ योराज्ञामित्यादिधान्यनामोऽमृत
 समः कृतान्त्वर्गः ॥ १२९ ॥ मुखेन्दुपद्मप्रतिबोधलुब्धं विधुंतुरा
 लिभ्रममादधानम् ॥ लक्ष्मीकपोलप्रतिविस्विताङ्गनीलांजनीनं
 कलयामितेजः ॥ हस्तीमतङ्गजोदंती मातङ्गोऽनेकपः करी ॥ सि
 न्दूरः कुञ्जरः पद्मी वारणयोद्दिरदोद्विपः ॥ १३ ॥ इभोदंता वलोनागः
 कुंभिस्तमेरमोगजः ॥ हस्तिनीधेनुकाप्रोक्ताकरेणुः करिणी च सा ॥
 ॥ २ ॥ हस्तीकफानिलौ हृद्यादुष्णापित्तास्रकोपनः ॥ हस्ती ॥ घोटकः
 सैधवो वाजीनुरङ्गस्तुरगो हयः ॥ तुरङ्गमोऽश्वो गंधर्वो वाहः सप्रिय
 जुर्जवी ॥ ३ ॥ घोटिका वडवा वामी प्रसूता खाचवाजिनी ॥ घोटकः
 कटकः पाके दीपनः कफपित्तकृत ॥ ४ ॥ वातहृंहणो वल्यश्च तु
 ष्यो मधुरोलघुः ॥ ५ ॥ घोडा ॥ तज्जो घोट्यामश्वतरो शीघ्रवेगोऽ
 ङ्गपूजितः ॥ वल्यमाश्वतरं मांसं वृंहणं कफपित्तलम् ॥ ६ ॥ खचरा
 उष्ट्रः क्रमेलको वक्रग्रीवः शाखाशनो मयः ॥ शृङ्खलः करभो दीर्घजं
 घोधूमो मरुत्प्रियः ॥ ७ ॥ उष्ट्रमांसं लघुस्वादुचक्षुष्यमनिलापहम् ॥
 उष्ट्रमांसं प्रशमनं मेदपित्तकफप्रदम् ॥ ८ ॥ ऊट ॥ गर्दभो रासभो भा

रवाहीदूरगमःखरः॥ गार्दभंपित्तलंबल्यं वृंहणं कफपित्तकृत॥ १॥ क
 टुपाकेलघुश्रेष्ठतस्माद्हन्यखरोद्भवम्॥ गर्दभ॥ महिषःसौरभःशुद्धी
 वाहवैरीघनाघनः॥ कांसरोगवलौदंशीलुलायःकालवाहनः॥ १०॥
 माहिषंमधुरंमांसंस्निग्धोष्णंवातनाशनम्॥ निद्रारेतोवलस्तन्यतनु
 दाह्यकरद्गुरु॥ ११॥ तद्द्वारण्यजंविन्याद्विशेषाच्छोषिणेहितम्॥
 माहिष॥ ऋत्तोच्छ्रमत्तोभाच्छूकःखड्गीखड्गश्चगण्डकः॥ ऋत्तःस्निग्धो
 गुरुर्वृष्यस्वादूष्णःपवनापहः॥ १२॥ भालू॥ गंडकोवहुविण्मूत्रेप
 वित्रोऽनिलनाशनः॥ गैण्डा॥ सिंहःपञ्चाननोदृप्तोमृगेन्द्रःकेसरीह
 रि॥ १३॥ शार्दूलःस्यात्यंचनत्वोमृगनाथःसकृत्प्रजः॥ सिंहशार्दूलपो
 मांसमुष्णंवाताक्षिरोगजित्॥ १४॥ सिंहशार्दूल॥ व्याघ्रोमृगारिर्मु
 गहाभ्यालोभीमपराक्रमः॥ व्याघ्र॥ चित्रकोवेगवांश्चित्रीहीपीस्या
 दीर्घदंष्ट्रकः॥ १५॥ चित्ता॥ वृकदेहवृकःकोकस्तर्जुस्तुमृगादनः॥
 वृक॥ कुर्कुरःशुनकःश्वास्यात्कौलेयःसुनकःशुनः॥ सारमेयःकृत
 तश्चभत्तणोमृगदंशकः॥ १६॥ कुत्ता॥ व्याघ्रश्चित्रतरतुश्चवृकाणां
 पललङ्गुरु॥ उष्णंवातहरंस्वयंहितमत्तिविकारिणाम्॥ १७॥ सूक
 रोरोमशःपोलीकोलःघोणिःकिरिःकिटिः॥ दंष्ट्रीक्रोष्टस्तूर्द्धरोमाभू
 दारश्चवराहकः॥ १८॥ सौकरंपिशितंस्वादुबल्यंवातापहंगुरु॥ स्नि
 ग्धोष्णंशुक्रलंरुच्यंनिद्रास्थूलत्वदाह्यकृत॥ १९॥ सूकरा॥ छागी
 गलस्तनीमण्डासर्वभत्यात्वजामृजा॥ वक्त्रोरःछागलःछागोवस्ते
 पःकालकःपशुः॥ २०॥ छागमांसंगुरुस्निग्धंलघुपक्वन्निदोषजि
 त्॥ अदाहिवृंहणंनतिशीतंपीनसनाशनम्॥ २१॥ देहधानुसमान
 त्वदनभिस्यंदिवृंहणम्॥ वकरेनाम॥ मेघोभेडीहुडोमेढ्रउरभ्रउर
 णोविकः॥ उर्णायुरडकोवृश्चिर्मेदःपुच्छंस्तुदम्बुकः॥ २२॥ मेघमां
 संगुरुस्निग्धंवल्यंपित्तकफप्रदम्॥ मेढ्रा॥ मेदःपुछामिषंवृष्यंकफ
 पित्तकरंगुरु॥ २३॥ मेढ्रपुच्छमेद॥ हरिणस्ताम्रवर्णःस्यात्कुरंग
 श्वारुलोचनः॥ सारंगोजिनयोनिश्चवातायुश्चपलोमृगः॥ २४॥ ए
 णःकृष्णोऽपरःकृष्णाकुरङ्गःकृष्णासारकः॥ एणमांसंहिमंरुच्यं
 ग्राहिदोषत्रयापहम्॥ २५॥ षड्रसंबलदंपथ्यंलघुहृद्यंज्वरास्त्रजि
 त्॥ हरिण॥ गोकर्णविकटःशुद्धीविदूध्वोऽन्यस्तुशंवरः॥ २६॥
 गोकर्णशंवरौशीतौगुरुस्निग्धौकफप्रदौ॥ २७॥ रसेपाकेवमधु

रौरक्तपित्तविनाशतौ ॥ २८ ॥ गोकर्णसाम्बर ॥ रूतोनीलाण्डकोनीलो
 गवमश्चारुदर्शनः ॥ गवयोमधुरोवृष्यःस्निग्धोषणःकफपित्तलः ॥ २९ ॥
 रोहुह्य ॥ कस्तूरीहरिणीगंधीमुंडनीमृगमातृका ॥ कस्तूरीहरिणाःस्वा
 दुर्वेद्विद्विदीपनोलघुः ॥ ३० ॥ मुण्डनीज्वरकासास्रत्तयश्वासापहाहि
 माः ॥ कस्तूरीमृगमुण्डायणी ॥ कृतमालोवर्णचरःपृषतोदिंदुचित्रकः
 वातप्रमीर्वातमृगःऋक्कारःकृष्णपुच्छकः ॥ ३१ ॥ कृतमालादिजंमां
 संमधुरंग्राहिदीपनम् ॥ हृद्यंशीतलघुश्वासज्वरदोषत्रयास्त्रजित् ॥
 ३२ ॥ चित्तलावेपडाक्किंकारौ ॥ रुरुःशरन्मुक्तमृगोत्यङ्कुर्वेद्विषाण
 कः ॥ रूतोर्मोसंगुरुस्वादुवृष्यपित्तानिलापहम् ॥ त्यङ्कुःस्वादुर्लघुर्व
 ल्योवृष्योदोषत्रयापहः ॥ ३३ ॥ हरिणभेदः ॥ शशःश्लीरोमकर्णो ल
 स्वकर्णोविलेशयः ॥ शशःशीतोलघुस्वादुर्ग्राहीपथ्योऽग्निदीपनः ॥
 सन्निपातज्वरश्वासरक्तपित्तकफापहः ॥ ३४ ॥ शशनाम ॥ काश्मी
 रदेशेसरसोऽष्टपात्यात् उत्साहयुक्तश्चतुर्द्विपादः ॥ उष्ट्रप्रमाणः
 समहाविषाणःख्यातोवनस्थःसमृगोमहात्स्यः ॥ ३५ ॥ शस्त्रकःश
 ललीश्वाविड्मेधास्यात्सुविनीखरा ॥ शस्त्रकःश्वासकासास्रशोफदो
 षत्रयापहः ॥ ३६ ॥ मेधातयैवविज्ञेयाविशेषाहलवर्द्धिनी ॥ शस्त्रकः ॥
 विडालकस्तुमार्जारीविषदृशकआखुमुक् ॥ नकुलःपिंगलोवभ्रुः
 सर्पारिःसर्वभक्षकः ॥ ३७ ॥ मार्जारीमधुरःस्निग्धोवीर्योषणःकफवा
 तजित् ॥ कृशताश्वासकासघ्नो नकुलोऽपिसमोगुरौ ॥ ३८ ॥ विड्वी
 नकुल ॥ वानरोमर्कटःकीशोवनौकाचवलीमुखः ॥ हरिःशाखासृगः
 प्रावीश्ववङ्गःश्रवणःकपिः ॥ ३९ ॥ वानरोपवनश्वासमेदःपांडुकृमी
 नृजयेत् ॥ वानरः ॥ शृगालोजंबुकःफेरुर्गोमायुःफेरवःशिवः ॥ ४० ॥
 शिवेशोवच्चकःक्रोष्टुःलैपालःसत्यजंबुकः ॥ शृगालोवलदोवृष्यः
 सर्ववातक्षयापहः ॥ ४१ ॥ शृगालः ॥ मूषकःखनकस्तेपीवृषउन्दुरु
 राखुकः ॥ मूषकोवद्विण्मूत्रोवल्योवृष्योऽनिलापहः ॥ मूषा ॥ इतिव
 तुष्यदः ॥ पत्नीविहंगमःपत्नीशकुनिहिजः ॥ पत्नीनाम ॥ तित्तिरश्चित्रपत्तःस्या
 त्कृष्णो गौरःकपिञ्जलः ॥ तित्तिरिर्वर्णदो ग्राहीहिकारोषत्रयापहः
 ॥ ४३ ॥ श्वासकासहरःपथ्यस्तस्माद्दौरोऽधिको गुरौ ॥ तित्तिर ॥ व
 र्तिरोवर्तिकाश्चित्रस्ततोऽल्पवर्तिका मता ॥ वर्तिरोऽग्निकरःशीतो

ज्वरदोषत्रयापहः॥ ४४॥ वटेर॥ लावश्चित्रश्चित्रतनुःसचतुर्हामतो
 बुधैः॥ पांशुलोगैरिकोऽन्यस्तुपौंड्रकोर्दभरस्तथा॥ ४५॥ लावाहृद्या
 हिमाःस्निग्धाग्राहिणोवह्निहीपनाः॥ पांशुलःश्लेष्मलस्तेषांवीर्योष्णो
 ऽनिलनाशनः॥ ४६॥ गैरिकःकफवातघ्नोरूतोवह्निप्रदःपरम्॥ पौ
 एद्रकःपित्तकृत्किंचित्लघुश्लेष्मानिलापहः॥ दर्भरोरक्तपित्तघ्नो
 हृशमयहरोहिमः॥ ४७॥ लावा॥ चटकःकलविङ्कःस्यादन्योग्राम्य
 स्तुपुएद्रकः॥ चटकःशीतलःस्निग्धःस्वादुशुक्रकफप्रदः॥ ४८॥ स
 न्निपातहरोवेश्मचटकःशुक्रलःपरम्॥ गौरैया॥ वार्तिकोमधुरः
 शीतःसरूतःकफपित्तनुत्॥ ४९॥ ॥ पारावतःकलरवोम
 च्छुधोषोमदोत्कटः॥ कपोतोद्युद्युक्त्याएदुरन्यःकारणद्रूपोतकः
 ॥ ५०॥ पारावतोगुरुःस्निग्धोरक्तपित्तानिलापहः॥ सङ्-ग्राहीशु
 क्रलःशीतःकपोतोऽपिसमोगुणैः॥ ५१॥ किञ्चित्लघुःपरंका
 मःकपोतःसर्वदोषकृत्॥ इतिपारावतप्रभृतयः॥ मयूरश्चन्द्रकी
 केकीमेघरावोभुजङ्गमुक्॥ ५२॥ शिखीशिखावलोवर्हीशिखं
 डीनीलकंठकः॥ शुक्लापांगःकलापीचमेघनादोतुलास्यपि॥ ५३
 ॥ मयूरोवृंहणःश्रोत्रशिरोरूग्वातशोषजित्॥ उषणोवलायुर्मेधा
 ग्निकेशदृक्वरवर्णदः॥ ५४॥ सेव्यंमयूरजंमांसंहेमंतेशिशिरेमधौ
 नशरत्प्रीषयोःपथ्यंवर्षास्वप्यहिमत्तणात्॥ ५५॥ मयूर॥ कुकु
 टोविकिरःशौण्डीकालत्तश्चरणायुधः॥ कृकवाकुस्ताम्रचूडःस्या
 दन्योऽरण्यकुक्कुटः॥ ५६॥ कुक्कुटोवृंहणःस्निग्धोवीर्योष्णोऽनि
 लजिद्गुरुः॥ चक्षुष्यःशुक्रकफकृदन्योरूतःकषायकः॥ ५७॥ पा
 नीपकुर्कुरःस्निग्धोवृंहणःश्लेष्मलोगुरुः॥ मुर्गा ॥ ॥ शुकोर
 कमुखःकीरोवाग्मीसुंदरदर्शनः॥ सारिकारसितादूतीसुमनिःपि
 यवादिनी॥ ५८॥ शुकःशीतोलघुर्ग्राहीक्षतकासक्षयापहः॥ रु
 क्षस्तदन्मतासारीस्निग्धावृहिवलाग्निकृत्॥ ५९॥ तोतासा०॥ को
 किलःकलकण्ठःस्यात्परपुष्टोवनप्रियः॥ पिकःपरभृताहारीता
 म्रात्तोमधुदूतकः॥ ६०॥ कोकिलोहीपनोग्राहीचक्षुष्यःक्षयका
 सजित्॥ कोकिल॥ काकोध्वांतो गूढकामीवलिपुष्टःसरूतप्रजः॥
 वायसोवलिमुक्काणःकररश्चतुरोद्भिजः॥ ६१॥ काक॥ भासासि
 खावाभ्रसतोर्गधाकारोरजःप्रजः॥ भासनाम॥ काकाभासभवं

मांसं चक्षुष्यं दीपनं लघु॥ आयुष्यं वृंहणं वल्यं क्षतदोषक्षयापहम् ॥ ६
 २॥ काकभासमांसं ॥ गृध्रः सुदृष्टः शकुनीवक्रदृष्टिश्च दूरदृक् ॥ गृध्र
 स्वकाकवन्मांसं विशेषात्नेत्ररोगजित् ॥ ६३ ॥ गृध्रः ॥ हंसाः स्वेतग
 रूत्मानः सौकारकौ पदानहौ ॥ राजहंसः स्मृतः रुष्णौ धीर्त एष्टोऽथ
 मालिकः ॥ ६४ ॥ मलिनैः कलहंसस्तु पीतैः काटुं व उच्यते ॥ काराडवः
 प्रबोमहुवरटाहंसपोषितः ॥ ६५ ॥ हंसः स्निग्धो गुरुवृष्यो वीर्योष्णः
 स्वरवर्णकृतः ॥ वातास्रपित्तशमनो वृंहणो वलिवह्निदः ॥ ६६ ॥ हंस
 नाम ॥ सारसौ लक्ष्मणोरक्तमूर्द्धा स्यात्पुष्कराह्वयः ॥ चक्रवाकः पत्र
 रथश्चक्रश्चक्री सुकार्मुकः ॥ ६७ ॥ रथाङ्गनामाकाकोऽथ कङ्कः स्या
 द्रोहपृष्टकः ॥ चक्रवाकः ॥ वको वकोटो धवलो बलाका विशकटिका
 ६८ ॥ वकनाम ॥ आडिः शिरारि रतिश्च विचित्रजलचारिणी ॥ आडि
 चक्रकङ्कवकोटादिमांसं स्निग्धहिमद्गुरु ॥ मधुरं सृष्टविणमूत्रं वात
 पितास्रनाशनम् ॥ ६९ ॥ चक्रवाक आदि ॥ कारेडुकः कर्करेडुकः कर
 कः कङ्कणस्तथा ॥ कङ्कणो वृंहणो वल्यो वातपित्तहरो लघुः ॥ ७० ॥ क्र
 करः ॥ खञ्जरीटः खञ्जनकश्चाखनामा कि की दि विः ॥ कैसा खञ्जरी ॥
 वातकस्तुघनरवः सारङ्गः स्लोकको भ्रमाः ॥ ७१ ॥ पपीहा ॥ भरद्वाजः
 कक्रराटो व्याघ्राटां हि कुटिः परः ॥ खञ्जरीटो भरद्वाजश्चाषः श्लेषा
 निलापहः ॥ ७२ ॥ वातकोऽनिलपित्तघ्नो भरद्वाजः कफास्रजित् ॥ ७३
 ॥ खञ्जरीटादिपपीहामांसं गुणाः ॥ श्येनः समाहनः पत्री चिरश्चिखी
 विरिखिका ॥ श्येनचौरी भवं मांसं प्रायो दोषकरद्गुरु ॥ ७४ ॥ सीचा
 ननाम ॥ उलूकः कौशिकः काकवैरी घूको निशाचरः ॥ उलूकपल
 लंभ्रांति करं वातप्रकोपदम् ॥ ७५ ॥ उलूकः ॥ चकोरश्चन्द्रिकापा
 पी जीवञ्जीवः सुलोचनः ॥ चकोरो वृंहणो वल्यः स्निग्धोष्णो वातना
 शनः ॥ ७६ ॥ चकोरनाम ॥ क्रौञ्चकः पेचकोऽन्यस्तु पुच्छाधो भाग
 लोहितः ॥ वक्रोशः कुरुरोऽथान्यः कोयष्टिष्टिभस्तथा ॥ ७७ ॥
 क्रौञ्चपित्तानिलहरः पेचकः कफवातजित् ॥ कुरुरः क्रौञ्चवत्ते
 पः टिट्टिभोऽल्पमरुत्करः ॥ ७८ ॥ मत्स्यो भ्रूषस्तिमिर्मनः कण्ठी वै
 सारिणोद्भवः ॥ पृथुरोमाभिसारः स्याद्विसारः शकुली तथा ॥ ७९ ॥ र
 क्रोदरो रक्तमुत्वो रोहितो मतस्य पुद्गवः ॥ सहस्रदंष्ट्रः पाठीनः कृष्णव
 र्णो महासिराः ॥ ८० ॥ शफरः तुद्रमत्स्यः स्यात्प्रौष्ठीतुसफरी स्मृता

नलमीनश्चिलिचिमस्तिमिःख्यातःसमुद्रजः॥८१॥ मत्स्यावलप्रदा
 वृष्यागुरवःकफपित्तलाः॥ उषाभिस्यन्दिनःस्निग्धावृंहणाःपवना
 पहाः॥८२॥ नादेयावृंहणमत्स्यागुरवोऽनिलनाशनाः॥ कौष्यावृष्या
 कफाष्ठीलामूत्रकुष्ठविबंधदाः॥८३॥ ताडागागुरवोवृष्याःशीतला
 वलमूत्रदाः॥ ताडागवन्निर्भरजाबलायुर्मतिदृकराः॥८४॥ सरोजा
 मधुरास्निग्धावल्यावातनिवर्हणः॥ सामुद्रागुरवोनातिपित्तलाः
 पवनापहाः॥८५॥ तत्रापिलवणाम्मोजाग्राहिणोदृष्टिनाशनाः॥
 हृदोद्भवावलकरानतुस्वच्छजलोद्भवाः॥८६॥ हेमंतेकूपजामत्
 स्याःशिशिरेसारसाहिताः॥ मधुग्रीष्मासुकालेषुनदीचुङ्गीतडा
 गजाः॥८७॥ शरत्सुनैर्भराःसर्वेवर्षोत्थाःसर्वदोषदाः॥ रोहितःप्र
 वरस्तेषुनातिपित्तकरोलघुः॥८८॥ कषायानुरसोवल्पःपाठीनो
 श्लेष्मलोगुरुः॥ इतिरोहीमत्स्यगुणाः॥ लुद्रमत्स्याःस्वादुरसादो
 षत्रयनिवर्हणाः॥ सूक्ष्माःपरंपुंस्त्वकरारुच्याकासानिलापहाः॥८९
 ॥ त्रिदोषकृच्चिमिचिमामस्तिर्वल्पःपरंमतः॥ मत्स्यगर्भःपरंवृष्यः
 स्निग्धःस्थैर्यकरोगुरुः॥९०॥ कफमेदप्रदोवल्योग्लानिकृन्मेह
 नाशनः॥ मत्स्याण्डाः॥ शिशुमारोदृतेस्तुल्योमकरस्तिमिदंष्ट्रकः॥
 ॥९१॥ शिशुमारोगुरुवृष्यःकफकृद्वातनाशनः॥ वृंहणोवलदःस्नि
 ग्धस्तद्वन्मकरमादिशेत्॥९२॥ शिशुमारः॥ कच्छपोगूढपात्कूर्मः
 कमठोदृढपृष्ठकः॥ कच्छपोवलदःस्निग्धोवातजितपुंस्त्वकारकः
 ॥९३॥ कच्छपः॥ मण्डूकःप्रवकोमेकोवर्षाभूर्ददूरोहरिः॥ मण्डूकः
 श्लेष्मलोनातिपित्तलोवलकारकः॥९४॥ मण्डूकः॥ कर्करःकुरुवि
 ल्लःस्यात्कुलीरःषोडशाम्बिकः॥ कर्करोवृंहणोवृष्यःशीतलोऽसक्
 दरापहः॥९५॥ कर्करः॥ सर्पोभुजङ्गोभुजगःफणीभोगीभुजङ्गमः॥
 कुंडलीकच्चुकीचक्रीपन्नगःपवनाशनः॥९६॥ गूढपादुरगोनागो
 जिह्यगश्चसरोस्पः॥ चतुःश्रवादीर्घपृष्ठोव्यालमाशीविषस्त्वहिः॥
 ॥९७॥ दर्वीकरोविषधरोदंशूकोविलेशयः॥ कुम्भीनसःपदाकुः
 स्यात्दंष्ट्रीकाकोदरोविषी॥९८॥ सर्पः॥ डिण्डिमोराजिलःप्रोक्तोऽ
 जगरोवाहसःशयुः॥ जलसपोगलार्दःस्यात्तिलितस्योगोनसःस्मृ
 तः॥९९॥ सर्पभेदः॥ सर्पाणांस्नेहनंमांसंचतुष्यं वृंहणं गुरु॥ दूवी
 विषकृमिहरंमेधाग्निवलवर्द्धनम्॥१००॥ सर्पमांसगुणाः॥ गोधा

घोरफटापञ्चनखराजनिपस्तथा॥ कृषासर्पेणगोधेयोगोधेरःसुमहा
गुणाः॥ १०१॥ गोधाग्निजननीवल्यावृष्यापित्तानिलापहा॥ इतिगोह
नामतद्गुणाः॥ सद्योहतंभजेन्मांसं व्याधिवारिविषेमृतम्॥ वयस्यम
कृशं वल्यं अन्यथापरिवर्जयेत्॥ १०२॥ इतिसद्योहतमांसगुणाः॥ वृ
द्धानां दोषलं मांसं बालानां बलदङ्गुः॥ च्युतगर्भागुर्योषिद्धर्भागर्म
वती तथा॥ १०३॥ इतिच्युतगर्भागर्भगुणाः॥ स्वयंमृतमवल्यं स्यात्
अतिसारकरङ्गुः॥ स्वयंमृतमांसं॥ विषाम्बुरुकमृतं मृत्युदोषत्रय
रुगावहम्॥ १०४॥ अखाद्यमांसं॥ विहगेषु पुमान् श्रेष्ठः स्त्री चनुष्य
दजातिषु॥ पश्चाद्धूलघुपुंसां स्यात्स्त्रीणां पूर्वाद्धूमादिशेत॥ १०५॥
तुल्यजातौ स्थूलदेहो महादेहेषु पूजितः॥ अल्पदेहेषु शस्यन्नेतथैव
स्थूलदेहिनः॥ १०६॥ चेष्टावतां परं मांसमलसेभ्यो लघुः स्मृतः॥ देह
मध्यङ्गुः प्रायः सर्वेषां प्राणिनां मतम्॥ १०७॥ पक्ष्मोक्षेपाद्विहङ्गनां
तदेव सममुच्यते॥ गुरुण्यङ्गानि सर्वेषां गलग्रीवश्च पक्षिणाम्॥ १०८
॥ येमृगाविहगास्तोयदूरावासः प्रचारकाः॥ तेनाभिष्यन्दिनः सर्वे वि
परीतान्यतोऽन्यथा॥ १०९॥ जलानूपमवाः सर्वे जलानूपचराश्च ये॥
गुरुभक्ष्या गुरुतरं तेषां मांसमुदाहृतम्॥ ११०॥ धन्वोत्यतिप्रचाराणां
लघुस्याल्लघुभोजिनाम्॥ उरुस्कंधोदरं मूर्द्धापाणिपादौ कटी तथा॥
पृष्ठत्वक्कृदन्त्राणि गुरुणिहिययोत्तरम्॥ १११॥ इति मांसवर्गो
द्घृशः॥ गोपालवालैः सह मन्त्रविद्याविनोददत्तं धृतकाकपक्षम्॥
उपास्महेवाङ्मनसातिदूरं महः परं नीलमचिंत्यनीयम्॥ १॥ वातेऽ
नुपानं स्निग्धोष्णं रूक्षोष्णं श्लेष्मणि स्मृतम्॥ पित्ते स्निग्धं हितं स्लेह
पाने तोयमशीतलम्॥ २॥ भस्वातकः स्लेहमूर्च्छा व्याप्रानां शीतलं
जलम्॥ शालिमुद्गादिभक्ष्याणां पूषो मांसं सरसस्तथा॥ ३॥ माषादि
भाजिनामस्तु धान्यास्लं दधिवास्मृतम्॥ मद्यं शोषिविषार्त्तानामल्पा
नीनाश्च शस्यते॥ ४॥ क्रांतानामुपवासाध्वभारस्त्री सुरतारिभिः
॥ पयसुधासमं प्रोक्तं स्त्रीणानां रक्तपित्तिनाम्॥ ५॥ असात्म्यं दोषलं
शीतमतिमात्रमथोगुरुः॥ उक्तानुपानतो मुक्तं सुखमन्नं प्रजीव्यते
॥ ६॥ तदादौ कर्षयेत्पीतं स्यापयेन्मध्यसेवितम्॥ पश्चात्पीतं चं हयति
तत्समीह्यप्रयोजयेत्॥ ७॥ नपिवेच्छूसकासाशो जंतुरोगः क्षतानु
रः॥ पीत्वाभिभाष्याध्ययननिद्रानत्वरयाभजेत्॥ ८॥ तत्कफानिल

पित्रेषु वैकट्टि त्रिपलोन्मितम् ॥ वारिशस्यमुषः काले दृष्टि कारिरसाय
 नम् ॥ ११ ॥ वलीपलितवैस्वर्यपीनसश्वासशोषजित् ॥ पानीयप्रसृती
 रद्यैः पिवेद्दृष्टोदये ॥ १० ॥ धान्येषु मांसे सकलेषु चैवं शकेषु चानु
 क्रमिहप्रमादात् ॥ अश्वादिनोभूतगुणैर्गृहीत्वा तदादिशेतद्रव्यमन
 त्यबुद्धिः ॥ ११ ॥ षष्टिकायवगोधूमालोहितायाश्च शलयः ॥ मुद्गाढ
 कीमसूराश्च धान्येषु प्रवरास्मृताः ॥ मजराव्याधिनिर्मुक्तो जीवेद्वर्षश
 तं सुखी ॥ १२ ॥ मुक्तोपविशतस्तुन्दिवलमुत्तानशायिनः ॥ आयुर्वाम
 कटिस्थस्य मृत्युर्धावति धावतः ॥ रात्रौ जागरणं रूतं स्निग्धं प्रसपनं
 दिवा ॥ १३ ॥ नतेषां स्वपतान्दोषो जाग्रताञ्चोपजापते ॥ भोजनानन्तरं
 निद्रावातघ्निकफपुष्टिकृत् ॥ १४ ॥ कफमेदोविषार्तानां रात्रौ जागरणं
 हितम् ॥ दिवा स्वप्रश्नत् शूलहिका जीर्णतिसारिणः ॥ १५ ॥ दंतधा
 वनमुद्दिष्टं आस्यवैशद्यकारकम् ॥ प्रसेका रुचिदौर्गम्यमलपित्तक
 फापहम् ॥ १६ ॥ मदातुरः कृशः श्रान्तो दंतताल्वोष्ठरोगवान् ॥ हिका
 कूर्दिशिरःपीडामूर्च्छा शोषी नतचरेत् ॥ १७ ॥ मुखप्रक्षालनं शीतप
 पसाररक्तपित्तजित् ॥ मुखस्य पिडकाशोषनीलिकाव्यङ्गनाशनम् ॥
 १८ ॥ पादप्रक्षालनं दृष्टिकरं वृष्यं श्रमापहम् ॥ पादाभ्यङ्गरुतवृष्यो
 वलोत्साहविवर्द्धनः ॥ १९ ॥ निद्रासुखकरः स्वप्निश्रमनेत्ररुगापहः ॥ स्ने
 हगण्डूषकरणं मुखशोषहिजामयान् ॥ २० ॥ स्वरचातौष्ठपारुष्यर
 क्तवातान् विनाशयेत् ॥ सुखोष्णोदकगण्डूषः कफारुचिमलापहः ॥
 २१ ॥ विषमूर्च्छामदार्तानां शोषिणं रक्तपित्तिनाम् ॥ कुपितोः क्षिप्त
 लक्ष्मीणां रूक्षाणां प्रशस्यते ॥ अचनेत्रैर्नैर्मल्यं दृष्टिकारिरुगापहम्
 रात्रौ जागरितः श्रान्तः कूर्दितो भुक्तवांस्तथा ॥ २३ ॥ ज्वरातुरः शिरःत्ला
 तः कदाचिन्नतदाचरेत् ॥ व्यायामः कर्मसामर्थ्यस्यैर्यदोषक्षयाग्नि
 कृत् ॥ २४ ॥ ससदागुणमाधने वलिनां स्निग्धभोजिनाम् ॥ व्यायाम
 दृढचित्तानां व्याधिर्नास्ति कदाचन ॥ २५ ॥ विरुद्धं वा विदग्धं वा भुक्तं
 शीघ्रञ्च पच्यते ॥ भवंति शीघ्रं नैतस्य वलीशिथिलिताजरा ॥ २६ ॥
 वसंते शीतसमये सुतरां समतोहितः ॥ अन्यदापि सकर्तव्यः शक्यं ह
 नवलावलम् ॥ २७ ॥ तनुंसमीह्यवास्वेदिकण्ठे ग्रीवाललाटयोः ॥ भु
 क्तवान् कृतसंयोगः कासीश्वासीक्षयीकृशः ॥ २८ ॥ रक्तपित्तीक्ष्णो
 शोषी नतं कुर्यात् विचक्षणः ॥ अतिव्यायामतः कासो ज्वरश्च कूर्दिश्च

जायते॥ २९॥ मर्दनं श्रमवातघनिद्रापुष्टिवलप्रदम्॥ केशश्मश्रुनखाना
 ज्वकल्पनं शुचिरूपकृतम्॥ ३०॥ अभ्यङ्गो वातरोगघ्नो धातुसाम्यं वलं
 सुखम्॥ निद्रावर्णमृदुत्वानिकुरुते दृष्टिपुष्टिकृतम्॥ ३१॥ केशप्रसाध
 नी केशपारजोजंतुमलापहा॥ शिरोऽभ्यङ्गः शिरस्तृप्तिकेशदाढ्याति
 पुष्टिकृतम्॥ ३२॥ उच्चैः श्रवणवाधिर्यमलमन्याहनुग्रहान्॥ कदापि
 कर्णरोगाणां कुरुते कर्णपूरणम्॥ ३३॥ सिक्तस्याद्विर्यथामूलेतरू
 णां पल्लवाद्यः॥ वर्द्धन्ते हितथानृणां स्नेहसिक्तस्य धातवः॥ ३४॥ स्ने
 हावगाहनं वातशमनं धातुपुष्टिदम्॥ मात्राभिस्त्रिचतुःपञ्चषड्सप्त
 ष्टभिराव्रजेत्॥ ३५॥ रसरक्तमांसमेहो मज्जाधातून्यथाक्रमम्॥ वातो
 नवज्वरोऽजीर्णो विरिक्तः केवला मरुकम्॥ ३६॥ निरूहतर्पणं यश्च स्ने
 हाभ्यङ्गादिवर्जयेत्॥ उर्ध्वर्दनं वातहरं भ्राजज्ञानलरीपनम्॥ ३७॥ गा
 त्रस्थिरत्वमुत्थितात्वक्प्रसादमृदुत्वकृतम्॥ उवटनम्॥ स्थानं वातश्रमा
 लक्ष्मीपामाकण्डूमलापहम्॥ ३८॥ हृद्यं कासकरं वह्निसर्वेन्द्रियवि
 बोधनम्॥ नतदृशो न शिरसो योज्यं नेत्राहितं यतः॥ ३९॥ कफवात
 प्रकोपे तु भेषजार्थं तदाचरेत्॥ तच्चातिसारज्वरितकर्णशूलानिला
 तिषु॥ ४०॥ आध्याना रोचका जीर्णा भुक्तवत्सु च गर्हितम्॥ अनुलेप
 तृषामूर्च्छादौर्गन्धं श्रमवातजितम्॥ ४१॥ सौभाग्यतेजस्त्वर्णप्रीत्यो
 जो वलवर्द्धनः॥ कुसुमाम्बररत्नानां धारणं कांतिकारणम्॥ ४२॥ पाप
 तो ग्रहहरं कामोजः श्रीविवर्द्धनम्॥ पादव्याधारणं नेत्रमायुष्यं पाद
 रोगनुत्॥ ४३॥ प नदी॥ उष्णेषं शुचिदं केश्यं रजोवातातपापहम्॥
 पागम्॥ कृत्रधारणमोजस्यं चतुष्पंहिमघर्मजितम्॥ ४४॥ बालव्यजनमो
 जस्यं मत्तिकादिनिवारणम्॥ व्यजनस्यानिलः शोषमूर्च्छास्त्रेदश्रमाप
 हः॥ ४५॥ पंखा॥ यष्टिधारणमुत्ताहस्यैर्याविष्टमवीर्यं कृतम्॥ रत्तः
 सर्पोदिभयजितविशेषात्स्यविरमता॥ ४६॥ अस्यास्यौल्यरुचिः श्रे
 ष्णसौकुमार्यं सुखप्रदम्॥ पत्तचङ्कमणां नापि देहपीडाकरं भवेत्॥ ४
 ७॥ तदायुर्वलमेधाग्निप्रदमिन्द्रियबोधनम्॥ लाठी॥ त्रिदोषशमनी श
 प्यातूली वातकफापहा॥ सुखशय्यासमं निद्रापुष्टीन्द्रियवलप्रदा॥ ४
 ८॥ आतपः स्त्रेदमूर्च्छास्त्रेदश्रमापहः॥ कुरुते पित्तवैवर्ण्यं
 स्त्रेदं छायां व्यपोहति॥ ४९॥ अग्निः शीतानिलस्तम्भकफवेपथुनाश
 नः॥ रक्तपित्तप्रद्वीस्यात्नामाभिस्यन्दपाचनः॥ ५०॥ धूमः पित्तानिलौ

कुर्व्यादवश्यायः कफानिलौ ॥ ज्योत्स्नाशीतानिलस्तम्बप्रदात्पित्तदा
 हजित् ॥ ५१ ॥ तमोभयावहंमोहकफपित्तकृमप्रदम् ॥ वृष्टिर्दृष्याहिमा
 निद्राभिस्यन्तालस्यकारिणी ॥ ५२ ॥ प्रवातरूक्षवैवर्ण्यस्तम्भकृद्दाहपि
 त्तनुत् ॥ स्वेदमूर्च्छापिपासाघ्नमप्रवाततमोऽन्यथा ॥ ५३ ॥ सुखं प्रवातं
 सेवेत ग्रीष्मेशरदिचांतरा ॥ निवातमायुषेसेव्यमारोग्याय च सर्वदा ॥ ५४ ॥
 ॥ सद्यो मांसं न वंचानं बालाल्सीही रभोजनम् ॥ घृतमुष्णोदकस्नानं स
 द्यप्राणकराणि षट् ॥ ५५ ॥ पूतिमांसं स्त्रियो वृद्धा बालार्कस्तरुणं दधि ॥
 प्रभाते मैथुनं निद्रासयः प्राणहराणि षट् ॥ ५६ ॥ अन्नादृष्टगुणं पिष्टं
 पिष्टादृष्टगुणं पयः ॥ पयसोऽष्टगुणं मांसं मांसादृष्टगुणं घृतम् ॥ ५७ ॥
 घृतादृष्टगुणं तैलं अम्यङ्गे ननु भोजने ॥ लंघनं कफमेदो घ्नम् आमज्वर
 हरं लघु ॥ ५८ ॥ पाचनं दीपनं वातहरं शूलातिसारजित् ॥ तन्नपुक्तं न
 वेवाले गर्भियां स्थविरे कृशे ॥ ५९ ॥ श्लेककामभयक्रोधमार्गश्रम
 चिरज्वरे ॥ पूर्वानिलो गुरुः स्वादुः स्निग्धः पित्तास्त्वर्द्धनः ॥ ६० ॥ रोगकृ
 त् विषजुष्टानां क्षतव्रणविलासिनाम् ॥ विदाही वातलः श्रान्तकफशो
 फवतांहितम् ॥ ६१ ॥ दक्षिणः पवनः स्वादुरक्तपित्तहरो लघुः ॥ अविदा
 हप्रदो बल्यः चतुष्प्यो न च वातलः ॥ ६२ ॥ पश्चिमः पवनो रूक्षस्तीक्ष्णः स्ने
 हबलापहः ॥ विशदः शोषणो नृणां कफमेदो हरो लघुः ॥ ६३ ॥ उत्तरो
 मारुतः शीतः स्निग्धदोषप्रकोपकृत् ॥ क्लेदनः प्रकृतिस्थानां बलदोम
 धुरो मृदुः ॥ ६४ ॥ ज्ञयत्तीराविषार्त्तानां विशेषा दुर्णकारकः ॥ रसो म
 धुरकः शीतो धातुस्तन्यबलप्रदः ॥ ६५ ॥ चतुष्प्यो वातपित्तघ्नः कुर्व्या
 तस्थौल्यकफरुमीन ॥ सोऽतिपुक्तो ज्वरश्वासगलगंडावुदादिकृत्
 ॥ ६६ ॥ रसोऽस्तः पाचनो रूच्यः पित्तश्लेष्मकरो लघुः ॥ लेखनोष्णो व
 हिः शीतकृमदः पवनापहः ॥ ६७ ॥ सोऽतिपुक्तः परंदेहे रक्तपित्तादि
 रोगकृत् ॥ कटुकः पित्तलः श्लेष्मकृमिकंडूविषापहः ॥ ६८ ॥ वमनं श्ले
 षपित्तघ्नं विरेको रक्तपित्तहा ॥ वस्तिर्वातहरात्तेयास्वेद्ये मांयेः पका
 रकः ॥ ६९ ॥ --- ॥ आग्नेयो वातलस्तन्यमेदः स्थौल्यहरो गुरुः
 सोऽतिपुक्तो भ्रमास्थौल्यतालुशोषातिदाहदः ॥ ७० ॥ तिक्तः शीतस्त
 षामूर्च्छाज्वरपित्तकफान्जयेत् ॥ वातलोऽग्निकरस्तन्यशोधनः
 शोषणो लघुः ॥ ७१ ॥ सोऽतिपुक्तः शिरः शूलमन्यास्तम्भभ्रमार्त्ति
 कृत् ॥ लवणः शोधनो रूच्यः पाचनः कफपित्तदः ॥ ७२ ॥ पुंस्त्वं वातह

रःकायःकायशैथिल्यकारकः॥सोऽतिपुक्तोत्तिपाकास्रपितकोटात्ति
 तापकृत॥७३॥कषायोरोपणोग्राहीशेषणोवातकोपनः॥सोऽति
 पुक्तोप्रहाध्यानहृत्प्रीडाक्षेपणादिकृत॥७४॥प्रसन्नदृष्टिर्दृढदंतके
 शःशशाङ्कवक्त्रःपलितैर्दिहीनः॥पिकाभकंठःकमलास्यगंधोतस्यो
 पसेवीभवतीहमर्त्यः॥७५॥काशोपलेपःस्वरभेदनिद्रातथास्यद्वैर्ग
 न्धविषोपसर्गः॥कफप्रसेकोग्रहणीप्रदोषाभवंतिजंतोर्वमितेन
 नूनम्॥बुद्धेःप्रसादंवलमिन्द्रियाणां पातुःस्थिरत्वंवलमग्निदीप्तिम्
 चिराच्चपाकं वयसःकरोतिविरेचनं सम्यगुपास्यमानम्॥७६॥वस्ति
 र्वातेचपित्तैचकफेरक्तैचशस्यते॥संसर्गसन्निपातेचवस्तिरेवहितः
 सदा॥७७॥मूलेनिषिक्तोहियथाद्रुमःस्यात्नालच्छदःकोमलप
 ल्लवाग्रः॥कालेमहसुष्यफलप्रदश्चतथानरःस्याद्नुवासनेन॥७८
 ॥त्वग्दोषाग्रंथयःशोफारोगाःशोणितसम्भवाः॥रक्तमोक्षणशी
 लानांनभवंतिकदाचन॥७९॥पञ्चकर्मरक्तमोक्षणम्॥संहर्षात्
 कुपिताभवंतिहिमलावर्षासुवातादयःक्लिन्त्वाद्दुषोऽनलेकुश
 तरेवैद्येनदेयंततः॥अन्नंदीपनपाचनञ्चमलहृतक्रेरापहोष्णाद्रवं
 रूक्षनातिकषायतिककटकःस्निग्धञ्चकिञ्चिद्रसैः॥८०॥द्विभ्यंचौ
 ह्यमथाम्बुतप्रशिशिरंसत्तौद्रमल्पंपिवेत् गच्छन्त्योषधयोविदाह
 मधिकंतारुण्ययोगात्तदा॥आयामार्कमरीचिमैथुनसुखावस्था
 ववर्जंतततःभूवाष्यान्नुमुजंगदंशमशकैर्वर्जेशयीतालये॥८१॥
 शीतोद्भूतेवातदृष्टिर्जनतेसाङ्गारयानेगृहेनिर्वातेत्तिनिपःशयीत
 मधुरंकिञ्चिच्चपीत्वासवम्॥काश्मीरागुरुलेपभूषिततनुर्नागाङ्ग
 नाभिर्त्रजेत्पत्नान्मजनावगाहनरतिंस्वापन्दिवाचत्यजेत्॥८२
 ॥सेव्याःस्वादुकषायतिकविशदावर्षात्यजेज्जाङ्गलम्द्राक्षाक्षीर
 क्षितेक्षुशालिमधुरागोधूममुद्गादयः॥नैर्मत्यादखिलंजलंलघुतरं
 वासःस्रजश्चन्दनम्सेवेतेन्दुकरान्प्रदोषसमयेगाहेतसाञ्जंसरः
 ॥८३॥वर्षासूपचितंविरेचविधिनापित्तंहरेद्बुद्धिमान्पुकारक
 विमोक्षणेनहविषस्तिकस्यपानैस्तथा॥रात्रौजागरणंअवायमधि
 कंघर्मनुषारंरधिस्तारास्लोषाविदाहितीक्ष्णकटकंनिद्रांदिवाच
 त्यजेत्॥८४॥हेमंतेलवणाम्लनिककटुकाक्षारोत्करं वृंहणम्स
 र्पिल्लैलसमेतमुष्णामशनंतीक्ष्णानिपानानिच॥सेवेतागुरुषितोऽ

खुशिशिरःकाहेततैलप्लुतः कौशेपास्तरणेशयीतशयनेसाङ्गार
 पानेगृहे॥८५॥ श्यामापीनपयोधरोरुजघनामाश्लिष्यघन्योऽङ्ग-
 नाम् बाह्लीकागुरुलेपभूषिततनुन्धूपैर्वैर्धूपितम्॥ कामंमैथुन
 मंतर्पितवपुःसेवेतवत्यैरसैः कर्त्तव्यःशिशिरेऽयमेवनितरांशीता
 धिकत्वाद्धिधिः॥८६॥ तीक्ष्णत्तारकषायरुक्कटुकंकोषां वसंते
 ऽशनं तन्मद्यंमधुमुद्गजाङ्गलपवप्रायोहितं चांद्रवम्॥ व्यायामंवि
 पिनञ्चकोकिलकलालापाकुलंकामिनी स्नानोद्धर्त्तनचन्दनानि
 नृपतिःसेवेतरम्यास्त्रजः॥८७॥ हेमंतानिचितःप्रकुप्यतिकफोभा
 नोःकरैरावृत स्तस्मात्तीक्ष्णशिरोविरेकवमनैर्गण्डूषधूपादिभिः
 तंप्राप्तोविजयेतविश्वजलदृक्काथैरधोषणाम्बुभिः शीतस्निग्धगु
 रुद्रवास्त्रमधुरंनिद्रान्दिवाचत्यज्येत्॥८८॥ ग्रीष्मेशीतगृहान्सरां
 सिसरितोर्वापीर्वनानिस्त्रजो हारान्शीतलतालवंतपवनान्सेवेत
 निद्रान्दिवा॥ वासांस्यच्छुलघुन्यनुष्णमधुरंचान्ससर्पिद्रवम् मं य
 तीरसुपानकानिचसितादिग्धान्यसीतान्यपि॥८९॥ शुभ्रेहर्म्यतलेश
 यीतशयनेप्रत्यग्रपुष्पाञ्चिते वातैश्चन्दनचन्द्रचर्चिततनुःसंस्पृश्य
 मानःसुखैः॥ व्यायामंपरिशोषिमैथुनरतिंघर्मंतथोष्णारसः नाये
 यान्परितस्त्रजेन्मतिमतोवैद्यस्यवाक्येरतः॥९०॥ टीकान्वयेमहति
 भूमिभुजांविशुद्धे काष्ठेतिनामनगरञ्जयतिप्रसिद्धम्॥ येहेघसा
 विहितमादरतःस्वसृष्टे रूत्कृष्टतातिशयपुञ्जद्विदृह्यैव॥९१॥ त
 त्रश्रीरत्नपालःसमजनिजनतानंदवंदैककन्दः कुन्देडुःखच्छकीर्तिः
 परमददलनोदानदीतैकदत्तः॥ यस्याकर्ण्यप्रभूतप्रथितगुणगणं
 कर्णसाफल्यभाजौ देवन्निन्दन्निलोकानयनविफलताखेदमावेद
 यन्तः॥९२॥ जननयनसुधांशुस्तस्यशुद्धस्तनूजो जगतिभरणपाले
 स्तोणिपालोवभूव॥ सकलसकलवाञ्छामिद्धिहेतोर्विधाता सुरत
 रुवरचक्रेयत्करुण्यनैव॥९३॥ हरिश्चन्द्रस्तस्मात्समजनिजनानंद
 जननो हरिश्चन्द्रोलोकेपरद्रवपरितापज्वलनः॥ परंविश्वामित्रेष
 हितमयमाधत्तमतिमान् विशिष्टोमैतस्माज्जगतिमहितोऽन्यःसु
 कृतिनः॥९४॥ तस्माद्भूदद्भुतकृत्यमान्यःसाधारणोभूमिपतिर्वद
 यः॥ दारिद्र्यमुन्मूल्यपुनःस्वैरिस्वस्थापिकामंकुपयैवयेन॥९५॥ का
 मोधर्ममहेशमान्यउदपोनास्तंप्रपातःक्वचित् नोदानंमधुपः

प्रियंतनमनःसंतापरुच्छ्रता॥ सच्चक्रानिविचित्रमित्रसुखितावृद्धिप्र
 दाचन्द्रहा चातुर्येणमहेन्द्रताकविमनाकिञ्चित्नयस्याद्भुतम्॥१६६॥
 अजनिमहजपालस्तस्यपूर्वस्तनूजः सकलगुणनिधानंशास्त्रधर्मै
 कवेत्ता॥ प्रथितपुरुषरत्नंयंसमालोक्य — लोकाः बहुविधिषुवि
 धातुःकान्ततांमन्यतेस्म॥१७७॥ योराज्ञांमुखतिलकःकटारमस्त्रस्तेन
 श्रीमदनृपेणनिर्मितेऽत्र॥ ग्रंथेऽस्मिन्मदनविनोदनाम्निपूर्णेव
 र्गोऽयद्गुणगणमिश्रमिश्रकोऽयम्॥ इतिश्रीमदनपालविरचितेमदनवि
 नोदनाम्निनिघण्टौमिश्रवर्गं स्ययोदशः॥ इतिमदनपालनिघण्टः
 समाप्तः॥

॥

॥

Indira Gandhi National
 Centre for the Arts

IGNCA RAR
 R-311
 ACC No.

Indira Gandhi National
Centre for the Arts